

Onsdagen den
4 juni 1980

Onsdagen den 4 juni

Kl. 09.00

Höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 27 maj.

§ 2 Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed avsäger jag mig mitt uppdrag som suppleant i riksdagens revisorer fr. o. m. början av riksmötet 1980/81.

Stockholm den 3 juni 1980

Bo Lundgren

Denna avsägelse godkändes av kammaren.

§ 3 Föredrogs men bordlades åter
Näringsutskottets betänkande 1979/80:69

§ 4 Höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken

Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:38 med anledning av propositionen 1979/80:139 om höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken (IBRD) jämte motioner.

I proposition 1979/80:139 hade regeringen (ekonomidepartementet) efter föredragning av handelsministern Staffan Burenstam Linder föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att, i enlighet med vid propositionen fogade resolutionstexter, öka Sveriges kapitalinsats inom ramen för en allmän kapitalhöjning i Världsbanken med 344,1 milj. dollar till 711,7 milj. dollar (1944 års värde) samt teckna 250 andelar à 100 000 dollar (1944 års värde) i en tilläggshöjning i Världsbanken,

2. bemyndiga Sveriges riksbank att erlagga det erforderliga beloppet inom ramen för den allmänna kapitalhöjningen,

3. bemyndiga regeringen att lämna Sveriges riksbank garanti för täckning av förluster, som kunde uppkomma på den ökade kapitalinsatsen och som fullmäktige i riksbanken inte ansåg böra belasta riksbanken.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås riksdagen bemyndiga regeringen att höja

Onsdagen den
4 juni 1980

Höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken

Sveriges kapitalinsats i Världsbanken i samband med en höjning av bankens auktoriserade kapital. Höjningen sker genom att medlemsländerna tecknar nya andelar i Världsbanken. Sverige har inom ramen för en allmän kapitalhöjning erbjudits teckna andelar för maximalt 344,1 milj. dollar, vilket f. n. motsvarar ca 1 720 milj. kr. (Andelarna är uttryckta i 1944 års dollar.)

Sveriges nuvarande kapitalinsats är 367,6 milj. dollar eller ca 1 840 milj. kr. Av detta belopp har 10 % betalats in till Världsbanken. Resten utgör ett garantiåtagande. Enligt det aktuella förslaget skall av det tecknade beloppet 7,5 % betalas in. Utnyttjas erbjudandet till fullo, motsvarar den svenska inbetalningen ca 130 milj. kr. Återstoden skall utgöra garantikapital. Sverige erbjuds vidare teckna andelar i en tillägghöjning av Världsbankens kapital. Denna skall motverka att de mindre ländernas röststyrka försvagas genom den allmänna kapitalhöjningen. Ingen del av tilläggsandelarna skall dock betalas in.

Sveriges riksbank har förklarat sig villig att, liksom vid tidigare kapitalhöjningar, svara för det svenska kapitaltillskottet.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:2014 av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om svenska insatser för reformer inom Världsbanken, och

1979/80:2015 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att avslå propositionen 1979/80:139,
2. att uttala att Sverige borde lämna Världsbankgruppen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:2015.
2. att riksdagen bemyndigade regeringen att, i enlighet med vid proposition 1979/80:139 fogade resolutionstexter, öka Sveriges kapitalinsats inom ramen för en allmän kapitalhöjning i Världsbanken med 344,1 milj. dollar till 711,7 milj. dollar (1944 års värde) samt teckna 250 andelar à 100 000 dollar (1944 års värde) i en tillägghöjning i Världsbanken,
3. att riksdagen bemyndigade Sveriges riksbank att erlagga det erforderliga beloppet inom ramen för den allmänna kapitalhöjningen.
4. att riksdagen bemyndigade regeringen att lämna Sveriges riksbank garanti för täckning av förluster, som kunde uppkomma på den ökade kapitalinsatsen och som fullmäktige i riksbanken inte ansåg böra belasta riksbanken,
5. att riksdagen med anledning av motion 1979/80:2014 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Som framhålls i vår motion 2015 är det svenska medlemskapet i Världsbanken ingen ny fråga. Det har varit ett ständigt återkommande krav från vänsterpartiet kommunisternas sida att Sverige skall lämna Världsbanksgruppen. Skälen härtill är naturligtvis många och har också upprepade gånger framförts av företrädare för vpk i kammaren. Jag vill därför hänvisa till tidigare års debatter och helt kort utveckla några av skälen.

Världsbanken är och har alltid varit ett verktyg för den amerikanska imperialismen. Dess stöd går huvudsakligen till reaktionära regimer, och i de få fall motsatsen sker sätter man press på de progressiva staterna för att de skall bedriva en politik som gynnar imperialismen och inte de breda folklagen. Jag skulle kunna nämna Chile, där banken stoppade lånen under Allendeperioden men återupptog dem så fort han störtats. Jag skulle kunna dra en rad andra exempel.

Nu föreslår den svenska regeringen att Sverige skall medverka till en ungefärlig fördubbling av Världsbankens eget kapital. Man gör det utifrån motiveringen att man därmed skapar förutsättningar för en ökad låneverksamhet och kontinuitet i programverksamheten. Det rör sig, herr talman, om belopp på omkring 1 800 000 000 kr.

I tidigare debatter har utrikesutskottets företrädare faktiskt erkänt det faktum att bankens politik är reaktionär och inte står i överensstämmelse med de mål som den svenska riksdagen satt upp för vår u-landspolitik. Man har också erkänt det faktum att röstfördelningen i Världsbanken missgynnar de länder i tredje världen som försöker bedriva en politik i arbetarnas och de breda folklagens intressen. Utrikesutskottets företrädare har hävdat och hävdar än i dag att man verkar för en förändring av dessa förhållanden.

Men jag frågar mig – och jag frågar utskottets företrädare – på vilket sätt en sådan förändring har skett som motiverar dessa närmare 2 miljarder kronor. Har bankens huvudsakliga inriktning förändrats? På den frågan blir svaret otvetydigt nej. Har röstfördelningen förändrats? Också på den frågan blir svaret nej.

Herr talman! Det finns enligt vänsterpartiet kommunisternas uppfattning ingenting som motiverar vare sig medlemskapet eller än mindre denna höjning av insatsen som är aktuell i dag.

Med detta vill jag yrka bifall till motion 2015.

CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Finansutskottet tillstyrker enhälligt att regeringen bemyndigas att öka Sveriges kapitalinsats inom Världsbanken. Därutöver gör utskottet ett tillkännagivande om behovet av svenska insatser för reformer inom Världsbanken. Tillkännagivandet görs med anledning av en socialdemokratisk motion som har Gertrud Sigurdsen som första namn.

Innehållet i tillkännagivandet är helt i överensstämmelse med den politik regeringen sedan länge drivit gentemot Världsbanken. I propositionen hade handelsministern dock inte tagit upp frågor av policykaraktär, och därför har

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken

Onsdagen den
4 juni 1980

*Höjning av Sve-
riges kapitalinsats
i Världsbanken*

utskottet bedömt det angeläget att avge tillkännagivandet i betänkandet.

Lika enhälligt har utskottet avstyrkt vpk-motionen. Riksdagen har vid ett flertal tillfällen avslagit liknande yrkanden, senast för någon månad sedan. Argumenten har varit flera. Det är ingen tvekan om att Världsbankens politik i vissa avseenden kan och skall kritiseras. Det gäller bl. a. att man vid bedömningen av olika projekt inte på ett tillfredsställande sätt har beaktat t. ex. de sociala behoven och fördelningseffekterna. Trots detta är det uppenbart att bankens långivning är en viktig källa för obunden internationell kreditgivning för utvecklingsändamål.

Om Sverige lämnar Världsbanksgruppen skulle det innebära att u-länder i ökande grad hänvisas till att utnyttja den privata kapitalmarknaden. Detta skulle främst drabba de fattigaste länderna.

Bästa sättet att påverka en organisation av Världsbankens typ är ändå att stanna kvar inom den och där argumentera för sin uppfattning. Det är på det sättet man kan försöka ändra inriktningen av reglerna så att de bättre överensstämmer med Sveriges grundläggande uppfattning i biståndsfrågor, och det är vad Sverige enligt utskottsmajoritetens uppfattning bör göra.

Utrikesutskottet pekar i sitt yttrande på några reformer som det är angeläget att Sverige driver. Det är bl. a. några av de frågor som Eva Hjelmström tog upp, nämligen röstfördelningen och utlåningens inriktning. Nästa tillfälle att driva dessa frågor är vid de förhandlingar som inleds vid FN:s generalförsamlings extra möte i höst. Det är då en styrka att två enhälliga utskott står bakom dessa uttalanden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tycker det är bra att Christina Rogestam instämmer i den kritik som vi har riktat mot Världsbankens politik. Utskottet har också gjort ett tillkännagivande som går i den riktningen, säger Christina Rogestam. Det är naturligtvis positivt, men samtidigt är det ett faktum att man från svensk sida år efter år framfört kritik utan att uppnå något som helst resultat. Fortfarande bedriver Världsbanken en politik som går stick i stäv mot de mål som den svenska riksdagen har satt upp för u-landspolitiken. Man bör enligt min mening dra konsekvenserna av detta och lämna den här gruppen och inte som nu föreslås höja insatserna. Det skulle vara ett effektivt sätt att tillkänna sitt missnöje med den politik som banken bedriver.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 2015 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 38 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 2015 av Lars Werner m. fl.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

*Kreditpolitiska
medel, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 302
Nej - 17

Mom. 2 - 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Kreditpolitiska medel, m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:39 med anledning av propositionen 1979/80:159 med förslag till lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel, m. m.. jämte motioner.

I proposition 1979/80:159 hade regeringen (ekonomidepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel,
2. lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp,
3. lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977:981).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att utlåningsreglering enligt lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel skall kunna tillämpas på finansbolag, dvs. sådana factoring-, leasing- och kontokortsföretag m. fl. som omfattas av lagen (1980:2) om finansbolag. Genom att finansbolagen blir kreditinstitut enligt den kreditpolitiska lagen kan emissionskontroll avse finansbolagen på samma sätt som andra kreditinstitut. Förslaget innebär också att finansbolagen blir skyldiga att lämna riksbanken de uppgifter som behövs för tillämpningen av de nämnda kreditpolitiska medlen.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp på kredit.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1980.

I propositionen lämnas också ett av riksdagen begärt kompletterande underlag i fråga om tillsynen över finansbolagen enligt viss konsumenträttslig lagstiftning.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:2010 av Wiggo Komstedt och Allan Ekström (båda m) samt

1979/80:2011 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att även likviditetskrav och räntereglering enligt lagen 1974:922 om kreditpolitiska medel skulle kunna tillämpas på finansbolag.

2. besluta ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av kontantinsats samt reglering av betalningsvillkor vid kontoköp.

3. besluta ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av åtgärder för att begränsa det totala antalet kontokort som en och samma person kunde inneha.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1979/80:2011 yrkandet 1 skulle anta vid proposition 1979/80:159 fogat förslag till lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel,

2. att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp,

3. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:2011 yrkandena 2 och 3.

4. att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977:981).

5. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:2010.

Reservation hade avgivits av Paul Jansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Anita Gradin, Roland Sundgren, Christer Nilsson och Karin Flodström (alla s) som ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa

1. att riksdagen skulle

a. med bifall till motion 1979/80:2011 yrkandet 1 avslå proposition 1979/80:159 mom. 1 såvitt avsåg 25 § i det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel och anta ny med av reservanterna föreslagen lydelse av 7 och 8 §§ lagen om kreditpolitiska medel, samt anta sådan ändring i ingressen till lagförslaget som föranleddes härav.

b. anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel i den mån förslaget inte omfattades av vad reservanterna hemställt ovan.

3. att riksdagen med bifall till motion 1979/80:2011 yrkandena 2 och 3 som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen om åtgärder i fråga om kontokort.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! I den proposition 1979/80:159 som vi nu skall behandla föreslår regeringen att lagen om kreditpolitiska medel skall kunna tillämpas

även på finansbolag, dvs. sådana bolag som omfattas av den lag om finansbolag som vi tidigare under denna vår fattat beslut om och som främst arbetar med speciella former av kreditgivning, såsom factoring, leasing, kontokortskrediter o. d. I dag kan lagen om kreditpolitiska medel endast tillämpas på banker, försäkringsbolag, allmänna pensionsfonden och liknande, vilket snedvrider konkurrensen på kreditmarknaden. Dessutom är de flesta större finansbolag dotterbolag till banker.

Att även finansbolagens verksamhet skall omfattas av den kreditpolitiska lagstiftningen är angeläget, eftersom deras verksamhet har växt kraftigt under 1970-talet. Deras kreditgivning har under den senaste tioårsperioden ökat med i genomsnitt ca 20 % årligen mot ca 15 % för den totala kreditmarknaden. Enbart under 1979 har ökningen varit nära 30 % och för konsumtionskrediter inte mindre än 46 %. Finansbolagen har kunnat expandera på bekostnad av bankerna, som varit hårdare reglerade. Dessutom har samhällets grepp över den totala kreditgivningen försvagats, eftersom stora delar av bankernas kreditverksamhet flyttar över till finansbolagen om man genomför en hård reglering av bankerna. Detta har den enskilde medborgaren upplevt, när han nekats lån till angelägna ändamål, t. ex. för reparation av en villa, medan han sedan direkt kan gå till samma banks finansbolag och få ett kreditkort, som ger honom möjlighet att för lånade pengar köpa t. o. m. dagligvaror – med den skillnaden att det senare lånet är till en betydligt högre ränta. Detta måste naturligtvis upplevas som stötande.

Det som är betänkligt i det ärende vi behandlar i dag är emellertid att regeringen och utskottsmajoriteten endast föreslår att utlåningsreglering och därmed också emissionskontroll skall kunna tillämpas på finansbolag. 1975 års finansieringsbolagskommitté, vars utredning regeringsförslaget bygger på, föreslog att finansbolagen liksom banker och försäkringsbolag dessutom också skulle kunna omfattas av likviditetskrav och räntereglering. Men regeringen följer inte finansieringsbolagskommittén, trots att dess förslag fick ett kraftigt stöd av i detta sammanhang så tunga remissinstanser som fullmäktige i riksbanken, bankinspektionen, fullmäktige i riksgäldskontoret, konsumentverket m. fl. I stället går regeringen finansbolagen till mötes och begränsar regleringen till att gälla endast utlåningsreglering. Därmed får vi inte konkurrensneutralitet mellan banker och försäkringsbolag å ena sidan och finansbolag å andra sidan. Dessutom kan delar av bankernas verksamhet flyttas över till finansbolag när t. ex. banker arbetar under likviditetskrav och som nu också är fallet räntereglering. Därmed minskar också den statliga kreditpolitiken i effektivitet även i fortsättningen. Det är således, tycker vi, ett ganska halvdant förslag regeringen kommer med, och man får en känsla av att ekonomiministern ansett att han måste göra någonting men mest därför att han känt sig därtill nödd och tvungen. Och det är betecknande hur moderaterna dominerar regeringsarbetet. Här kör man över landets penningvårdande myndigheter, och enligt vad man kan utläsa också centerns och folkpartiets ledamöter i riksbank och riksgäldsfullmäktige, finansieringsbolagskommittén, LO, TCO m. fl. remissinstanser. Det måste väl också

Onsdagen den
4 juni 1980

*Kreditpolitiska
medel, m. m.*

kännas litet deprimerande för de många som är engagerade i föreningsban-
ker, sparbanker o. d. – såsom bl. a. utskottsmajoritetens företrädare Rolf
Andersson är – att åse detta.

Det är viktigt att framhålla att en väsentlig orsak till att statsmakterna
måste kunna reglera kreditmarknaden hårdare är den obalans svensk
ekonomi befinner sig i med stora växande budgetunderskott och ett växande
bytesbalansunderskott. Budgetunderskottet späder på likviditeten, skapar
ett inflationstryck och en allt större grå kreditmarknad. När finanspolitiken
blir satt helt ur spel, som den alltmer har blivit under de senaste åren med de
borgerliga regeringarna, återstår det bara att strama åt med penning- och
kreditmarknadspolitik. Och med budgetunderskott i storleksordningen nära
60 miljarder, går det snart inte ens att genom de hårdaste åtstramningar
reducera de negativa effekterna i ekonomin. Men nog tycker man ändå att
regeringspartierna då skulle känna det ansvaret att de ger riksbanken de
instrument den själv önskar för att klara den här svåra uppgiften.

Jag vill med detta yrka bifall till den del av den socialdemokratiska
reservationen som innebär att statsmakterna skall kunna använda alla tre
regleringsinstrumenten, vilket finansieringsbolagskommittén föreslagit och
riksbanken önskar.

Denna proposition och det betänkande vi nu skall behandla innehåller
också ett förslag till lag som ger regeringen bemyndigande att meddela
föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp på kredit. Detta bemyndi-
gande skall gälla t. v. i avvaktan på resultatet av den utredning som nyligen
tillsatts på kontokortsområdet.

Regeringen uttrycker ingen avsikt att nu använda sig av detta bemyndi-
gande, utan den passivitet som tidigare kännetecknat ekonomiministern i
denna fråga fortsätter. Vi anser att problemen på kontokortsområdet nu
blivit så akuta och väl dokumenterade att ingripanden omedelbart bör göras.
Det är i dag alltför lätt för personer med svag ekonomi att skaffa sig ett antal
kontokort och ytterligare försämra sin ekonomi. Människor lockas att göra
köp av dyra konsumtionsvaror utan att ha ekonomiska förutsättningar för
detta. De dras därmed in i en för dem förnedrande handläggning med ibland
utdragna betalningsförelägganden och slutligen utmätning. Till all annan
utslagning som förekommer i samhället har detta blivit ytterligare en, som
det är viktigt att det vidtas åtgärder emot snarast.

Enligt den socialdemokratiska reservationen bör därför det givna bemyn-
digandet omedelbart utnyttjas till att ställa krav på kontantinsats vid
kontoköp. Det föreslogs också på sin tid av kreditköpkommittén, som ansåg
att i princip ett krav på kontantinsats borde gälla vid samtliga kreditköp av
större omfattning.

Vi anser i den socialdemokratiska reservationen att regeringen snarast bör
använda bemyndigandelagen och ställa krav på kontantinsats samt överväga
hur man skall begränsa det totala antalet kontokort som en och samma
person kan inneha.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till denna del av den
socialdemokratiska reservationen.

ROLF ANDERSSON (c):

Herr talman! Låt mig från början deklarerat att jag är ivrig anhängare av en så fri kreditmarknad som möjligt. Samtidigt har jag full förståelse för att samhället i vissa konjunkturmässigt återkommande situationer måste omfattas av kreditrestriktioner, t. o. m. hårda sådana.

Men någonting har gått snett med den svenska kreditmarknaden. När jag som bankman får in en kund som vill låna pengar för ett oprioriterat ändamål, t. ex. en fjärran semesterresa, får han självfallet nej i dag. Men samtidigt har jag i min skrivbordslåda ansökningsformulär för kreditkort hos finansbolag. Om kunden har fast anställning, kan jag snabbt bevilja en ganska hygglig kredit till i stort sett dubbla banklåneräntan. Jag håller alltså i stort sett med om den beskrivning som Roland Sundgren lämnade.

Varför har det blivit så? Jo, kreditrestriktioner och -regleringar är effektiva styrmedel då de sätts in och under en följande, kort tid. Om man, som vi gjort under senare år, försöker arbeta med permanenta restriktioner, anpassar sig marknaden snart till den nya situationen. Vi ser åtskilliga exempel på detta. Finansbolagen sväller till antal och volym, de stora icke-finansiella företagens finansrörelser blir mer och mer intressanta, vilket i sin tur kanske går ut över investeringarna osv.

Långsiktiga regleringar är inte bra av främst följande skäl:

1. De hämmar innovationer. Om bankerna fått kreditkapaciteten, hade de i dag säkert haft både leasing och factoring i egen affär, för att bara nämna ett exempel. Nu måste produktutvecklingen ske via omvägar över de mer än 250 finansbolag som dykt upp i regleringarnas spår.

2. Regleringar föder alltid motåtgärder om de permanentas.

3. Hårda regleringar i vårt land ger fördelar åt utländska varor och tjänster finansierade av utländska oreglerade eller mindre reglerade finansinstitut.

Bankerna är nu så reglerade att de inte fungerar som kreditgivare i traditionell mening. Kreditförmedling och obligationsförvaltning är de två nya stora arbetsuppgifterna.

När nu regleringsmöjligheterna via bankerna är i stort sett uttömda kastas lystna blickar på finansbolagen. Men om vi då lägger ut hela nätverket av permanenta regleringar också för finansbolagen, tvingar vi samtidigt fram en ny anpassning på marknaden. Kanske får den gamle ockraren chansen igen, och honom kan vi aldrig reglera.

Jag ansluter mig således till den grundinställning som deklarerats i propositionen på s. 25: "En räntereglering för finansbolagen skulle sannolikt medföra att den övriga grå kreditmarknaden ökade och att nya kreditkanaler utvecklades. Från den synpunkten skulle i och för sig en friare räntebildning på banklånemarknaden vara att föredra. Stora delar av den grå kreditgivningen skulle därigenom kunna överföras till den organiserade marknaden."

Jag vill tillägga: Kan någon ge ett rimligt motiv för att vi skall ha de hårdaste regleringarna för den sektor där vi har ett helt batteri av kontroll- och insynsmöjligheter?

Vi skall alltså vara försiktiga när det gäller nya regleringar av kreditmark-

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

*Kreditpolitiska
medel, m. m.*

naden. Den rätta vägen måste vara att försöka lätta på restriktionerna för bankerna så att dessa åter får koncentrera sig på det jobb de har kompetens för – att själva lämna kredit och inte som nu tvingas vara mäklare för andra långivare.

Mot den bakgrund som jag nu refererat tycker jag att regeringens förslag är väl avvägt. Man har valt att väsentligen använda ett av de sju regleringsinstrument som lagen om kreditpolitiska medel anger, nämligen utlåningsregleringen. Det främsta motivet för just detta instrument är att det kan användas selektivt med avseende på utlåningens ändamål. Det kan därför inriktas särskilt på t. ex. kontokortskrediterna.

Finansutskottets majoritet har anslutit sig till regeringens förslag och därmed tillbakavisat socialdemokraternas krav på ytterligare regleringar. Flera motiv finns för detta ställningstagande:

1. En utredning är tillsatt för översyn av den kreditpolitiska lagstiftningen. Den bör vi avvakta, så att vi med säkerhet hittar rätt bland de olika regleringsinstrumenten.

2. Utlåningsrättere regleringen är ett av de tre s. k. extraordinära medel som kan användas, alltså ett av de kraftigaste som kan sättas in.

3. En särskild utredning på kontokortsområdet tillsätts i dagarna – det är ju beträffande kontokortskrediterna vi har de stora frågetecknen.

4. Beslutet om namnskydd för de stora finansbolagen, som troligen fattas senare i dag i kammaren, har också betydelse i sanerande avseende.

Det socialdemokratiska kravet på rättere reglering har utskottet avvisat främst därför att det inte går att renodla räntan från andra hos finansbolagen betydande ersättningar för t. ex. inkasso, bokföring och fakturering.

Beträffande kravet på likviditetsreglering har utskottet noterat att en sådan inte kan göras selektiv gentemot krediter för särskilt ändamål, t. ex. konsumtionskrediterna.

Vidare kan ju alltid en likviditetsreglering pareras med en större upplåning, och en dyr sådan skulle drabba främst de företagare som anlitar finansbolagen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Rolf Andersson började med att säga att han är anhängare av en så fri kreditmarknad som möjligt, och han frågade: Varför skall vi behöva ha en så hårt reglerad kreditmarknad, som så småningom förlorar i effektivitet?

Anledningen till att vi måste reglera kreditmarknaden så här hårt är ju den obalans vi har i ekonomin, med de stora växande bytesbalansunderskotten och det växande bytesbalansunderskottet. När finanspolitiken är satt ur spel kan man bara återställa balansen genom att strama åt med penning- och kreditmarknadspolitik. Och som jag sade i mitt inledningsanförande är det snart svårt att klara detta. Vi får nu gå över till att reglera finansbolagen hårdare, och det kan, som Rolf Andersson sade, tvinga fram en ytterligare

Onsdagen den
4 juni 1980

*Kreditpolitiska
medel, m. m.*

oreglerad kreditgivning. Men statsmakterna kan ju inte avstå från att lagstifta bara därför att det kan leda till en ytterligare oreglerad kreditgivning. Om så blir fallet måste vi se vad vi då kan göra ytterligare åt detta.

Beträffande kontokortskrediterna vill jag säga: Det tillsätts nu i dagarna en kontokortsutredning, som riksdagen beställt genom en socialdemokratisk reservation med någon rösts majoritet. Annars har det utmärkande varit en passivitet på det här området.

Det är klart att denna utredning behöver arbeta. Men jag vill peka på att kreditköpskommittén redan för några år sedan föreslog att kontantinsatser skulle användas vid alla kreditköp, även beträffande kredit genom kontokort. Här finns alltså sedan tidigare ett förslag, och jag tycker därför att vi redan nu kan vidta åtgärder.

ROLF ANDERSSON (c):

Herr talman! Vi känner väl alla litet grand av detta att vi håller på att tappa kontrollen över det omfattande nätverk av regleringar som vi har på kreditmarknaden. Och det är just därför vi har fått en utredning som skall se över kreditpolitiken och kreditregleringarna. Låt oss då avvakta och se om det finns möjligheter att lätta på regleringarna – det måste vara den väg vi har att gå.

Jag vill sedan tillägga något om finansbolagen. Det är lätt att få en något negativ inställning till finansbolagen och deras frihet. Men jag vill nämna att de uträttar ett utomordentligt fint arbete på marknaden i många avseenden. Jag kan nämna några.

Det är angeläget för de mindre och medelstora företagen att de får fungera. Finansbolagen har hittat nya vägar när det gäller de säkerheter som kan användas, t. ex. fakturabelåning. Leasingföretagen arbetar också med andra säkerheter än dem vi har att kräva i bankerna. Finansbolagen tillhandahåller en omfattande administrativ service som är mycket värdefull för de små företagen. Det gäller fakturahanteringen, inkassering, bokföring, likvidmottagning etc.

Men det som för dagen kanske är mest iögonenfallande är just den snabba tillväxten. Vi är överens om detta. Men jag tillägger än en gång: Vi skall möta detta genom att se över hela regleringssystemet för att se om det inte finns möjligheter att i stället lätta på regleringarna för bankerna.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Som Rolf Andersson säger är vi på väg att tappa kontrollen över den ekonomiska politiken. Då tycker vi från socialdemokratiskt håll att det är extra angeläget att ge riksbanken tillfälle att utnyttja de möjligheter som den ändå har att klara penning- och kreditpolitiken.

Riksbanksfullmäktige har tillstyrkt förslaget från finansieringsbolagskommittén och påpekat att det är viktigt att bestämmelserna om räntereglering får ligga till grund för överenskommelser och rekommendationer till kreditinstituten. Det är angeläget, framhåller riksbanksfullmäktige, att finansbolagen omfattas av bestämmelserna om räntereglering och likvidi-

tetskvoter för att bl. a. ränteläget på specialinlåningsmarknaden skall kunna hållas nere och för att också bankerna skall ha möjligheter att konkurrera på något så när lika villkor, när de ändå konkurrerar på samma marknad.

Jag kan hålla med Rolf Andersson om att finansbolagen gör betydande insatser i svensk ekonomi – de har bedrivit utvecklingsarbete och funnit nya kreditformer, vilket har varit till fördel för företag som har svårt att på annat sätt få låna pengar. Men det kan också innebära nackdelar för de små och medelstora företagen, och jag tyckte att Rolf Andersson var inne på det när han sade att om bankerna hade fått bättre möjligheter hade de i större utsträckning kunnat stå de små och medelstora företagen till tjänst. Småföretagen får dras med höga ränte- och administrationskostnader för dessa krediter – det är minsann inte fråga om någon välgörenhet. Detta bör man också ha med i bilden när man talar om finansbolagens värde för de små och medelstora företagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

ROLF ANDERSSON (c):

Herr talman! Roland Sundgren påstår att jag har sagt att vi har tappat kontrollen över den ekonomiska politiken. Det var fräckt. Jag har sagt att vi har ett sådant nätverk av kreditregleringar att marknaden nu har anpassat sig till detta. Vi måste därför se över kreditpolitiken, och det är just därför som en utredning har tillsatts. Låt oss avvakta resultatet av den och se vilka instrument som skall användas i framtiden.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Om vi inte har tappat kontrollen över ekonomin, så vill ändå riksbanken ha instrument för att kunna bedriva en effektiv kreditpolitik. Det tycker jag är ett tungt vägande argument i ett läge där vi har så enorma budgetunderskott.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Paul Jansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Roland Sundgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkan-
de 39 mom. 1 och 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Paul Jansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Roland Sundgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 161

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Den statliga revisionsverksamheten

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet i denna del, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Alf Wennerfors begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra finansutskottets hemställan i betänkande 39 mom. 1 och 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i sin helhet skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 161
Avstår - 1

Kammaren hade alltså bifallit återremissyrkandet.

§ 6 Den statliga revisionsverksamheten

Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:41 med anledning av propositionen 1979/80:150 bil. 2 såvitt avser den statliga revisionsverksamheten m. m. jämte motioner.

I proposition 1979/80:150 bil. 2 Reviderat budgetförslag i vad avsåg a. avsnittet 2.1 Den statliga revisionsverksamheten hade

10. hemställts att riksdagen godkände de riktlinjer för den statliga redovisningsrevisionens organisation och bedrivande som förordats i propositionen,

15. riksdagen beretts tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen beträffande revision av affärsverken,

16. riksdagen beretts tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen beträffande förvaltningsrevision inom försvaret.

b. avsnittet 2.2 Omprövning och omprioritering m. m. hade
13. riksdagen beretts tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen
beträffande omprövning och omprioritering, m. m.

I detta sammanhang hade behandlats
dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta
motionerna

1978/79:218 av Joakim Ollén (m),

1978/79:1610 av Gösta Bohman m. fl. (m),

1978/79:1702 av Per-Eric Ringaby och Blenda Littmarck (båda m),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:2065 av förste vice talmannen Ingegerd Trocdsson m. fl.
(m,s,c,fp) och

1979/80:2066 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga
(yrkande 5) hemställts att riksdagen beslutade avslå regeringens riktlinjer för
omprövningar och omprioriteringar av statlig och statsfinansierad verksam-
het.

Utskottet hemställde

1. beträffande riktlinjer för den statliga redovisningsrevisionens organisa-
tion och bedrivande att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79:218 och
1979/80:2065 godkände vad som förordats i proposition 1979/80:150 bil. 2
mom. 10.

2. beträffande revision av affärsverken att riksdagen lade till handlingarna
vad som anförts i proposition 1979/80:150 bil. 2 mom. 15.

3. beträffande förvaltningsrevision inom försvaret att riksdagen lade till
handlingarna vad som anförts i proposition 1979/80:150 bil. 2 mom. 16,

4. beträffande utredning om riksrevisionsverkets ställning m. m. att
riksdagen skulle avslå motion 1978/79:1610 yrkandet 1,

5. beträffande ytterligare uppdrag till förvaltningsutredningen att riksdagen
skulle avslå motionerna 1978/79:1610 yrkandet 2 och 1978/79:1702,

6. beträffande omprövning och omprioritering att riksdagen med avslag på
motion 1979/80:2066 yrkandet 5 lade till handlingarna vad som anförts i
proposition 1979/80:150 bil. 2 mom. 13.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! För arbetsköparna mot folket – det är en kort karakteristik av
den borgerliga regeringens kompletteringsproposition. Den politik som där
kommer till uttryck kännetecknas av insatser enligt tre huvudlinjer: för det
första en omfördelning av resurserna till de arbetandes nackdel, för det andra
angrepp på den offentliga sektorns sociala verksamhet och för det tredje
åtgärder för att berika kapitalägare och höginkomsttagare.

Vad kammaren i dag har att ta upp till diskussion är främst avsnittet 2.2,
som avser omprövningar och omprioriteringar av den statliga verksamheten.
I kompletteringspropositionen lämnas dörren öppen för en ökad avgiftsfi-

Onsdagen den
4 juni 1980

Den statliga revisionsverksamheten

nansiering. Vad detta kommer att innebära i framtiden är inte svårt att föreställa sig, nämligen höjningar av taxorna för den offentliga sektorns tjänster, något som i första hand drabbar de redan sämst ställda. Vidare skall riksrevisionsverket pröva konsekvenserna av olika ledighetsregler.

I propositionen sägs sålunda följande om det aktuella översynsprojektet: "Efter samråd med cheferna för social- och arbetsmarknadsdepartementen och statsrådet Johansson anser jag att ett sådant bör avse effekterna av lagstiftningen om ledighet och utförande av olika uppgifter på arbetstid utom ramen för den ordinarie verksamheten. Under senare år har en snabb utveckling ägt rum vad gäller både möjligheterna till ledighet från arbetet och utnyttjandet av dessa möjligheter. Det gäller bl. a. den successivt utvidgade föräldraförsäkringen, rätten till deltidarbete för småbarnsföräldrar, rätt till ledighet för studier, facklig verksamhet, offentliga förtroendeuppdrag m. m. Syftet med dessa reformer är att skapa ökad valfrihet och välfärd för medborgarna. Ännu har dock inte någon samlad analys gjorts av vilka konsekvenser som denna utveckling för med sig. Dessa frågor bör nu studeras. Av praktiska skäl kan det vara lämpligt att begränsa studien till ett mindre antal myndigheter och företag. Bl. a. bör den samlade frånvaron och – jag vill understryka det, herr talman – kostnaderna i olika avseenden kartläggas. Ett uppdrag med denna innebörd bör lämnas till riksrevisionsverket."

Från vänsterpartiet kommunisternas sida anser vi de reformer som räknas upp i propositionen och som genomförts på detta område vara i huvudsak positiva, även om de naturligtvis i många fall har varit såväl otillräckliga som ofullgångna. Reformer kostar pengar och måste givetvis få göra det. Men dessa reformer har fått positiva effekter för många medborgare.

I propositionen betonas just kostnadsaspekten, vilket är illavarslande. Det leder osökt till misstanken att vad den planerade översynen avser att åstadkomma är inskränkningar i de rättigheter som lönarbetarna tillkämpat sig. Utskottet hävdar motsatsen. Utskottet påstår att denna översyn inte är ett led i en förberedelse för en social nedrustning.

Detta låter sig naturligtvis sägas, men med tanke på den allmänna inriktning regeringens politik har finns det, herr talman, sannerligen ingen garanti för detta – tvärtom. Jag vill därför yrka bifall till vpk-motionen 2066.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Det beslut som riksdagen i dag står i begrepp att fatta rörande den statliga redovisningsrevisionen blir dåligt – ja, jag är rädd för att det tyvärr blir ett riktigt dåligt beslut.

Antag för ett ögonblick att ett meddelande till Volvos över 100 000 aktieägare utgick från företagets VD med följande lydelse:

Jag har beslutat att företagets räkenskaper i framtiden inte skall utsättas för någon extern revision. Vid bolagsstämman kommer i fortsättningen inte att tillsättas revisorer. Jag kommer i stället att låta några på företaget anställda, över vilka jag självfallet har direktiv rätt, tillse att den ekonomiska

Onsdagen den
4 juni 1980

Den statliga revisionsverksamheten

redovisningen sköts på rätt sätt. Jag kommer själv att bestämma vad som får revideras, och jag anser det inte nödvändigt att delge vare sig aktieägarna eller styrelsen resultatet av revisionen.

Företaget måste spara, och då har vi inte råd till mer revision än vad jag nu sagt. Med ungefär tioåriga mellanrum kommer jag i stället att låta en utomstående konsultbyrå gå igenom företaget för att se om det finns saker som enligt deras mening kan effektiviseras. Men någon årlig oberoende extern revision skall vi inte ha.

Herr talman! Det är inte svårt att föreställa sig reaktionen på ett fingerat meddelande av detta slag till Volvos aktieägare. Bortsett från att en sådan åtgärd skulle stå helt i strid med aktiebolagslagens krav på revision så skulle aktieägarnas, de anställdas och andra intressenters reaktion med all säkerhet bli skarp.

Vad jag sagt är ändå inte någon särskilt grov karikatyr av hur den statliga redovisningsrevisionen fungerar. I själva verket är den bild jag målat upp en pinsamt korrekt beskrivning av skattebetalarnas, och i deras ställe riksdagens och regeringens små möjligheter att kontrollera vad som sker i statsförvaltningen eller med andra ord hur skattepengarna används.

Den nuvarande tingens ordning – eller oordning – är ett resultat av ett riksdagsbeslut från 1967. I det fastslogs att redovisningsrevisionen inte längre skulle ligga hos riksrevisionsverket utan flyttas ut i ett antal revisionskontor, i dag 23 till antalet. I samband med en utvärdering av hur redovisningsrevisionen fungerar, som riksrevisionsverket gjorde för ett par år sedan, konstaterade auktoriserade revisorn Sune Karlsson i ett utlåtande kort och gott följande: ”Jag vill påstå att det inte förekommer någon oberoende extern redovisningsrevision av statlig verksamhet såsom revisionen nu är upphyggd”.

Den översyn som då gjordes har så småningom resulterat i en proposition som i sin tur föranlett det utskottsbetänkande som vi nu behandlar. I propositionen föreslås ett antal förändringar syftande till att stärka redovisningsrevisionens ställning. Det är inget tvivel om att de förslagen innebär inte oväsentliga steg i rätt riktning, men de innebär inte att principerna i den nuvarande ordningen ändras.

Det finns många sätt att kritisera svagheterna i det nuvarande systemet. Riksrevisionsverkets egen granskning har visat att revisionskontoren står i ett faktiskt beroendeförhållande till de granskade myndigheternas chefer, alltså ett beroendeförhållande mellan dem som skall granska och dem som skall granskas, att revisionskontoren ofta har låg kompetens, oklart formulerade arbetsuppgifter, ett ofullständigt definierat revisionsområde samt ett alldeles för svagt eller obefintligt stöd från riksrevisionsverket.

Ett annat sätt att beskriva bristerna i den nuvarande organisationen är att peka på resultatet av redovisningsrevisionen. I motion 218, där jag tar upp frågan inte bara om redovisningsrevisionen utan om huvudmannaskapen för den statliga revisionen över huvud taget, nämns att av 234 avlämnade revisionsberättelser för budgetåret 1977/78 revisorn i 156 fall avstått från att uttala sig, beroende på resursbrist. Revisionsuppdraget har alltså i nästan

70 % av fallen över huvud taget inte kunnat fullföljas.

För den som till äventyrs tror att förhållandena har förbättrats kan jag nämna – det här är hittills opublicerade siffror – att för det senaste revisionsåret, alltså 1978/79, har i 69 % av samtliga fall revisorn avstått från att uttala sig om redovisningen. Alltså en nästan lika hög siffra som tidigare. I bara 47 fall, motsvarande 17 %, föreligger en ren revisionsberättelse, något som man i sin enfald skulle tro var det i särklass vanligaste.

Herr talman! En dålig redovisningsrevision innebär naturligtvis problem i sig. Men än viktigare är måhända frågan om huvudmannaskapet för den statliga kontrollapparaten över huvud taget. Riksdagen har till sitt förfogande riksdagens revisorer. Men det är uppenbart att den institutionen inte utgör någon effektiv apparat för kontroll av den statliga verksamheten. Till det är riksdagens revisorer en alldeles för liten institution. Sanningen är alltså den att vi här i riksdagen fattar beslut om miljardbelopp, om anslag, om verksamhetsinriktning och liknande, men vi har inga verkliga möjligheter att här i huset kontrollera vad pengarna används till, dvs. om våra beslut verkligen fullföljs. Riksdagens revisorer är som sagt en för liten institution för att kunna åstadkomma den granskning som skulle erfordras för att vi skall få ett rimligt beslutsunderlag. Konstitutionsutskottets dechargegranskning är inte heller något effektivt sätt att kontrollera den statliga verksamheten.

Herr talman! Jag tycker det finns skäl att just här i riksdagen rikta uppmärksamheten på att den kontrollapparat som finns, framför allt i form av riksrevisionsverket, ligger under regeringen och icke under riksdagen. Det kan vara intressant att observera att institutioner motsvarande riksrevisionsverket i de flesta demokratier ligger under riksdagen, exempelvis i England, USA, Frankrike, Västtyskland, Italien, Belgien och Österrike. I länder som Sovjet, Ungern, Bulgarien, Rumänien och Argentina, för att nämna några, ligger motsvarigheten till riksrevisionsverket precis som i Sverige under regeringen. Bland västdemokratierna intar faktiskt Sverige i det här avseendet en unik ställning genom att den helt dominerande kontrollapparaten ligger under regeringen i stället för under riksdagen.

Det kan vidare förtjäna observeras att i stadgarna för den internationella organisationen för statlig revision så förutsätts att kontrollapparaten – riksrevisionsverket eller vad den må heta – ligger under riksdagen.

Slutsatsen blir att man måste fråga utskottets talesman varför inte utskottet har ansett det önskvärt att överväga frågan om huvudmannaskapet för den statliga revisionen. Fungerar verkligen allt så väl med de nuvarande tingens tillstånd att frågan inte ens behöver övervägas?

Herr talman! Jag skall avslutningsvis säga följande: Min uppfattning är att riksdagens arbetsinriktning i viss utsträckning måste förändras. Vi måste i ökad utsträckning granska vad som sker i statsförvaltningen. Jag tror att det är både bra och nödvändigt att en sådan förändring av riksdagens arbetsinriktning kommer till stånd. Bra därför att en sådan måste till om det skall finnas möjligheter för riksdagen att verkligen styra och bedöma den verksamhet som påstås stå under demokratisk kontroll. En sådan förändring

Onsdagen den
4 juni 1980

Den statliga revisionsverksamheten

av riksdagens arbetsinriktning är också bra om man vill minska byråkratin. För att kunna hävda rättssäkerheten är det nödvändigt att riksdagen verkligen vet och har möjlighet att kontrollera vad som sker i den statliga förvaltningen. En sådan förändring, herr talman, är nödvändig helt enkelt därför att – som vi alla vet – den ekonomiska verkligheten tvingar fram en omprövning av befintlig verksamhet.

För att detta skall kunna ske är det emellertid nödvändigt att riksdagen har en effektiv kontrollapparat till sitt förfogande. Det kan ju inte vara nog att vi här i kammaren diskuterar och beslutar vad som skall ske i olika statliga förvaltningar, om vi därefter inte har möjlighet att kontrollera att besluten verkligen följs upp.

Herr talman! Just mot bakgrund av vad jag senast har sagt, dvs. nödvändigheten av att riksdagen får en effektiv kontrollapparat till sitt förfogande, tror jag – även om det i dag inte finns anledning att ta voteringsstrid mot ett enigt utskott – att det finns all anledning att återkomma i den här frågan.

I detta anförande instämde Gunnar Biörck i Värmdö (m).

STURE PALM (s):

Herr talman! De initiativ som upprepade gånger har tagits för att effektivisera den statliga redovisningsrevisionen är ett tecken på att verksamheten inte helt funnit sin slutgiltiga form. Vid årets riksmöte har representanter för de olika partierna inom revisionen gemensamt undertecknat en motion beträffande revisionskontoren. Motivet för en sådan mer ovanlig åtgärd är att vi har en annan mening än regeringen om hur denna fråga borde lösas.

Motionen bygger på de synpunkter som riksdagens revisorer framförde i ett remissyttrande i oktober 1979. Revisorerna framhöll då att man redan i samband med 1967 års principbeslut starkt ifrågasatte lämpligheten av att inrätta revisionskontor, direkt underställda de myndigheter som skulle granskas. Revisorerna befarade att revisionskontoren till följd av sin ställning inte skulle kunna bedriva en tillräckligt obunden granskning med hänsyn till bindningen till den s. k. värmyndigheten. Revisorerna föreslog i stället att ansvaret för den externa redovisningsrevisionen borde föras över på RRV och revisionskontoren inordnas såsom lokala organ i detta verk.

En närmare granskning av remissutfallet visar att revisorernas mening kom att delas av många betydande remissorgan. Det har visat sig att även inom RRV:s ledning meningarna är delade. Även där finns företrädare för samma uppfattning som den som riksdagens revisorer ger uttryck åt. Beträffande referaten av remissvaren från andra myndigheter uttrycker sig propositionens författare en smula kryptiskt. På s. 36 i propositionens bilaga 2 står följande:

”Remissinstanserna har starkt delade meningar om RRV:s förslag. Något mindre än hälften – – ansluter sig i huvudsak till RRV:s förslag.”

”Något mindre än hälften” måste innebära att majoriteten har en motsatt

ståndpunkt. Denna lätt vinklade beskrivning leder departementschefen till att uttrycka kritiska synpunkter beträffande bindningen till de s. k. värmyndigheterna i likhet med vad riksdagens revisorer har gjort. Departementschefen fullföljer dock inte dessa tankar utan anser i stället att förbättringar kan uppnås inom nuvarande ordning. Det blir något av en kompromiss.

Mot denna bakgrund är finansutskottets betänkande av stort intresse. Utskottet säger bl. a. att det vill "understryka att all revision i princip bör vara oberoende av den granskade verksamheten". Utskottet fortsätter: "Skulle emellertid ytterligare erfarenheter peka mot att revisionen inte kan ske enligt statsmakternas intentioner i vad avser reella möjligheter till oberoende granskning m. m., får enligt utskottets uppfattning frågan om revisionens organisation och huvudmannaskap på nytt aktualiseras."

Denna reaktion visar att riksdagen åter begränsar sig till delreformer på revisionens område.

Jag skall inte gå in på vad som anförs i andra motioner som har väckts i anslutning till denna fråga och som visar att även revisionsfrågorna ofta är mycket politiskt laddade. Denna utveckling kommer säkert att fortsätta, och därför är det en förändring till det bättre att riksdagsrevisorernas granskningsarbete fortsättningsvis i allt högre utsträckning samordnas med resp. sakutskott.

För det stora flertalet av riksdagens ledamöter är det naturligt att alla delar av den offentliga sektorn och alla områden som berörs av den statliga anslagsverksamheten blir föremål för en saklig genomlysning. Detta ställer stora krav på granskningsarbetet. Under senare tid har det blivit på modet att mera generellt angripa den s. k. byråkratin och den offentliga sektorn. När detta sker samtidigt med en önskan att begränsa den statliga statistikproduktionen, är det enligt min mening fara å färde. Det statistiska materialet skall rimligtvis beskriva samhället sådant det är och ge underlag för en saklig och kritisk samhällsdebatt, som har mycket gemensamt med revisionens arbete.

Beträffande den fråga som behandlas i den gemensamma motionen – och som gäller organisationen av den statliga redovisningsverksamheten – vill jag åter beklaga att grundlagberedningen i så uppseendeväckande ringa grad engagerade sig i dessa frågor. På de flesta områden framlade grundlagberedningen omfattande förslag till förändringar i vår författning. Men knappast ett ord blev sagt om de framtida riktlinjerna för riksdagsrevisionens arbete.

Nu är det känt att riksdagens intresse för dessa frågor hittills inte varit särdeles översvallande. Intresset tycks vara större för framtidssatsningarna än att utvärdera erfarenheterna av de reformbeslut som är några år gamla. De närmaste årens perspektiv kommer att tvinga fram en förändrad attityd till revisionsarbetet.

Det är symptomatiskt att den enda betydande förändring som under senare år genomförts av arbetet för riksdagens revisorer har initierats av de valda revisorerna. Det var revisorerna själva som 1974 tog initiativ till en utredning

om vår egen verksamhet – den s. k. RR-utredningen. De reformer som blev resultat av utredningen är av mycket begränsad räckvidd. Vi var helt klara över att de åtgärder som vidtagits var att betrakta som delreformer utan anspråk på att utgöra en mer långsiktig lösning.

Vad vi vann var att arbetsmetoderna har blivit betydligt mer utåtriktade, bl. a. genom de kontakter som inletts med utskotten. Men jag tror att de flesta av oss som sysslar med de här uppgifterna – trots de förändringar som har skett – anser att revisionens arbetsmöjligheter inte har blivit tillräckligt analyserade. Det är också klart att resurserna är alldeles för små med hänsyn till de ökade anspråken. Och anspråken på riksdagens egen revisionsverksamhet måste öka.

I finansutskottets betänkande erinras om att regeringen nyligen tillsatt en utredning rörande vissa grundlagsfrågor men att revisionen inte tagits upp i utredningsdirektiven. Med detta låter sig finansutskottet nöja. Enligt min mening vore en utvidgning av detta utredningsarbete helt naturligt för att nå en helhetsbild av dessa frågor i rätt sammanhang.

Redan 1965 framhöll revisorerna att starka principiella skäl talar för att revisionen av statsförvaltningen – som sker i en del västländer – helt borde inordnas under det anslagsbeviljande parlamentets organisation. Det vore ett lämpligt tillfälle att få även dessa frågor prövade i det utredningsarbete som nu skall sättas i gång.

Slutsatsen av vad som skett under senare år är att riksdagen i många år nöjt sig med delreformer beträffande den statliga redovisningsrevisionens organisation. Detta har skett mot bakgrunden av ökade samhällsåtaganden på de flesta områden.

Herr talman! Det är en allmän mening inom revisionen att dessa frågor väl motiverar en genomgripande analys av den nya utredning som skall behandla vissa grundlagsfrågor. Finansutskottet har i sitt ganska allmänt hållna utlåtande givit uttryck för förståelse och allmän välvilja i de frågor som revisorerna aktualiserat. Jag har för dagen inget yrkande mot ett enhälligt finansutskott, men det blir med all sannolikhet anledning att återkomma.

I detta anförande instämde Hugo Bengtsson (s).

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 41 om den statliga revisionsverksamheten är enhälligt. Där behandlas flera delvis skilda frågor. Joakim Ollén har i motion 218 och i sitt inlägg här i kammaren nyss tagit upp mer principiella förslag rörande revision av den statliga verksamheten. Vad han anført gäller så pass omfattande konstitutionella förändringar att det enligt utskottets mening bör behandlas i annat sammanhang.

Finansutskottet har inhämtat yttrande från bland andra riksdagens revisorer. Utskottet instämmer i sitt betänkande i flera av de motiveringar som förts fram för en ändrad ordning för revision av den statliga verksamheten. Men vi understryker vikten av att regeringen har ett under sig lydande verk, riksrevisionsverket, som fortlöpande följer och utvärderar

verksamheten inom de delar av statsförvaltningen som regeringen ansvarar för. Vi erinrar också om att riksdagens revisorers arbetsformer ändrades genom beslut vid förra riksmötet. Utskottet anser att om dessa förändringar skulle visa sig otillräckliga eller olämpliga, bör frågan tas upp till förnyad prövning.

I fråga om redovisningsrevisionen har finansutskottet inhämtat yttranden från andra utskott. Vad gäller försvaret följer vi försvarsutskottets enhälliga yttrande, och vad gäller revision av affärsverken följer vi trafikutskottets och näringsutskottets likaledes enhälliga yttranden.

De förslag som läggs fram i propositionen har kommit fram efter den översyn av den statliga revisionsverksamheten som utförts av riksrevisionsverket. Remissyttranden över RRV:s framställning till regeringen redovisas i propositionen.

Finansutskottet understryker den viktiga principen att all revision bör vara oberoende av den granskade verksamheten. Detta stämmer väl överens med riksdagens revisorers uppfattning, som också förts fram av Sture Palm. Då uppstår frågan om de förändringar inom ramen för nuvarande organisation vilka förordas i propositionen kan anses tillräckliga för att tillgodose detta krav.

I propositionen föreslås vissa förändringar som syftar till att stärka revisionens ställning och oberoende. För det första skall tjänsten som chef för revisionskontoret tillsättas av RRV efter samråd med värdmyndigheten. Detta är en förbättring i förhållande till nuvarande ordning, som innebär att myndigheten utser chefen för revisionskontoret.

För det andra skall chefen för revisionskontoret fastställa revisionsplan för resp. myndighet. Den befogenheten tillkommer f. n. myndighetschefen.

För det tredje skall medel för revisionsverksamheten särskiljas från andra medel i myndighetens anslagsframställningar och i regleringsbrev.

De här förändringarna, som finansutskottet anser riktiga, sker alltså inom ramen för nuvarande organisation. Bl. a. med hänsyn till att verksamheten inom denna organisation nått full omfattning först på senare år tillstyrker finansutskottet förslaget i propositionen.

Utskottet tillägger emellertid – och det vill jag gärna understryka – att om erfarenheter längre fram skulle visa att revisionens möjligheter till en oberoende granskning inte kan tillgodoses enligt statsmakternas intentioner, så får frågan om revisionens organisation och huvudmannaskap tas upp på nytt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 39.

JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! Låt oss vara glada över det som finns att vara glad över, nämligen att utskottet ändå uttalar sig positivt om vikten av en oberoende revision och trots allt ger uttryck för ett visst intresse för att överväga de mera långsiktiga principiella frågor som jag har tagit upp i min motion.

Men när utskottets talesman säger att den principiella frågan bör tas upp i

Onsdagen den
4 juni 1980

Den statliga revisionsverksamheten

ett annat sammanhang måste jag fråga honom: I vilket sammanhang? Har motionen remitterats till fel utskott? I så fall är det beklagansvärt. Eller vad menar utskottet med att frågan bör tas upp i ett annat sammanhang? Utskottet pekar på att det finns en utredning som sysslar med näraliggande frågor, vilket Sture Palm var inne på, men som icke fått direktiv att ta upp den här frågan. Med den logik som åtminstone ibland brukar prägla utskottens betänkanden vore det naturligt att utskottet begärde att denna utredning skulle få tilläggsdirektiv med innebörden att den skall titta på just denna fråga. Men till den slutsatsen kommer man inte. Tvärtom låter man sig nöja med att konstatera att frågan är väldigt intressant, men att den skall bli föremål för utredning – och därmed är allt bra.

En liknande logisk kullerbytta gör utskottet, herr talman, när det gäller den mera kortsiktiga frågan om hur den statliga redovisningsrevisionen skall organiseras. Där konstaterar man med pukor och trumpeter att det är viktigt med en oberoende revision, men därefter tillstyrker man ett förslag som innebär att det inte blir någon förändring av den beroende revision som vi f. n. har.

Herr talman! Jag har litet svårt att följa logiken i finansutskottets betänkande, men vi får väl anledning att återkomma till denna fråga.

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Frågan om riksdagens kontrollmakt har aktualiserats i många sammanhang och kommer säkerligen att göra det vid flera kommande tillfällen.

Vad gäller redovisningsrevisionen vill jag säga till Joakim Ollén att det, då organisatoriska förändringar har vidtagits och de liksom i detta fall har varit i funktion under relativt kort tid, är ganska vanligt att man är försiktig med att vidta nya omfattande förändringar. Finansutskottet anser emellertid inte att de beslut som nu skall fattas innebär någon slutstation vad gäller den statliga redovisningsrevisionen. Det gör inte heller budgetministern. Tvärtom säger han i propositionen att ansträngningar bör göras för att höja standarden på redovisningsrevisionen. Han säger också att en samlad redovisning av effekterna av åtgärderna bör lämnas om några år som underlag för en ny prövning. Då kan ju, vilket utskottet också har understrukt, både frågan om huvudmannskapet och frågan om organisationen i övrigt bli föremål för prövning.

STURE PALM (s):

Herr talman! Jag vill helt kortfattat säga att det är rätt anmärkningsvärt att utskottet nöjer sig med att konstatera: "En omläggning i den riktning som förordas i motionen skulle innebära en ändrad konstitutionell ordning och därmed ha vittgående verkningar i den svenska statsförvaltningen. Regeringen har nyligen tillsatt en utredning rörande vissa grundlagsfrågor. De här aktuella frågorna har dock inte tagits upp i direktiven till utredningen."

Sedan är det punkt och slut. Detta är ändå ett ganska platt konstaterande, när vi nu har velat ställa den här frågan under debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 – 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 2066 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 41 mom. 6 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 2066 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 304
Nej – 16

§ 7 Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1979/80:43 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Näringspolitiken m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:43 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde samt motioner om näringspolitik m. m.

I proposition 1979/80:100 bil. 17 (industridepartementet) hade under angivna punkter föreslagits följande:

B 1. Statens industriverk: Förvaltningskostnader (s. 29–32)

att riksdagen till Statens industriverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 29 603 000 kr.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

B 2. Statens industriverk: Utredningar m. m. (s. 32–35)
att riksdagen till Statens industriverk: Utredningar m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 7 700 000 kr.

B 7. Branschfrämjande åtgärder (s. 38–43)
att riksdagen till Branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 58 385 000 kr.

B 8. Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher (s. 43–45)

att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1980/81 ikläda staten förpliktelser i form av strukturgarantier, som inberäknat tidigare utställda garantier innebar åtaganden om högst 185 000 000 kr.,

2. till Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

B 12. Bidrag till regionala utvecklingsfonder m. m. (s. 50–53)
att riksdagen till Bidrag till regionala utvecklingsfonder m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 85 000 000 kr.

B 13. Medelstillskott till regionala utvecklingsfonder (s. 53–56)
att riksdagen till Medelstillskott till regionala utvecklingsfonder för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 125 000 000 kr.

B 14. Täckande av förluster i anledning av garantigivning hos regionala utvecklingsfonder (s. 56)

att riksdagen till Täckande av förluster i anledning av garantigivning hos regionala utvecklingsfonder för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.

B 15. Täckande av förluster i anledning av statliga industrigarantilån m. m. (s. 56–58)

att riksdagen skulle

1. godkänna vad föredragande statsrådet hade anfört om användningen av statliga garantier i enlighet med förordningen (1978:507) om industrigarantilån i samband med bankgaranti,

2. medge att för budgetåret 1980/81 statlig garanti för lån enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån och för lån till turisthotell beviljades med sammanlagt högst 300 000 000 kr.,

3. till Täckande av förluster i anledning av statliga industrigarantilån m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.

F 1. Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling (s. 242–261)

att riksdagen skulle

1. godkänna vad föredragande statsrådet hade förordat om att träffa avtal om kollektiv teknisk forskning,

2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1980/81, i enlighet med vad föredragande statsrådet hade anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som, inberäknat löpande avtal och beslut, innebar åtaganden om högst 180 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1981/82–1984/85.

3. till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 476 550 000 kr.

F 2. Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer (s. 261)

att riksdagen till Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kr.

F 3. Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning (s. 262)

att riksdagen skulle

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1980/81 fatta beslut om beställning av utrustning för, inberäknat redan beställd utrustning, högst 5 500 000 kr. under budgetåret 1981/82 och högst 4 000 000 kr. under budgetåret 1982/83,

2. till Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 13 200 000 kr.

F 19. Stöd till industriellt utvecklingsarbete (s. 312 f.)

att riksdagen medgav att stöd från Fonden för industriellt utvecklingsarbete fick lämnas som lån eller bidrag med villkorlig återbetalningsskyldighet i enlighet med vad föredragande statsrådet hade förordat.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1979/80:249 av Christer Eirefelt (fp).

1979/80:309 av Christer Eirefelt och Olle Grahn (båda fp).

1979/80:310 av Bo Forslund m. fl. (s).

1979/80:333 av Margaretha af Ugglas (m), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära förslag om statligt stöd till s. k. utvecklingsföretag i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. besluta om en särskild låneform för nystartade företag efter västtysk modell.

1979/80:395 av Sven Johansson och Arne Fransson (båda c).

1979/80:557 av Karin Israelsson (c),

1979/80:558 av Eivor Marklund (vpk), vari hemställt att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att erforderliga anslag beviljades och planer utarbetades för att i de statliga verken och företagen i Norrbotten igångsätta verksamhet i syfte att stimulera diskussioner om och planering för länets framtid,

1979/80:561 av Ivan Svanström (c),

1979/80:698 av Torsten Bengtson (c),

1979/80:953 av Filip Fridolfsson m. fl. (m),

1979/80:959 av Lars Henrikson m. fl. (s),

1979/80:961 av Börje Hörnlund m. fl. (c),

1979/80:1015 av Bernt Ekinge (fp) såvitt gällde yrkande 2.

1979/80:1023 av Olof Palmé m. fl. (s) såvitt gällde hemställan att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande behovet av industripolitisk planering,

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående åtgärder för att främja en positiv utveckling för den utrustnings-tillverkande industrin,

3. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande löntagarkonsulter,

4. att till Statens industriverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 066 310 kr. förhöjt förslagsanslag av 30 669 310 kr.,

5. att till Statens industriverk: Utredningar m. m. för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 8 700 000 kr.,

6. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en verksamhet vid statens industriverk för insamling och analys av information om ekonomiska förhållanden i andra länder,

7. att till Statens industriverk: Insamling av internationell information under fjortonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

9. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ett organiserat samarbete mellan styrelsen för teknisk utveckling (STU) och struktur- och utvecklingsfonden,

10. att 5 000 000 kr. anvisades för stöd till enskilda uppfinnare,

13. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättandet av särskilda utvecklingsbolag inom områdena energi, miljövård och transportsystem,

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

14. att begära att regeringen inrättade särskilda utvecklingsbolag inom områdena medicinsk teknik samt undervisningshjälpmedel i enlighet med vad som anförts i motionen.

15. att till Grundkapital för samhällsägda utvecklingsbolag inom områdena medicinsk teknik och undervisningshjälpmedel (industridepartementet) för budgetåret 1980/81 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

16. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om medel för projektfinansiering i anslutning till de samhällsägda utvecklingsbolagens verksamhet.

17. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utredningen rörande affärsverkens och myndigheternas verkstäder.

18. att inrätta en särskild struktur- och utvecklingsfond i enlighet med vad som anförts i motionen.

19. att till Struktur- och utvecklingsfonden (industridepartementet) för budgetåret 1980/81 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 000 kr.,

20. att ge fullmäktige i riksgäldskontoret i uppdrag att utfärda en statlig garanti om 2 000 000 000 kr. till struktur- och utvecklingsfonden.

21. att begära att regeringen framlade förslag till ändringar i reglementet angående allmänna pensionsfonden i enlighet med vad som anförts i motionen.

22. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjerna för allmänna pensionsfondens verksamhet.

23. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående verksamheten vid de regionala utvecklingsfonderna (delvis).

27. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om försöksverksamhet med samhällsägda handelshus.

28. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av underleverantörernas situation.

29. att begära att regeringen tog initiativ till factoringverksamhet vid de regionala utvecklingsfonderna i enlighet med vad som anförts i motionen.

30. att begära att regeringen utredde möjligheterna att underlätta företagsöverlåtelser och generationsskiften i enlighet med vad som anförts i motionen.

1979/80:1400 av Sven Aspling m. fl. (s) såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om utveckling av Värmlands basnäringar som förutsättning för långsiktigt tryggad sysselsättning (yrkande I delvis).

1979/80:1402 av Raul Blücher (vpk) såvitt gällde hemställan

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en utvecklingsplan för förädlings- och tillverkningsindustri i samhällelig ägo inom Värmlands län.

3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om tillsättande av en arbetsgrupp i Värmlands län med uppgift att upprätta en utvecklingsplan för länets industri i enlighet med vad som anförts i motionen.

1979/80:1408 av Ivar Franzén (c),

1979/80:1413 av Hans Gustafsson m. fl. (s) såvitt avsåg yrkande 2,

1979/80:1420 av Anders Högmark och Erik Hovhammar (båda m),

1979/80:1422 av Ulla Johansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle anhålla hos regeringen att utvärdering gjordes av hur tidigare fattade beslut angående glasindustrins dimensionering följdes av glasindustrin och att regeringen vidtog de åtgärder som en sådan utvärdering kunde komma att föranleda,

1979/80:1430 av Johan Olsson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning av förutsättningar och former för regionala/lokala investeringsbolag enligt vad i motionen redovisats,

1979/80:1431 av Johan Olsson m. fl. (c.m.fp),

1979/80:1440 av Eric Rejdnell (fp), vari hemställts att riksdagen skulle anhålla att regeringen undersökte förutsättningarna för ett bibehållande av den manuella glasindustrin,

1979/80:1443 av Ingvar Svanberg m. fl. (s) såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om utveckling av Norrbottens basnäringar som förutsättning för tryggad sysselsättning (delvis),

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av samordnade forsknings- och utvecklingsinsatser för långsiktig förstärkning av Norrbottens näringsliv,

3. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning rörande försörjningen med kapital för nya utvecklingsinvesteringar i Norrbottens näringsliv,

1979/80:1454 av Lena Öhrsvik m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde åtgärder för att bevara de mindre glasbruken i syfte att vidareutveckla den konstnärliga kvaliteten och hantverkstraditionen,

1979/80:1546 av Eva Winther (fp) såvitt nu var i fråga (yrkandena 2, 4 och 5),

1979/80:1770 av Roland Brännström m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjer för IUC:s (stiftelsen Industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland) framtida verksamhet, organisation och finansiering genom ett regionalpolitiskt anslag i statsbudgeten,

1979/80:1772 av Per Olof Håkansson m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsam utredning av småföretagens i Skåne ställning som underleverantörer m. m., i syfte att bevara och utveckla dessa företag,

1979/80:1773 av Paul Jansson m. fl. (s),

1979/80:1779 av Olof Palme och Hans Gustafsson (båda s), vari hemställt att riksdagen skulle

1. av regeringen begära att en samlad plan och förslag till åtgärder för den manuella glasindustrin redovisades inför riksdagen under våren,

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om strukturplaneringen inom den manuella glasindustrin,

1979/80:1785 av Oswald Söderqvist (vpk) såvitt gällde hemställen att riksdagen hos regeringen skulle anhänga om förslag till en plan för industri och sysselsättning i Norduppland grundad på Nordupplandsgruppens rapport (yrkande 1),

1979/80:1788 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställt att riksdagen hos regeringen begärde utarbetande av ett program för industriell förnyelse under 1980-talet med sikte på att tillskapa 100 000 industriarbeten i enlighet med vad som anförts i motionen, och

1979/80:1874 av Margaretha af Ugglas m. fl. (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande åtgärder för den utrustningstillverkande industrin att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 2,

2. beträffande löntagarkonsulter att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 3,

3. beträffande industripolitisk planering att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 1,

4. beträffande ett program för 100 000 nya industriarbeten att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1788,

5. beträffande anslag till statens industriverk för förvaltningskostnader att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 1 och med avslag på motion 1979/80:1023 yrkandet 4 till Statens industriverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 29 603 000 kr.,

6. beträffande anslag till statens industriverk för utredningar m. m. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 2 och med avslag på motion 1979/80:1023 yrkandet 5 till Statens industriverk: Utredningar m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 7 700 000 kr.,

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

7. beträffande insamling av internationell information vid statens industri-
verk att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandena 6 och 7.

8. beträffande struktur- och utvecklingsfond att riksdagen skulle avslå
motion 1979/80:1023 yrkandena 9 och 18–20.

9. beträffande samhällsägda nationella utvecklingsbolag inom områdena
energi, miljövård och transportsystem att riksdagen skulle avslå motion
1979/80:1023 yrkandet 13.

10. beträffande samhällsägda nationella utvecklingsbolag inom områdena
undervisningshjälpmedel och medicinsk teknik att riksdagen skulle avslå
motion 1979/80:1023 yrkandena 14 och 15.

11. beträffande projektfinsiering i anslutning till samhällsägda utveck-
lingsbolags verksamhet att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023
yrkandet 16.

12. beträffande lokaliseringen av ett nationellt utvecklingsbolag för
energiteknik att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1015 yrkandet 2.

13. beträffande anslag till styrelsen för teknisk utveckling m. m. att
riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkterna F 1–F 3
skulle

a) godkänna vad som i propositionen anförs rörande avtal om kollektiv
teknisk forskning.

b) bemyndiga regeringen att under budgetåret 1980/81, i enlighet med vad
som anförts i propositionen, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband
med stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som,
inberäknat löpande avtal och beslut, innebär åtaganden om högst
180 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1981/82–1984/85.

c) till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling
för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 476 550 000 kr.,

d) till Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer för
budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

e) bemyndiga regeringen att under budgetåret 1980/81 fatta beslut om
beställning av utrustning för, inberäknat redan beställd utrustning, högst
5 500 000 kr. under budgetåret 1981/82 och högst 4 000 000 kr. under
budgetåret 1982/83.

f) till Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning för budgetåret 1980/81
anvisa ett reservationsanslag av 13 200 000 kr.,

14. beträffande stöd till industriellt utvecklingsarbete att riksdagen med
bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten F 19 medgav att stöd från
Fonden för industriellt utvecklingsarbete fick lämnas som lån eller bidrag
med villkorlig återbetalningsskyldighet i enlighet med vad som angetts i
propositionen.

15. beträffande utredning om uppfinnarverksamhet att riksdagen skulle
avslå motion 1979/80:395.

16. beträffande särskilt stöd till uppfinnare att riksdagen skulle avslå
motion 1979/80:1023 yrkandet 10.

17. beträffande den s. k. Samverk-utredningen att riksdagen skulle avslå
motion 1979/80:1023 yrkandet 17.

18. beträffande industripolitik i olika delar av landet att riksdagen skulle

a) avslå motion 1979/80:558 (Norrbotten),

b) avslå motion 1979/80:1400 yrkandet 1 i ifrågavarande del (Värmland),

c) avslå motion 1979/80:1402 yrkandena 1 och 3 (Värmland),

d) avslå motion 1979/80:1443 yrkandet 1 i ifrågavarande del och yrkandena 2 och 3 (Norrbotten),

e) avslå motion 1979/80:1546 yrkandena 2, 4 och 5 (Norrbotten),

f) avslå motion 1979/80:1785 yrkandet 1 (Norduppland),

19. beträffande anslag avseende de regionala utvecklingsfonderna att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkterna B 12 – B 14 för budgetåret 1980/81 anvisade

a) till Bidrag till regionala utvecklingsfonder m. m. ett reservationsanslag av 85 000 000 kr.,

b) till Medelstillskott till regionala utvecklingsfonder ett reservationsanslag av 125 000 000 kr.,

c) till Täckande av förluster i anledning av garantigivning hos regionala utvecklingsfonder ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

20. beträffande principer för fördelningen av medel mellan de regionala utvecklingsfonderna att riksdagen skulle avslå

a) motion 1979/80:310,

b) motion 1979/80:1413 yrkandet 2,

c) motion 1979/80:1874,

21. beträffande de regionala utvecklingsfondernas service i produktutvecklingsfrågor att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 23 i ifrågavarande del,

22. beträffande utformningen av de regionala utvecklingsfondernas serviceverksamhet att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:309,

23. beträffande utbildning av småföretagare, m. m., att riksdagen skulle avslå

a) motion 1979/80:557,

b) motion 1979/80:961,

24. beträffande industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1770,

25. beträffande produktutvecklingscentra att riksdagen skulle avslå

a) motion 1979/80:561 (Hultsfred),

b) motion 1979/80:959 (Linköping),

26. beträffande handelshus att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 27,

27. beträffande överföring av medel till allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses förvaltning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 21 i ifrågavarande del,

28. beträffande begränsningen av fjärde fondstyrelsens placeringar i samma företag att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandena 21 och 22, båda i ifrågavarande del,

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

29. beträffande vissa riktlinjer för fjärde fondstyrelsens verksamhet att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandena 21 och 22 i den mån de inte har behandlats under 27 och 28,
30. beträffande regionala/lokala investeringsbolag på privat basis att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1430 och med anledning av motion 1979/80:333 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till kända vad utskottet anfört,
31. beträffande särskilda lån av tysk modell till nystartade företag att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:333 yrkandet 2,
32. beträffande en industrins utjämningsfond att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:698,
33. beträffande egenföretagares personliga borgensåtaganden att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:953,
34. beträffande lån från AB Industrikredit att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1431,
35. beträffande samarbete mellan mindre företag att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:249,
36. beträffande personalägda företag att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1408,
37. beträffande underleverantörer att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 28 och motion 1979/80:1772,
38. beträffande factoringbolag att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 29,
39. beträffande utredning rörande företagsöverlåtelser att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1023 yrkandet 30,
40. beträffande småföretagsinriktad forskning att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1420,
41. beträffande den träbearbetande industrin att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1773,
42. beträffande den manuella glasindustrin att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:1422, 1979/80:1440, 1979/80:1454 och 1979/80:1779,
43. beträffande anslag till branschfrämjande åtgärder att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 7 till Branschfrämjande åtgärder för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 58 385 000 kr.,
44. beträffande kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 8 skulle
- a) bemyndiga regeringen att under budgetåret 1980/81 ikläda staten förpliktelser i form av strukturgarantier som, inberäknat tidigare utställda garantier, innebar åtaganden om högst 185 000 000 kr.,
- b) till Kostnader för räntebefrielse vid strukturgarantier till företag inom vissa industribranscher för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.,
45. beträffande täckande av förluster i anledning av statliga industrigarantilån m. m. att riksdagen skulle

a) med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 15 mom. 1 godkänna vad föredragande statsrådet förordat om användningen av statliga garantier i enlighet med förordningen (1978:507) om industrigarantilån i samband med bankgaranti,

b) med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 15 mom. 2 medge att för budgetåret 1980/81 statlig garanti för lån enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån och för lån till turisthotell beviljades med sammanlagt högst 300 000 000 kr.,

c) med bifall till proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 15 mom. 3 till Täckande av förluster i anledning av statliga industrigarantilån m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.,

d) som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört om beviljande av kreditstöd enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån.

Följande 12 reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson och Birgitta Johansson (alla s):

1. *beträffande åtgärder för den utrustningstillverkande industrin*, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

2. *beträffande löntagarkonsulter*, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. *beträffande industripolitisk planering*, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

4. *beträffande anslag till statens industriverk för förvaltningskostnader*, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 bil. 17 punkten B 1 och med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 4 till Statens industriverk: Förvaltningskostnader för budgetåret 1980/81 skulle anvisa ett förslagsanslag av 30 669 000 kr. samt därvid som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört.

5. *beträffande insamling av internationell information vid statens industriverk*, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandena 6 och 7 till Statens industriverk: Insamling av internationell information för budgetåret

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

6. *beträffande struktur- och utvecklingsfond*, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1023 yrkandena 9 och 18–20 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

7. *beträffande samhällsägda nationella utvecklingsbolag inom områdena energi, miljövård och transportsystem*, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 13 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om inrättande av särskilda utvecklingsbolag inom områdena energi, miljövård och transportsystem,

8. *beträffande samhällsägda nationella utvecklingsbolag inom områdena undervisningshjälpmedel och medicinsk teknik*, vari reservanterna ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandena 14 och 15 skulle

a) som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om inrättande av särskilda utvecklingsbolag inom områdena undervisningshjälpmedel och medicinsk teknik,

b) till Grundkapital för samhällsägda utvecklingsbolag för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

9. *beträffande projektfinansiering i anslutning till samhällsägda utvecklingsbolags verksamhet*, vari reservanterna ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 16 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

10. *beträffande särskilt stöd till uppfinnare*, vari reservanterna ansett att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 10 till Statens fond för stöd till uppfinnare för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisade ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.,

11. *beträffande den s. k. Samverk-utredningen*, vari reservanterna ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 17 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

12. *beträffande industripolitik i olika delar av landet*, vari reservanterna ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) (= utskottet),

b) med bifall till motion 1979/80:1400 yrkandet 1 i ifrågavarande del (Värmland) som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

c) (= utskottet),

d) med bifall till motion 1979/80:1443 yrkandet 1 i ifrågavarande del och yrkandena 2 och 3 (Norrbotten) som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört,

e) (= utskottet),

f) (= utskottet).

Följande sex reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Thage Peterson och Birgitta Johansson (alla s):

13. *beträffande de regionala utvecklingsfondernas service i produktutvecklingsfrågor*, vari reservanterna ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 23 i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

14. *beträffande industriellt utvecklingscentrum i övre Norrland*, vari reservanterna ansett att utskottet under 24 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1770 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

15. *beträffande överföring av medel till allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelsens förvaltning*, vari reservanterna ansett att utskottet under 27 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1023 yrkandet 21 i ifrågavarande del skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning, innebärande att ett ytterligare belopp av 1 miljard kronor skulle överföras till fjärde fondstyrelsens förvaltning,

16. *beträffande begränsningen av fjärde fondstyrelsens placeringar i samma företag*, vari reservanterna ansett att utskottet under 28 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:1023 yrkandena 21 och 22, båda i ifrågavarande del, skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

förvaltning, innebärande att nuvarande begränsning av fondens möjligheter till engagemang i samma bolag skulle slopas fr. o. m. den 1 juli 1980,

17. *beträffande vissa riktlinjer för fjärde fondstyrelsens verksamhet*, vari reservanterna ansett att utskottet under 29 bort hemställa att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandena 21 och 22, båda i ifrågavarande del, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om visst underlag för beslut inom fjärde fondstyrelsen.

18. *beträffande regionallokala investeringsbolag på privat basis*, vari reservanterna ansett att utskottet under 30 bort hemställa att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:333 yrkandet 1 och motionen 1979/80:1430.

Följande fyra reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Thage Peterson, Rune Jonsson och Birgitta Johansson (alla s):

19. *beträffande underleverantörer*, vari reservanterna ansett att utskottet under 37 bort hemställa att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 28 och med anledning av motion 1979/80:1772 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

20. *beträffande factoringbolag*, vari reservanterna ansett att utskottet under 38 bort hemställa att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 29 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

21. *beträffande utredning rörande företagsöverlåtelse*, vari reservanterna ansett att utskottet under 39 bort hemställa att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1023 yrkandet 30 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

22. *beträffande den manuella glasindustrin*, vari reservanterna ansett att utskottet under 42 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:1422, 1979/80:1440, 1979/80:1454 och 1979/80:1779 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Den debatt som förs om ekonomin domineras nu av hur vi bäst spar in på offentliga utgifter. Detta är naturligtvis en viktig debatt, som självfallet också måste fortsätta. Åtgärder för att säkra samhällsekonomisk balans måste ha högsta prioritet i detta läge. Dessa åtgärder måste emellertid

kombineras med en framåtsyftande och tillväxtbefrämjande näringspolitik.

Vad finns det då för förutsättningar i dagens svenska samhälle för en sådan politik? Har utvecklingen inom näringslivet stagnerat, som man ibland får intryck av om man följer den allmänna debatten? Dess bättre är det inte så. Företagarandan, initiativkraften och optimismen i det svenska näringslivet är fortfarande väl utbredda hos alla aktiva i företagen.

Den ekonomiska aktiviteten har inte heller stannat av. Högkonjunkturen är nu mycket starkare än vad de flesta bedömare förutsåg så sent som i våras.

Industriinvesteringarna ökar kraftigt. I finansplanen räknar vi med en ökning i år på 15 % i volym. Industriförbundet räknar t. o. m. med en betydligt kraftigare ökning av investeringarna. Förbundets planenkät anger ökningen till 20–30 %. Även om vi har haft en incident på arbetsmarknaden sedan den planenkäten utformades, tror jag att investeringsplanerna fortfarande befinner sig på denna höga nivå. Industriproduktionen nådde i slutet av 1979 upp till de tidigare toppnoteringarna från början av år 1975. Produktionstillväxten inom verkstadsindustrin uppgick under fjolåret till hela 10 %.

Exporten utvecklas också gynnsamt. Enligt utrikeshandelsstatistiken ökade exporten mellan 1978 och 1979 med 20 %. Om nu inte hamnkonflikten radikalt förändrar läget, beräknas exportvärdet i år öka med ytterligare 9 % i förhållande till 1979 års nivå. En aktuell bedömning, som dock inte grundar sig på ett alltför fylligt statistiskt material, visar att denna prognos sannolikt kommer att överträffas.

Arbetslösheten är också på den rekordlåga nivån ca 1,7 %. Vi har inte under hela 1970-talet haft bättre siffror.

Av de 100 000 jobb som industrin tappade under förra lågkonjunkturen och under strukturkriserna är nu 20 000 återhämtade. Efterfrågan på arbetskraft inom industrin är också nu mycket stor. Det gäller främst verkstadsindustrin och byggnadsverksamheten. Det är emellertid mycket trångt på svensk arbetsmarknad i dag, vilket delvis hindrar en nödvändig ökning av industrisektorn. Kommunerna ökade t. ex. sin sysselsättning med 40 000 personer under 1979. De arbetsmarknadspolitiska insatserna är dessutom av mycket stor omfattning trots den höga efterfrågan på arbetskraft från näringslivet.

Arbetsmarknadsutbildningen omfattar nu i högkonjunkturen 60 000 personer, vilket är nästan lika många som i förra lågkonjunkturen. Först nu i början på detta år tycks antalet beredskapsarbeten minska. Fortfarande ligger de på en hög nivå, 40 000, att jämföra med 60 000 för ett år sedan.

Näringsutskottet tar i sitt betänkande, som kammaren nu har att debattera och behandla, upp till behandling en lång rad motioner om aktuella näringspolitiska frågor. Jag skulle vilja karakterisera det som en skön blandning av stort och smått. Jag skall nöja mig med att inledningsvis dröja något vid ett par som jag anser väsentliga principfrågor.

Trots ett nu gynnsammare läge har den näringspolitiska debatten i vårt

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

land under senare år präglats av de påfrestningar på världsekonomin som har sin främsta orsak i industrivärldens oljeberoende. Den nya situationen med stagnerande tillväxt i industrivärlden och växande ekonomiska balansproblem har avslöjat en bristfällig näringspolitisk beredskap.

Det är bakgrunden till de ofta framförda kraven på ökad planmässighet i strukturinsatser och ökat samhällsengagemang i näringspolitiken. När den förra trepartiregeringen tillträdde hösten 1976 var beredskapen när det gäller näringspolitiken låg. Insatserna inom näringspolitiken under 1970-talets första halva hade i stort sett inriktats på att konsolidera den statliga företagssektorns position och att i övrigt främja våra större exportföretags allmänna utveckling. Branschprogrammen och strukturinsatserna var av relativt underordnad betydelse. Den industrikris som kom 1976–1977 måste alltså angripas med instrument som inte fanns i beredskap; situationen måste dessutom tacklas utan förtutfattade meningar och ideologiska låsningar. I allt väsentligt bygger alltfört insatserna inom näringspolitiken på det arbete som grundlades 1977–1978.

Den förra trepartiregeringen förberedde också en mer långsiktig näringspolitisk planering, ett arbete som man emellertid aldrig fick tillfälle att fullfölja. Den folkpartistiska minoritetsregeringen framlade en proposition om industripolitikens principer. Näringsutskottets majoritet gjorde vissa, väsentliga, modifieringar i propositionen. På denna grund antog alltså riksdagen i fjol några vägledande principer för en icke-socialistisk näringspolitik.

Näringspolitiken skall enligt dessa riktlinjer inriktas på att åstadkomma en marknadsekonomi som skall vara baserad på ett decentraliserat näringsliv. Näringspolitiken skall vara socialt anpassad och inriktad på att skapa en rationell och funktionsduglig produktionsapparat med största möjliga konkurrenskraft. Vidare fastslogs i detta riksdagsuttalande att det är en viktig uppgift för näringslivet att tillgodose angelägna krav i samhällsutvecklingen på de regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska områdena, och att den tekniska utvecklingen bör främja ekologisk balans och en human miljö. Det finns nu anledning att utveckla dessa allmänna riktlinjer till ett näringspolitiskt program.

Avsikten är därför – förberedelserna härför pågår som bäst inom industridepartementet – att senare under mandatperioden återkomma med en ny näringspolitisk proposition, där såväl de allmänna principiella riktlinjerna som närings- och industripolitikens instrument och medel närmare behandlas och utvecklas.

En strategisk fråga i den näringspolitiska debatten är arten och formerna för den planering som behövs i ett modernt industrisamhälle. Planering behövs i ett modernt samhälle och i moderna företag för att skapa kontinuitet och förtänksamhet i utvecklingen. Planeringen får emellertid inte bli ett självändamål. Dess uppgift skall vara att underlätta näringslivets successiva anpassning, inte att försvåra eller hindra nödvändiga strukturella förändringar.

Här möter uppenbart ideologiska motsättningar i dagens näringspolitiska

debatt, vilka inte har varit så framträdande tidigare men vilka i dag, utifrån den bedömning jag gör när jag läser näringsutskottets betänkande, måste betraktas som skiljelinjer.

Å ena sidan finns det personer som hävdar att marknadsekonomin bäst kommer till sin rätt om samhället förhåller sig passivt eller i varje fall inte binder näringslivet eller skapar restriktioner genom sin planering. Å andra sidan finns den åsikten, som numera också är företrädd av det socialdemokratiska partiet, att det mesta som sker inom näringslivet måste centralplaneras. Jag tror för min del att sanningen ligger någonstans mittemellan.

Vi har en blandekonomi i vårt land som inte är en renodlad marknadsekonomi utan till väsentlig del en *ramplanerad* marknadsekonomi. Detta förutsätter att samhället, dvs. staten, i sin näringspolitik klart och distinkt anger mål och förutsättningar för näringslivet och att vi gör detta med tillräckliga perspektiv framåt i tiden. Näringspolitiken måste också utformas i medvetande om vad som rör sig i vår omvärld och vad som anger framtidens konkurrensmiljö för svenska företag. Vårt internationella beroende kommer inte att minska utan att öka under år som kommer. Inom den på det sättet angivna ramen, som blir något av en perspektivplanering, bör man lämna största möjliga frihet åt företagen att disponera sina resurser. Endast den vägen kan man dra nytta av marknadsekonominns överlägsna egenskaper när det gäller att anpassa företagen till marknadsförutsättningarna.

En central uppgift för industripolitiken på 1980-talet blir nämligen att främja och medverka till en fortsatt teknisk och industriell förnyelse. Detta förutsätter en framåtriktad, förutsättningskapande näringspolitik, men också en ny öppenhet och förutsättningslös samverkan mellan samhälle, näringsliv och fackföreningsrörelse.

Detta krav på förutsättningslös och mera öppen samverkan understryks av att det finns gränser och restriktioner för den tekniska och industriella utvecklingen. Den måste inriktas på att tillgodose mänskliga och samhällsliga behov. Det måste finnas ett mervärde för människan i all ny teknik. Arbetets innehåll får inte utarmas genom ny produktionsteknik. Strävan måste vara att i stället göra arbetet mera intressant och lockande för den enskilda individen.

Den industriella omvandlingen måste också ske i ett nära samspel och under hänsynstagande till övrig samhällslig verksamhet. Inte minst måste regional balans eftersträvas. Det är fortfarande och kommer att vara ett övergripande mål för de näringspolitiska insatserna. Den industriella förnyelsen är det främsta medlet för att få till stånd en gynnsam lokal och regional utveckling. Det är en felsyn att tro att värnandet om gammal industristruktur är ett verksamt regionalpolitiskt medel.

Grundläggande för den industriella förnyelsen är aktiva insatser både från enskilda och från samhället. Det enskilda initiativet bör därför ytterligare stimuleras och uppmuntras. Samhället får en allt viktigare uppgift i att initiera och medverka till industriella insatser av större omfattning eller av särskild betydelse, inte minst i form av s. k. nationella projekt.

Den industriella förnyelsen och expansionen sett ur ett mänskligt och

Näringspolitiken
m. m.

samhälleligt perspektiv utgör alltså ett centralt näringspolitiskt mål. Av detta skäl är det en central näringspolitisk uppgift att medverka till att industrin utvecklas som en väl integrerad del av det totala samhället och att bryta den isolering som man ibland möter mellan företag och samhälle.

Den industriella förnyelsen förutsätter naturligtvis en ordentlig satsning på teknisk utveckling och forskning. Även om ytterligare ansträngningar måste göras i detta avseende, bör man dock vid detta tillfälle kunna konstatera att forsknings- och utvecklingsarbetet inte avtagit i Sverige under 1970-talet. Mellan åren 1967 och 1977 skedde nästan en fördubbling i fasta priser i företagens FoU-utgifter. I löpande priser ökade utgifterna från 2 miljarder 1967 till nästan 7 miljarder 1977. Den genomsnittliga tillväxten var under denna period i fasta priser 6,3 %. Vi satsar nu nästan 2 % av bruttonationalprodukten på forskning och utveckling. Sverige kan räknas till den grupp av länder som har den högsta insatsen för forskning och utveckling. Det har naturligtvis på det här området hänt en del under de allra senaste åren, men jag tror att jag, genom de kontakter jag har med svenskt näringsliv i dag, kan dra den slutsatsen att den avsakning som skett under de allra senaste åren nu håller på att inhämtas och att vi återvänder till de lovande relationer vi hade under 1970-talets första del.

Inom industridepartementet lägger vi självfallet stor vikt vid frågor som rör den tekniska forskningen och utvecklingen. Vi arbetar nu bl. a. på ett nytt treårsprogram för forskning och teknisk utveckling, vilket skall föreläggas riksdagen våren 1981.

En annan central fråga i en ny industripolitik för 1980-talet blir att ange den roll samhället skall spela i näringslivets utveckling.

En övergripande uppgift för samhället är att inrikta näringslivets och då speciellt industrins utveckling mot de framtida samhälleliga behov som inte i tillräcklig grad kommer att tillgodoses genom marknadsekonomins mekanismer. Detta gäller t. ex. innovationer och investeringar för energiproduktion och energibesparing. Det gäller också t. ex. inom miljövårdsområdet, hälso- och sjukvård och kollektivtransporter, för att ange några exempel. Alltför små egna resurser medför också att många företag satsar mindre på långsiktig utveckling av avancerad teknologi, som kräver stora investeringar, detta till förmån för ett mera kortsiktigt och kommersiellt inriktat utvecklingsarbete. Det är ingen anklagelse mot svenskt näringsliv att man reagerar så, men det är ett faktum som samhället måste ta hänsyn till i sina dispositioner.

I sådana fall måste samhället, genom lämplig avvägning mellan allmän stimulans och samhälleligt risktagande, stödja de långsiktiga forsknings- och utvecklingsinsatserna.

En viktig uppgift för samhället är också att medverka till industrins framförhållning inför strukturella förändringar.

Statens vidare engagemang i näringspolitiken aktualiserar också frågan om rollfördelningen i samhället. När jag under de senaste åren har följt den socialdemokratiska oppositionspolitikens mera ingående på detta område, har jag med stigande förvåning märkt att socialdemokratin inte brytt sig om

att närmare precisera rollfördelningen mellan stat och näringsliv. Nära nog reflexmässigt har det under senare år kommit socialdemokratiska krav på överordnad planering, strukturplaner, ja, över huvud taget på samhällsinsriktningen för att motverka den strukturanpassning som svenskt näringsliv i accelererande tempo varit tvunget att genomgå till följd av sitt stora internationella beroende. Det finns i dag talrika exempel på hur de socialdemokratiska förslagen, om de hade genomförts, inneburit att man bromsat upp en utveckling som är ofrånkomlig och skjutit problemen på framtiden och därmed försvagat vår internationella konkurrenskraft.

Det gäller nästan undantagslöst insatser på områden som handelsstål, specialstål, skogsindustri och varv. Överallt hade vi i dag befunnit oss i en avsevärt sämre situation, om vi villfarit de krav på konserverande samhällsinsatser som socialdemokratien fortlopande har beställt.

Detta har ofta skett med hänvisning till de anställdas och orternas behov av trygghet. Men uppskov med ofrånkomliga åtgärder skapar en falsk trygghet och försämrar på sikt för den enskilde arbetstagaren möjligheterna att få sin försörjning på områden där tryggheten i framtiden blir bättre. Och för den berörda bygden innebär ofta kraven på uppskov med nödvändiga struktursatser att angelägna åtgärder för att differentiera näringslivet och minska bygdens ensidiga beroende av en industri, en bransch, skjuts på framtiden med ökad osäkerhet som en direkt följd. Jag har ställt mig frågan, om det verkligen kan vara en genomtänkt näringspolitik som socialdemokratien i oppositionsställning bedriver. Jag har kommit till slutsatsen att så inte är fallet. I avsaknaden av en helhetssyn på näringspolitiken har man fallit för frestelsen att vädja till lokala opinioner. Och därvid har det blivit.

Jag skulle i dag vilja inbjuda socialdemokratins företrädare vid det här tillfället att i omsorgen om det svenska näringslivets utveckling överge denna ofruktbara attityd och i stället delta i en dialog om hur man på bästa sätt klarar anpassningsproblem utan onödig tidsspillan och med bästa tänkbara resultat för den enskilde arbetstagaren. Det är bara det som på sikt kan vara en garanti för att svenskt näringsliv håller sin konkurrenskraft. Den ekonomiska situationen och avtalsrörelsens utfall understryker behovet av ökad realism i den näringspolitiska debatten.

Detta ger mig också anledning att komma in på ett angränsande område, och det gäller det statliga företagandets uppgift inom näringspolitiken. Hit räknar jag då inte bara Statsföretagsgruppen utan också andra statliga företagsengagemang som har blivit nödvändiga under senare år. Jag tror att blandekonomin är det bästa för Sverige – det är min bestämda övertygelse. Vi behöver alltså en blandning av privata, kooperativa och statliga företag i vårt näringsliv. Jag är med andra ord angelägen om att de statsägda företagen och företagen med statligt ägarengagemang kan utvecklas och spela sin positiva roll inom detta näringsliv.

Med förvåning har jag därför noterat hur socialdemokratien också i det här avseendet successivt har förändrat sin attityd som oppositionsparti. Så fort staten har ett ägarengagemang i ett företag tas det av oppositionen som anledning till att ställa nya krav på företaget i fråga. Det statliga

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

engagemanget tas som intäkt för att företaget inte skall bedriva sin strukturpolitik i den takt och under de villkor som marknaden kräver. Älägger vi statliga företag dylika restriktioner i kraft av statens ägarengagemang innebär det för framtiden att vi alltid accepterar att de statliga företagen och företagen med statligt ägarengagemang spelar en andraplansroll och utvecklas till ett B-lag i näringslivet. Det finns knappast något säkrare sätt att diskriminera ett statligt företags engagemang än att som socialdemokratin gör ställa andra krav på företag med statligt ägarengagemang än på privata och kooperativa.

I den näringspolitik jag företräder är detta självfallet otänkbart, eftersom vi anser att statligt engagemang i näringslivet är ett ofrånkomligt och önskvärt inslag i vår blandekonomi. Statliga engagemang måste därför grundas på samma företagsekonomiska principer som gäller för näringslivet i övrigt.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Någon av de sista dagarna under förra riksmötet ägnades nästan helt åt en diskussion om näringspolitikens framtida inriktning. Man kunde då konstatera att de borgerliga såg marknadsekonomin som den kraft som skulle lösa alla problem. Men åtminstone två av de partierna hade också viss kritik att framföra och sade: Javisst behöver marknadsekonomin styras och modereras, och samhället måste ingripa nu och då.

Det är därför intressant att så här ett år efteråt titta på hur det har gått med detta. Vad finns det för försök till styrning och moderering i den proposition som nu föreligger? Den tar upp de allra flesta punkterna i näringspolitiken, men det finns inte ett enda försök att moderera, styra eller ändra – det är bara ett accepterande.

Industriministern talar här väldigt varmt om att han inte vill ha några ideologiska låsningar. Men det enda han verkligen presterar i det avseendet är att tala om att han inte har någon ideologisk låsning till att göra ändringar i marknadsekonomin. Hans idé är att den skall verka helt och fullt. Då är man utan ideologiska bindningar. Det är också ett sätt att resonera.

De försök som förra året gjordes och de svaga antydningar som nu görs att kritisera marknadsekonomin påminner mig om de tre värmländska skogsarbetarna som hade litet bekymmer med sin mathållning, eftersom de levde väldigt isolerat. Så kom de överens om att de skulle svara för matlagningen var sin dag. Men om någon klagade på maten skulle han som straff omedelbart få överta vad som var kvar av den veckans matlagning plus den egna perioden. En måndagsmorgon var gröten väl bedrövligt dålig, så en av dem kunde inte hålla tyst utan han sade: "Det var då den värsta gröt jag någonsin har ätit, vidbränd och osalt och klimpig och sur!" Men så kom han att tänka på att "javisst ja, nu riskerar jag ju att få laga mat hela veckan", så han fortsatte: "Men god, utomordentligt god!"

Ungefär så handlar borgerligheten när det gäller marknadsekonomin. Man talar så mycket om att man vill göra vissa korrigeringar, men råkar någon begära att regeringen också skall göra något, då sluter man upp som en

man och säger: "Oh nej, marknadsekonomi är alldeles ofelbar." Tänk på skogsarbetarna och fundera på om det inte finns en hel del att göra!

Nils Åsling sade att han skall ha en planering i mitten. Det måste vara ett dåligt ögonmått som industriministern har, när han anser att han planerar i mitten mellan vad han kallar socialdemokratins centralplanering och något slags fri marknadsekonomi. Det påminner i stället om ombudsmannen som sade: "Vår målsättning är att ingen skall ligga under genomsnittet." Det är detta Nils Åsling menar med mitten. Då förstår man att den finns kolossalt långt åt höger.

Den ekonomiska situationen i vårt land är just nu väldigt bekymmersam med hög inflation, stort underskott i handelsbalansen osv. Balansproblemen i statens ekonomi är egentligen bara en avspeglning av situationen inom industrin. Vinsterna i industrin har under de senaste åren inte gått till investeringar utan till spekulation. Industrin är därför på väg att bli föråldrad och orationell. Tendenserna ut i världen visar på faran för en ny lågkonjunktur. Här hemma är det väl svängremsåtdragningen som gör att inte heller hemmaindustrin utvecklas som den borde.

Industriministern är emellertid väldigt optimistisk i dag – han kör med receptet omväxlande kalla och varma bandage. Den ena stunden talar han om vilken fruktansvärd ekonomisk situation som vi befinner oss i och den andra stunden talar han om vilken utomordentlig rush det finns i det svenska näringslivet. Bestäm sig, herr industriministern, för vad som gäller!

Man kunde tycka att regeringen skulle göra allt för att försöka samordna och stärka den svenska näringspolitiken, när den nu ser ut som den gör. Men tvärtom tycks det vara något av en lärosats för borgerligheten och regeringen att man skall passivt vänta på att marknadsekonomi och kapitalismen skall ordna allt.

Vi socialdemokrater har i vår partimotion 1023 pekat på en lång rad åtgärder som vi anser nödvändiga för den svenska industrin och den svenska blandekonomin. Det gäller långsiktig industriell planering, en expansion på människornas villkor, utnyttjande av den gemensamma sektorns möjligheter att bidra till industriutvecklingen, de anställdas medverkan för ökad utveckling, främjande av gemensamma resurser för industrins investeringar och mycket annat.

Underlåtenheten att klara utvecklingen inom problembanscherne är iögonfallande i propositionen. Den förra trepartiregeringen underlät att göra en sådan planering och fick därför enorma problem, som man sedan sökte lösa med väldiga penningssubsidier, dock utan att lyckas. Exempelen är många. Man har satsat miljardbelopp för att utveckla handelsstålsindustrin och specialstålsindustrin, men bristen på planering gör att problemen i stort sett kvarstår. För järngjuterierna är utvecklingen densamma.

Men allra tydligast framstår situationen inom skogsindustrin, som är ett bevis på regeringens oförmåga att klara branschens problem. Skogsindustrin har just nu goda konjunkturer, men svensk skogsindustri inskränker driften alltmer på grund av brist på råvara – en brist som beror på dålig planering och otillräckliga skogsavverkningar. Regeringen har underlåtit att vidta åtgärder

för att få en långsiktig planering av skogsavverkningarna och virkesförsörjningen och har avvisat alla våra förslag om en övergripande ramplanering för skogsindustrin. Samhället har satsat miljarder på att söka klara den svenska skogsindustrin. Men på grund av undermålig planering och bristande handfasthet hos regeringen upplever vi nu en okontrollerad nedläggning av industrier och ett slaktande – det ordet ligger faktiskt nära till hands – av en hel skogskoncern med tusentals och åter tusentals arbetslösa som följd. Regeringens branschplanering kan karakteriseras som en katastrof för skogsindustrin. Det är en sanning som inte minst företagen i dessa dagar vitsordar. Den borgerliga regeringen tycks så helt ha av sagt sig ansvaret för branschplaneringen att man ibland frågar om den vet vad som sker inom industrin.

I vår partimotion redovisar vi hur vi vill stärka och utveckla utrustningsindustrin, som levererar sina produkter till basindustrierna. Då måste det finnas ett nära samarbete mellan basindustrierna och utrustningsindustrin. Vi håller på att bli akterseglade här i Sverige utan att regeringen tycks märka det. Basindustrin skall naturligtvis köpa sin utrustning där den är billigast, men svensk utrustningsindustri måste kunna få referensanläggningar och order här hemma för att verkligen hänga med i konkurrensen.

Men detta synes inte intressera de borgerliga i utskottet. Det är så svårt att planera, säger de. Därför överlåter de denna planering till anonyma krafter, som minst av allt arbetar i samhällets intresse.

Svensk industri måste naturligtvis främst bygga sin utveckling på nya branscher och nya produkter, som kan ge expansion på världsmarknaden. Vi kräver därför en övergripande industriell planering. Det gäller industrins kapitalförsörjning och de statliga företagens roll i planering och industriutveckling. Det gäller också ny teknik och effekterna av datoriseringen och den ökande automationen inom industrin.

Regeringen borde ändå känna ett visst ansvar för framför allt datateknikens expansionsartade utveckling. Skall datatekniken bli ett hot mot vår självständighet, eller skall den bli ett medel i människans tjänst för att ge oss ett mänskligare arbetsliv? Det är betydelsefulla frågor som diskuteras mycket, inte minst inom fackföreningsrörelsen. Men regeringen ligger lågt. Låt marknadssekomin ta hand om utvecklingen, tycks vara regeringens åsikt. En bättre bankruttförklaring av sitt eget system än den som utfärdas genom att man vänder sig mot alla våra förslag kan inte presteras från borgerligt håll.

Industriministern talade om de statliga företagen. Även jag skall gärna ta upp dem till en liten diskussion. Som vi ser det borde Statsföretag och de statliga företagen vara regeringens offensiva organ för ökad expansion och för ett föregångsarbete inom olika branscher.

Jag träffade häromdagen en företagsledare inom Statsföretag som sade ungefär så här: Ni i regering och riksdag har aldrig gett oss riktigt klara direktiv beträffande vad ni vill med Statsföretag. Vill ni ha en aktiv utveckling? Vill ni ha satsningar på projekt med stor sysselsättning? Vill ni att Statsföretag skall vara expansivt på området teknisk utveckling? Vad vill ni

över huvud taget? En bolagsstämma i ett privat företag skulle aldrig vara så vag som de ansvariga är när det gäller instruktionerna för Statsföretag, sade han. Jag måste ge honom rätt.

Talet om att industriföretagen, inkl. de statliga, endast har till uppgift att med minsta möjliga insats av arbetskraft och kapital skapa största möjliga mängd varor och största möjliga vinst är reaktionärt. Ytterst få hävdar denna mening beträffande industriföretagens uppgift i ord – det gjorde inte heller industriministern. Men regeringen tycks följa denna programförklaring i gärning. Talet om en rättvis regionalpolitik – en politik som inte minst centerpartiet med läpparna brukar bekänna sig till – glömmes man bort när det gäller styrmedlen för en sådan här utveckling. Då tar marknadsekonomins ensidighet över.

Vi socialdemokrater vill se en starkare viljeinriktning från Statsföretag. Men det är ägaren som skall stå för denna, inte de olika företagscheferna. Vi föreslår att riksdagen ger regeringen i uppdrag att låta Statsföretag snarast redovisa vilka expansionsutrymmen man genom vidareförädling, bättre teknik, upptagande av nya tillverkningar etc. har under den närmaste treårsperioden. Sedan blir det regeringens och riksdagens uppgift att överväga finansieringsmöjligheterna för genomförandet av de i redovisningen upptagna åtgärderna. Men de borgerliga avstyrker på känt manér detta förslag.

En ökad teknisk utveckling, liksom inrättandet av samhällsägda utvecklingsbolag, är nödvändiga förutsättningar för ökad industriutveckling. Bakom stora samlade industriella forsknings- och utvecklingsprojekt i världen ligger ofta statliga beställningar. Detta gäller framför allt de militära beställningarna, men också beträffande rymdprojekt och liknande projekt.

För Sveriges del kan som exempel nämnas utvecklingen av en konkurrenskraftig turbinindustri, tekniska lösningar för långdistansöverföringar av starkström, utveckling av teleteknisk industri i toppklass m. m. Sverige borde dock kunna åstadkomma samma sak på flera områden, genom medvetna insatser när det gäller t. ex. sjukvårdsutrustning, sjukvårdsteknik och kollektiva transporter, på undervisningsområdet, inom miljötekniken osv.

Vi har tidigare fått gehör för tre av de fem utvecklingsbolag som vi har föreslagit och nu återkommer vi med förslag till ytterligare två sådana, nämligen ett när det gäller medicinsk teknik och ett när det gäller undervisningshjälpmedel. För att dessa utvecklingsbolag skall få full effekt bör de dock arbeta i nära samverkan med ett finansieringsorgan med betydande resurser. Det gäller för resten också beträffande den tekniska forskningen och utvecklingen inom industrin.

Vi återkommer därför med vårt tidigare förslag om inrättande av en struktur- och industriutvecklingsfond. Vi anser en sådan fond vara nödvändig för att det på kort sikt skall kunna åstadkommas snabb expansion och investeringsutveckling. På längre sikt blir någon form av löntagarfonder nödvändigt för att vi skall kunna lösa de ekonomiska och sysselsättnings-

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

mässiga problem som vi i dag har, men i det avseendet pågår ju utredning.

Vi är alla medvetna om det starkt ökade behovet av resurser för landets industriinvesteringar. Detta behov måste tillgodoses, och det kan inte ske utan insatser från alla medborgare i samhället. Vi måste satsa mera på att bygga ut vår industri och får då avstå från annat. Men när så sker bör man väl också se till att de anställda får ett inflytande över investeringar och produktion.

Men de borgerliga vill inte vara med om struktur- och industriutvecklingsfonden. De är nog med när det gäller att de anställda skall bidra med investeringskapital. Men detta skall ske genom att de anställda drar åt svångremmen och sänker sina löner, medan företagen får starkt ökade vinster. De anställda skall bara få glädjen att avstå. Till dem säger man som i en annons från en företagarorganisation häromdagen: Gläds när företaget går med vinst! Man får väl förmoda att glädjen blir större ju lägre lönen blir och ju högre företagets och aktieägarnas vinst är.

Vi yrkar i reservation 6 bifall till vårt motionsyrkande om en struktur- och utvecklingsfond. Det bör ankomma på regeringen att så snart som möjligt förelägga riksdagen en proposition som kan ligga till grund för beslut om inrättande av fonden, dess finansiering och närmare inriktning och utformningen av dess verksamhet.

Beträffande de övriga finansieringskällor som vi tar upp i vår motion vill jag peka på vårt krav på ytterligare en miljard till fjärde AP-fonden för aktieköp, vilket skulle bidra till en ytterligare expansion av industriutvecklingen.

När det gäller frågan om hur mycket aktier fonden skall ha rätt att köpa föreslår vi att fonden inte skall åläggas några speciella restriktioner. Det måste vara en uppgift för fondens ledning att i varje särskilt fall bedöma hur mycket aktier man vill köpa i de olika företagen. Och naturligtvis – låt mig säga det – går de moderata ledamöterna liksom även folkpartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet emot hela detta förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1–16 vid näringsutskottets betänkande nr 43. Jag beklagar att jag, eftersom min taletid nu är ute, inte hinner i denna omgång kommentera vad industriministern hade att säga, men jag skall försöka återkomma till det i en senare replik.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Visst har gröten liksom i den värmländska skogskojan sina klumpar, men vad är alternativet? Jo, den socialdemokratiska vattvällingen, och den tror jag inte skall kunna föra näringslivets utveckling framåt. Det gäller också om jag, som jag försökt i dag, gör en välvillig tolkning av de socialdemokratiska reservationerna.

Jag lyssnade med stort intresse på Ingvar Svanbergs inlägg här. Jag skulle som en kommentar till det vilja säga att den avgörande skillnaden mellan den socialdemokratiska näringspolitiken och den som jag företräder kanske ändå inte, när allt kommer omkring, är marknadsekonomi utan mera definitio-

nen av samhällets funktioner visavi denna. I det avseendet företräder jag en riktning som inser att marknadsekonomin har sina svagheter, som man måste försöka kompensera genom samhällsåtgärder. Till detta kommer att Sverige är ett litet land med ett stort exportberoende, och det understryker detta. Socialdemokratin å sin sida försöker ständigt sätta marknadsekonomin ur spel utan att egentligen ha någonting bättre att komma med. Det här måste vi klara upp, om den socialdemokratiska oppositionen över huvud taget skall kunna göra sin näringspolitik trovärdig.

Ingvar Svanberg säger att vad som händer inom skogsindustrin kan vara en illustration av bristen på planering. Jag skulle vilja påstå att när det som nu sker inom skogsindustrin har klarnat till sina huvudlinjer och värkt ut, så kommer man att kunna säga att den här strukturutvecklingen kom sent och var nödvändig men att den i allt väsentligt blev en föredömlig strukturanpassning till situationen.

Hade man däremot accepterat den socialdemokratiska linjen – centralstyrning av strukturinsatserna – hade man satt företagets ansvar ur spel och inlett en mycket komplicerad förhandlingsprocess.

Vi har i stället valt att låta staten uppträda som koordinator för att i varje region försöka få till stånd den optimala industristrukturen inom ramen för den tillgängliga råvarureserven. Jag tror att vi kommer att lyckas. Jag är i varje fall full av förhoppningar. Jag tror att vad som nu sker – även om det kan vara smärtsamt på sina håll – till sist kommer att visa sig vara en lycklig utveckling.

När det gäller enskilda socialdemokratiska förslag skulle jag vilja säga att den starka betoningen i ett av de socialdemokratiska förslagen av den översiktliga planeringen, utan att man egentligen gjort klart för sig hur man skall klara den och samtidigt dra nytta av marknadsekonomin resursfördelning, inte inger någon starkare tilltro.

Det andra centrala förslaget, som har upprepats under årens lopp, gäller en strukturfond eller en strukturutvecklingsfond. Den ökar inte samhällets resurser för att gå in och hjälpa till med strukturförändringar. Vi har redan ett instrument för det i Investeringsbanken. Jag har tidigare deklarerat att vi är beredda att i den takt behov uppstår ge Investeringsbanken nödvändiga resurser för att leda det här arbetet från statens sida. Därför är det socialdemokratiska förslaget närmast en dubblering av ett instrument som redan finns.

I samband med det sade Ingvar Svanberg att vi skulle ha attityden att de anställda bara skall avstå. Det är helt fel. Jag ser som vår viktigaste uppgift med näringspolitiken att skapa företag med hög lönebetalningsförmåga. Det är inte bara det från facklig synpunkt mest angelägna utan det är också det allt avgörande måttet på företagets effektivitet och internationella konkurrenskraft och därmed ett klart samhällsintresse.

Jag hoppas att Ingvar Svanberg i den fortsatta debatten kommer in på frågan om de statliga företagen och hur man från socialdemokratisk sida tänker sig att gå vidare med sin linje beträffande statliga företag och statliga företagsengagemang samtidigt som man ställer nya krav på de statliga

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

företagen som gör att man i realiteten misskrediterar statliga företagsengagemang.

Vi har – sedan Statsföretagsgruppen uppnått den aktningvärda åldern av tio år – i den proposition som riksdagen har behandlat föreslagit och fått gehör för en strikt uppdelning mellan statliga företags företagsekonomiskt motiverade uppgifter och samhällsekonomiska uppgifter. Socialdemokratin ställer dock fortlöpande nya krav på statliga företagarengagemang utan att göra denna klara uppdelning mellan vad som är samhällsekonomiska uppgifter och vad som är företagsekonomiskt motiverat. Det här håller på att undergräva hela förtroendet för socialdemokratins syn på de statliga företagens roll i samhället. Det tycker jag att Ingvar Svanberg i eget intresse skall klara upp.

INGVAR SVANBERG (s) replik:

Herr talman! Industriministern hade mycket att säga när han försökte förklara skillnaden mellan borgerlig och socialdemokratisk politik. Men i de många orden fanns det tyvärr väldigt litet av substans.

Felet, säger industriministern, är att vi inte definierar samhällets funktion i förhållande till industrins. Men, snälla industriministern, det råder väl inte krig mellan samhället och industrin. Samhället och näringslivet bör ha ett gemensamt intresse av att utveckla industrin på ett sätt som ger oss stora tillgångar. Men det gäller också att se till att dessa tillgångar används till människornas bästa. Vi har ju inte ett näringsliv bara för syns skull, utan det är till för att tjäna hela samhället. Det finns alltså ingen svaghet i vårt förslag. Vi menar att samhället och industrin skall samverka.

Vi har aldrig föreslagit någon central planering av statskapitalistisk modell, som industriministern talar om. Polemisera inte mot en bild, utan mot vad vi verkligen föreslår! Vad vi föreslår är en bättre samverkan mellan samhället och industrin, där samhället måste kunna ställa krav och inte bara bocka och tacka för vad industrin gör.

Jag tycker inte att vi skall fortsätta att gräla om den saken. Vill industriministern vara med och planera tillsammans med industrin och inte bara ge direktiv, så är det bra. Men då skall han också stå för vad han gör.

Industriministern talade om skogsindustrin som ett kapitel för sig och sade att det nog kommer att gå bra om 30–40 år. Men människorna kommer att fråga vem som betalade den här strukturläggningen. Svaret blir att det fick de anställda göra med ödelagda bygder och annat som följd. Människorna kommer att fråga sig varför man inte såg till att strukturläggningen också fick betalas av dem som tog ut vinsterna. Det är just det saken gäller, inte att vi skall ha fler fabriker än vad vi har skogsråvaror till. Det har aldrig socialdemokratin föreslagit, men vi har föreslagit andra metoder för att lösa problemen.

Så tar industriministern upp frågan om statliga företag och konstaterar att det där verkligen finns en motsättning mellan socialdemokratin och borgerligheten. Det är möjligt, i varje fall tycker jag det ser så ut. Vad Nils

Åsling säger är egentligen följande: Statsföretag AB skall skötas precis som ett privat företag. Svenska folket har i sin obegripliga nåd en gång beslutat att vi skall köpa aktier för så och så många miljoner. Men därefter skall vi tydligen inte få lägga oss i företagens skötsel. Vi menar att regeringen skall använda sig av de statliga företagen.

Jag skall emellertid ge industriministern rätt på en punkt. Vi skall vara beredda att betala för vad vi kräver av Statsföretag AB. Det gäller t. ex. i fråga om lokaliseringpolitiska insatser. Men Statsföretag AB skall också veta att riksdag och regering kräver större effektivitet och större satsningar på framtiden. Man skall presentera förslag till vettiga investeringar, även om det inte för dagen finns pengar att genomföra dem. Dessa pengar får riksdag och regering skaffa fram. Det är vad vi begär. Däremot begär vi inte att Statsföretag AB ensamt skall komma med idéerna, utan de skall i första hand komma från industriministern.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan hålla med Ingvar Svanberg om att näringslivet skall tjäna samhället. Det är självfallet näringslivets uppgift. Men vi är alla beroende av att ha ett så effektivt näringsliv som möjligt liksom att företagen spelar sin roll i samhällsekonomin så effektivt som möjligt. Här råder det en viss åsiktsskillnad, även om Ingvar Svanberg nu modifierar vad som av utskottsbetänkandet att döma kan uppfattas vara en socialdemokratisk linje. Visst skall det vara övergripande planering, säger han, men vår linje är att det skall ske i en öppen dialog med näringslivets företrädare. Vad är det då som är den övergripande planeringen? Ja, det är en öppen fråga.

Om jag ser tillbaka på socialdemokratins hantering av de näringspolitiska frågorna här i kammaren under denna värriksdag, finner jag att socialdemokratin ständigt kräver att samhället skall diktera villkoren för företagen och i detalj föreskriva hur en strukturanpassning skall kunna ske. Jag kan hänvisa till åtskilliga socialdemokratiska reservationer, som andas denna strävan att genom övergripande politiska beslut föreskriva hur enskilda företag skall agera. Socialdemokratin får bestämma sig för om det är en centralstyrd socialistisk planhushållning som man vill ha eller om man tänker fullfölja de gamla linjerna och göra det bästa möjliga med en ramplanering för marknadsekonomin. Det senare tror jag är den överlägsna formen, eftersom man aldrig kan genom centrala planeringsbeslut diktera hur marknaden, som styr förutsättningarna för företagen, skall se ut.

När det gäller skogsindustrin är Ingvar Svanberg väldigt pessimistisk. Han säger att det kommer att ta 40–50 år, om jag hörde rätt, innan skogsindustrin får en tillfredsställande struktur. Nej, Ingvar Svanberg, det kommer att ta två år, innan massaindustrin får en struktur, som står i överensstämmelse med den tillgängliga råvarubasen och som sedan också kan vara en lämplig bas för en vidareförädling i den takt som marknaden – framför allt EG-marknaden, men också våra egna finansiella resurser – tillåter.

Denna strukturuomvandling, säger Ingvar Svanberg, kommer med den modell som jag tillämpar att innebära att de anställda och bygderna får

betala. Naturligtvis inte. Detta är någonting som vi alla får vara med och betala. En strukturomvandling av en näringsgren i ett samhälle drabbar inte enstaka grupper eller bygder utan drabbar oss alla. Därför spelar samhället med här såsom koordinator och är ständigt berett att bevaka de samhällsekonomiska och arbetsmarknadspolitiska konsekvenserna av strukturförändringarna.

När det gäller Statsföretag noterar jag med intresse att Ingvar Svanberg accepterar den princip som jag har föreslagit i riksdagen och som är antagen, nämligen att man skall kunna ge Statsföretag speciella samhällsekonomiska uppgifter och att man skall kunna ta betalt för detta. När det gäller andra statliga näringslivsengagemang och företagsengagemang är socialdemokratin inte beredd att göra denna strikta distinktion och skillnad mellan företagsekonomiskt motiverade och samhällsekonomiskt motiverade uppgifter. Men jag får väl tro Ingvar Svanbergs uppgift om att ett omtänkande är på väg inom socialdemokratin. Det vill jag gärna hälsa med tillfredsställelse.

INGVAR SVANBERG (s) replik:

Herr talman! Industriministern säger att vi alla har behov av effektiva företag för att ha någonting att fördela i samhället. Det är väl en självklarhet att det är bättre att ha större tillgångar i samhället att fördela än att ha mindre. Men förutsätter detta att vi inte skall ha någon styrning av eller något inflytande över industriutvecklingen?

Jag har vid ett par tillfällen studerat japansk planering av industrin. Det finns väl inget land där planeringen är så i detalj genomförd från centralmakten som i Japan. Men jag tror inte att Nils Åsling vill påstå att det japanska näringslivet är ineffektivt och inte ger några pengar. Jag vill inte för allt i världen ha det japanska systemet, men det är effektivt så långt att företagen tjänar pengar. Så var litet försiktig med att argumentera på två sätt, Nils Åsling. Det kan gå på tok.

Sedan kommer industriministern till detta med övergripande planering och frågar: Vad är övergripande planering? Jag kan vända på det hela och fråga industriministern: Vad är den ramplanering som han talar om? Det är möjligt att han menar samma sak. Han avser en urvattnad övergripande planering, där man skall göra en ram som är så vid att allt möjligt ryms inom den. Vad vi menar med en övergripande planering är att man inte skall planera för varje bransch för sig i bygderna och sedan finna att åtgärderna strider mot varandra. Det måste vara en planering för hela samhällets näringsliv, där bitarna klaffar i varandra, där företagen stöder varandra.

Det finns exempel att anföra när det gäller regionalpolitiken. Det får inte vara så att man i bygder med sysselsättningssvårigheter startar en massa småföretag som på inget sätt stöder varandra utan kanske bara konkurrerar inbördes. Det behövs en planering. Vi måste fatta vad som händer.

Skillnaden, Nils Åsling, är den att vi menar att samhället skall ha en möjlighet att styra utvecklingen och inte bara tacka och ta emot vad kapitalet och storindustrin beslutar om. Vi har inte sagt att allting skall avgöras av

regeringen eller av politiker. Vi vill att det skall vara en samplanering, men då skall det vara en samplanering där också samhället har någonting att besluta om.

Om industriministern har bekymmer med att klara ut vad som avses med en övergripande planering, kan han ju få tillgripa en metod som han mot slutet av sitt anförande kallade för centralstyrd socialistisk planering. Jag skäms inte för ordet socialistisk, men jag tycker att man skall veta vad man talar om. Jag kan kalla industriministerns ramplanering för fullständigt planlös utsugning av människorna på kapitalisternas villkor. Då är vi kvitt.

Jag skall inte gå in alltför mycket på frågan om skogsindustrin. Nils Åsling vet att han är ute på svag is. Jag sade inte att det tar 30 år att göra omställningen, men bedömningarna kommer att göras om 30 år, och då kommer man att säga om Nils Åsling: Varför gjorde han omställningen på ett sådant sätt att bygder och enskilda människor fick betala kalaset? Det var ett tokigt sätt att sköta uppgiften.

Att genomföra industriministerns idéer går väldigt snabbt. Överlåt det hela till något multinationellt företag, så är det gjort på en månad. Att genomföra drastiska åtgärder utan hänsyn till människorna är enkelt.

Det sägs någonstans i Havamal att det som finns kvar sedan mannen är död är ryktet om vem han var. Tänk på, Nils Åsling, vad man kommer att säga om er! Var Nils Åsling den som planerade utan hänsyn till människorna eller gjorde Nils Åsling en riktig planering?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Ingvar Svanberg är väldigt orolig för historiens dom. Jag är det inte.

När det gäller skogsindustrin säger Ingvar Svanberg att jag befinner mig på svag is. Nej, tvärtom. Vi har den struktur som nu utvecklas inom skogsindustrin under kontroll från industridepartementets sida. Vi vet mycket väl hur handlingsmönstret under de närmaste två åren kommer att utvecklas, och vi är beredda att aktivt inskrida som koordinator när utvecklingen förefaller att gå i en riktning som ur total samhällsekonomisk synpunkt inte är önskvärd.

Vad som skiljer oss från socialdemokratin är att enligt det socialdemokratiska förslaget skulle det läggas fram en övergripande plan som hade förutsatt en lång förhandling och en omfattande byråkratisk apparat. Under den tiden hade inte bara mycket vatten runnit under broarna utan också sannolikt en rad cellulosafabriker, som bort överleva, skattat åt förgängelsen. Här gäller det att ha en flexibel och handlingskraftig attityd från samhällets sida och att noga följa vad som händer i en industrigen.

Ingvar Svanberg och jag borde kunna vara överens om att domslutet beträffande om detta är lyckligt eller inte är för tidigt att fälla. Låt oss ha den debatten när vi ser litet mer hur industristrukturen utvecklas.

Ingvar Svanberg tar visserligen avstånd från den japanska stats- och privatkapitalistiska modellen, men han tar den ändå som något av ett

exempel på hur man genom en övergripande planering kan lyckas att få företagen att tjäna pengar. Javisst, men här gäller det ju att på de villkor som är våra, med den näringsstruktur vi har och med den blandekonomi vi har, finna den optimala formen för samspel mellan näringsliv, samhälle och fackföreningsrörelse.

Formen för det är inte centralstyrning utan i stället att ge företagen ett ansvar inom vissa givna ramar. De ramarna bör, som jag sade i mitt huvudanförande, innehålla också ett tidsperspektiv och en bedömning av den internationella konkurrensmiljön. Jag illustrerade det genom att tala om att egentligen rör det sig om perspektivplaner, där samhället mera distinkt och precist har angivit målen och förutsättningarna i framtiden för företagsamheten. Det är de strävanden vi har. Innehållet i vår ramplanering är en distinkt arbetsfördelning mellan företag, samhälle och fackföreningsrörelse. Men om det skall fungera måste vi ha en friare och öppnare attityd till samverkan mellan arbetsmarknadens parter och olika intressegrupper inom näringslivet.

Avslutningsvis noterar jag gärna att Ingvar Svanberg i och för sig kommer till samma slutsats. Det tar jag som ett hoppgivande tecken från den här lilla ideologiska debatten i marginalen. En ökad samverkan i samhället är ett livsvillkor för att vi skall klara de påfrestningar svenskt näringsliv står inför i framtiden.

Tredje vice talmannen anmälde att Ingvar Svanberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vart tar det vägen med Sverige som industriland, var kommer den här nationen att stå industriellt om 20–25 år om de nuvarande tendenserna fortsätter? Det är den stora frågan för ekonomin och industripolitiken i det här landet i dag.

Ingen kan undgå att märka att vi, när vi diskuterar och beslutar om näringspolitiska frågor här i riksdagen, praktiskt taget aldrig fattar beslut om att något skall gå framåt, att något i verklig mening skall förnyas, växa och ge mera arbete. Alla våra beslut går ut på att skära ned kapacitet och minska sysselsättningen, att godkänna planer och tendenser som innebär att enheter och arbetsplatser slås ut. Regeringens finansplan räknar helt cyniskt med att industrisysselsättningen skall fortsätta att minska, som den gjort under 1970-talet – 5 % färre industriarbetare fram till 1984.

Det hjälper inte att industriministern står här och säger att industriinvesteringarna har ökat under den allra senaste korta perioden. De har ju ökat mycket mindre än de minskade under de tidigare åren. Man har egentligen inte ens återvunnit det som förlorats. Man kan med en viss tillspetsning säga att Sverige under 1970-talet relativt sett halkat tillbaka minst 10 år i sin industriella position i förhållande till omvärlden och till landets utveckling på andra områden.

Ett mycket stort och allvarligt problem, som ingen har berört hittills i dag, är att den svenska industrikapitalismens inre karaktär, dess etik och moral, om man så vill säga, har fallit sönder. De svenska kapitalägarna är inte längre speciellt intresserade av produktiva investeringar och satsningar på den framtid som kommer om ett kvarts sekel. Det som väcker största intresset hos dem nu är olika former av spekulationsmanövrer och olika former av parasitiska, i stället för produktiva, verksamheter. Vi har fått en parasit- och placeringskapitalism snarare än en produktiv kapitalism, som satsar på framtiden. Vi har också fått ett utflöde av produktivt investeringskapital till andra länder, ett utflöde som klart hämmar utvecklingen här i landet.

Det är knappast heller någon som undgår att se hur stämningen är ute i det privatkapitalistiska näringslivet och f. ö. också inom den statligt ägda delen av näringslivet, som i och för sig arbetar efter samma principer. Det råder en allmän pessimism. Där finns rädsla för att satsa på nya saker. Man tänker inte långsiktigt och ger sig inte in på långsiktiga och våghalsiga projekt. Man tror inte på någonting – det ekonomiska systemet har slutat att tro på sig självt.

Det är litet beklämmande att konstatera att utskottet och regeringen – och i stor utsträckning också den socialdemokratiska oppositionen – inte drar några slutsatser då de ställs inför alla de här problemen. Tvärtom för de till togs idéer som visar att de står passiva. De lever, idémässigt, i en förgången värld. De tror att strukturomvandling är någonting som kommer av sig självt, som finns ovan molnen, och tvingar oss till underkastelse utan att vi kan påverka det. När de använder ordet planering, tömt på hela sitt egentliga innehåll, menar de inte att man skall påverka någonting. De menar att man skall förbereda sig för anpassning till något man inte styr.

Så går det inte att bygga upp en industrination och inte heller att hävda en nations industriella ställning i dag. Det måste tvärtom till en medveten planering. Man måste veta var man vill hamna och själv skapa de förutsättningar som gör det möjligt att uppfylla målet. Det betyder att man helt och hållet måste ta avstånd från anpassligheten till att strukturomvandlingen är något neutralt oundvikligt, givet av Gud Fader, som man obönhörligt måste rätta sig efter.

Det märks också på industriministern att han är helt perspektivlös. Han säger inte ett ord om var vi skall hamna om 10, 20 eller 30 år. Det har han inga idéer om, men han tycker förmodligen att vi inte skall ha några idéer om det heller. Det skall liksom lösa sig av sig självt. Det får löpa och sedan hamnar vi där vi hamnar. Det är det bästa sättet att ge aktieägarna, placerarna och parasiterna den frihet de vill ha för att utnyttja folkflertalet och de arbetande.

Man använder sig också av tekniken att försöka skylla problemen på allt möjligt, t. ex. att lönekostnaderna i Sverige är för höga. Det gör man trots att all internationell statistik visar att lönekostnaden per producerad enhet under de senaste 15–20 åren stigit mycket mindre i Sverige än i en rad andra industriländer. Trots att dessa andra länder haft en större lönekostnadsstegring än Sverige har de ändå kunnat hävda sig bättre som industriella nationer.

Det visar att lönekostnaden inte har någon egentlig betydelse för den industriella utvecklingen. Det är helt andra faktorer som är avgörande, och det är de faktorerna som saknats här. Problemet har inte ett dugg med lönekostnaderna att göra. Det är bara propaganda för att tränga tillbaka de arbetandes och folkflertalets levnadsstandard för att skapa gynnsammare kortsiktiga vinster för kapitalet.

Regeringen rör sig i en idealistisk skenvärld. Man talar om att man vill ha ett decentraliserat näringsliv, medan Sverige har det högst centraliserade kapitalistiska näringslivet i världen – möjligen Japan undantaget. Man säger sig vilja satsa på småföretag och medelstora företag, medan det just är dessa företag som under de senaste 10–20 åren hårdast har slagits ut. De har stampats ut av storfinansen genom koncentrationen. Man skyller vidare på att vi måste anpassa oss efter den internationella arbetsfördelningen, dvs. Sverige skall bara syssla med vissa saker som vi förutsätts vara lämpliga att syssla med. Andra länder skall syssla med sina specialiteter.

Genom att minska ner och göra produktionsschemat längre och snävare och dra nytta av specialiseringens fördelar tror man sig kunna främja en ekonomisk tillväxt. Det är en teori som inte ens hade anklang i det 1800-tal där den uppstod. Det är mycket märkligt att den teorin med stor envishet drivs både från den socialdemokratiska minoriteten i utskottet och från den borgerliga majoriteten då de skall polemisera mot vpk:s motioner och förslag i de här frågorna. Man ser inte att teorin om den internationella arbetsfördelningen är en mycket ödesdiger teori. För det första är den inte sann. För det andra är det mycket farligt att försöka tillämpa den som om den vore sann. Man vinner nämligen ingenting på att göra sitt näringsliv mer specialiserat, mer ensidigt, på att lägga ner hela branscher och koncentrera sig bara på vissa eller på att lägga ner vissa delar av produktionsassortimentet och koncentrera sig på vissa specialiteter. Det är tvärtom så, enligt de strömningar som sedan länge dominerar den internationella nationalekonomin, att det när det gäller industriell och nationell utveckling krävs en betydande mångsidighet för att kunna tillgodogöra sig tillväxten. Mångsidigheten är i själva verket den faktor som skapar ökad effektivitet, bl. a. för att den möjliggör en tillämpning av tekniska innovationer och nyheter på fler sektorer. Framstegets effekt blir därför starkare – mångdubblas – ju fler områden och specialiteter man kan tillgodogöra sig den på.

Utskottet saknar också helt förmåga att frigöra sig från den exportfanatism som tycks styra nästan hela det industripolitiska och ekonomiska tänkandet i det här landet. Det är inte så att exporten är helig, att det är den man måste underkasta sig och att den måste gå före allting annat. Det är ett mycket farligt sätt att tänka. Det är väldigt farligt om en ekonomi blir för öppen. Exporten är viktig, men en ekonomi får inte bli för öppen. Ekonomin får inte bli så beroende av utlandet att den tappar bort sin egen självständighet, sina egna möjligheter att behärska utvecklingen. Exportfanatismen får inte gå därhän att man fullständigt bortser från att grunden för en stabil och säker export är att man har en stark och säker hemmamarknad. Hemmamarknaden i Sverige är alltså större, kvantitativt sett, än vad exportmarknaden är.

Man klarar sig inte på exportmarknaden, om man inte har en stark och expanderande hemmamarknad, som man så att säga kan stödja sig på. Den inre marknadens utveckling är i själva verket en förutsättning för framgång på exportsidan. Ett ensidigt gynnande av exporten leder på sikt till att landets produktionsassortiment tunnas ut och att landets ekonomiska beroende av multinationella företag och andra nationers ekonomi ökar på ett sätt som undergräver den politiska och ekonomiska självständigheten. Detta är varken politiskt eller ekonomiskt gynnsamt.

Jag tycker också att det är en skendebatt som här förs mellan Ingvar Svanberg och industriministern. Det är litet löjligt av industriministern att försöka manövrera in Ingvar Svanberg i en position där han skulle företräda något slags centralstyrd socialism. Vad är det för en konstlad debatt? Vi har i 44 år haft en socialdemokratisk regering och ändå har den privata storfinansen blivit så stark som den blivit. Ni har ju egentligen precis samma syn. Ni vill båda att fjärde AP-fondens aktier skall placeras på kapitalistiska villkor och understödja den traditionella typen av produktion och alltså inte åstadkomma någon egentlig kvalitativ förnyelse. Ni har samma uppfattning om varven. Det kommer ni att redovisa i morgon. Ni har litet olika bud – det skiljer på ett eller annat tusental jobb som ni vill skall försvinna, men i princip vill ni ju på båda sidor dra ned kapaciteten. Det har inte varit tal om att socialdemokratin ledning har företrätt någon kvalitativt sett annan politik i dessa avseenden än vad ni själva gjort. Det är därför helt meningslöst att starta den här debatten om socialism – jag tror inte att industriministern riktigt vet vad socialism betyder.

Jag tycker också att det är litet beklämmande att höra Ingvar Svanberg som företrädare för den socialdemokratiska arbetarrörelsen tala om att alla har ett gemensamt intresse av produktionens utveckling. Det har vi ju inte alls. Tvärtom finns det grundläggande och obönhörliga motsättningar mellan olika samhällsgruppers intressen. Aktieägarna – kapitalägarna och storfinansen – kan aldrig ha samma intressen vare sig av produktionens utformning, omfattning, inriktning eller sättet på vilket produktionen bedrivs som arbetarklassen och folkflertalet har. Där är en obönhörlig motsättning, och det är en motsättning som skapar strid. Man skall inte försöka undanskymma det genom att säga att vi alla sitter i samma båt och har samma intressen. Det är en teknik som alltid har använts för att underkasta folkflertalet den typ av strukturomvandling och den typ av ekonomi som storfinansen och kapitalägarna vill ha.

Vi anser från vpk:s sida att man när det gäller industripolitiken måste tänka om fullständigt. Man måste placera sig i en sorts nolläge, där man rensar bort alla gamla fördomar om internationell arbetsfördelning, all exportfanatism och alla idéer om att strukturomvandlingen är obönhörlig. Man måste i stället börja tänka på ett nytt sätt och med öppna ögon se verkligheten som den är utan att vara bunden av gamla borgerliga nationalekonomiska teorier, som upphört att gälla för länge sedan – redan i förra århundradet.

Vilka är då nyckelproblemen för den svenska industriella utvecklingen i framtiden? Det är naturligtvis ett komplicerat problem, och jag inbillar mig

inte att kunna annat än mycket kortfattat och schematiskt peka på några kärnpunkter.

En av de belastningar som är orsaken till stagnationen och krisen i det industriella Sverige är att man har för mycket tunga råvaruberoende traditionella typer av verksamhet. Det gäller också färdigvaruindustrin, där man alltför mycket levat kvar i de klassiska svenska produkternas värld. Följden härav är att man får en mycket hög koncentrationsgrad i näringslivet och tilltagande utslagning av mindre enheter. Det skapar regionala kriser och leder till stora samhällskostnader när man skall försöka avvärja de sociala effekterna. På det sättet får man också en struktur som kräver oerhört mycket energi och som kräver ett väldigt inflöde av mycket dyra insatsvaror, som till stor del måste importeras. Det är just detta beroende av de dyra insatsvarorna och de enorma mängderna energi som skapar en stor del av det väldiga importbehovet. Detta väldiga importbehov tvingar sedan fram en överdimensionerad export för att det skall kunna betalas. Det hade varit bättre om man hade haft en industri som inte var så råvaruberoende, som inte inriktade sig på att cirkulera så stora mängder stoffer, som inte var så enormt energikrävande och som därför inte behövde en så stor import av dyra insatsvaror. Härigenom skulle man slippa det hårda exporttvång som vi nu har på oss, och man skulle stå något friare när det gäller att avväga proportionerna mellan hemmamarknad och exportindustri, mellan den inre ekonomin och den yttre.

Vidare är det just den bristande förnyelseförmågan som det privata näringslivet självt visar som är ett problem. Det privata näringslivet har ingen förmåga att ta sig ur den här typen av struktur, som så att säga har historiska bakgrunder och som i hög grad förstärkts genom den utveckling som skett här i landet. Vi ser hur privatkapitalismen här på något sätt ger upp; den vill inte ge sig in på kostnadskrävande och stora förnyelseprojekt och satsa på nya ting där man får vänta på vinsterna i kanske tio eller femton år. Man klarar inte den typen av planering. Det står inte i överensstämmelse med den kapitalistiska vinststrävan. Man faller i stället tillbaka på att antingen föra ut resurser till andra länder eller på att ägna sig åt manipulationer, placeringar samt parasitiska och spekulativa verksamheter snarare än en långsiktig utveckling.

Vad är det då som skulle krävas? För att uttrycka det väldigt kort skulle det krävas att man hade en helt annan framförhållning, att man hade en målsättning som sade något om var Sverige skulle stå industriellt om 20 eller 25 år och att man satte in medvetna planmässiga resurser på att uppnå det målet. Nu har man en s. k. planering, som i själva verket bara består av en sorts anpassning till det man förväntar sig skall komma – någonting som man f. ö. inte heller vet vad det är. Man vet ju inte vad strukturomvandlingen skall innebära, man vet inte i dag vad man om fem år skall anpassa sig till. Varje ny industrination som stigit upp och gått förbi de gamla har haft en viss idé om var man skulle stå om 25 år. Sedan har man medvetet kört in resurser för att förverkliga det målet – för all del med större eller mindre framgång. Det är det som ligger bakom nya industrinationers framgång och frammarsch. Det

är den typen av synsätt som man oundgängligen måste ha. Den måste man ha vare sig man har en socialistisk eller privatkapitalistisk utgångspunkt när det gäller ekonomin. Man slipper inte ifrån detta, om man vill komma ur den nuvarande ekonomiska efterblivenheten och den industriella stagnationen.

En väldigt viktig faktor – och här är det en avgörande praktisk skillnad mellan oss och alla övriga partier – både för att klara exporten och för att klara den allmänna förnyelsen är att man förstärker och bygger ut de inre marknaderna. Dessa marknader är ändå förstahandsbasen för den svenska industrin. Det är hemmamarknaden som företagen i första hand skall leva på, och det är deras möjligheter där som i sin tur avgör möjligheterna att lägga upp produktionen så att den också blir framgångsrik på exportsidan. Därför behövs förutom en satsning på en förnyad industri en satsning på viktiga samhällseliga områden, delprogram som kan bilda basen för en ny industriell expansion.

Vi behöver en omfattande reformering och förnyelse av vårt efterblivna transportväsen. Vi behöver helt nya energibesparande och resursbesparande anläggningar inom den tunga processindustrin, för att minska importberoendet av energi och insatsvaror och för att minska slöseriet med råvaran samt för att minska förstörelsen av miljön. Vi behöver bygga upp helt nya enheter för att få en högre grad av färdigvaruproduktionen och en högre grad av systembyggande än som f. n. är fallet. Därför är det så förkastligt att riva ned varvens kapacitet, eftersom varven utgör viktiga delar av den systembyggande industrin. De kan göra annat än fartyg.

Inte minst viktigt är det att de sociala investeringarna kraftigt förbättras och ökas, och detta står i skarp motsättning till det allmänna talet nu om att vi måste hålla tillbaka den offentliga sektorn – det är precis tvärtom. Att bygga bort de sociala bristerna, att satsa mera på det samhällseliga fältet, på den offentliga sektorn, skapar inte bara en vidgad marknad för industrin, som denna kan utnyttja här i landet, utan det får också väldigt viktiga produktiva effekter. Offentliga investeringar är nämligen till stora delar utomordentligt produktiva, och den tekniska förnyelse som där sker har stor betydelse som stimulans också för den privata industrins utveckling.

Slutligen: det är nödvändigt – och där, tror jag, går den stora ideologiska och politiska skiljelinjen – att inse att det privata kapitalet inte besitter den framförhållning, den förmåga att vänta på vinster, den organisationsgrad som skulle möjliggöra en aktiv medverkan i ett program som syftar till att förnya det industriella Sverige. Man måste inse att spjutspetsarna i denna förnyelse måste vara det samhälls- och löntagarägda kapitalet och att det är där som kapitalbildningen i första hand måste ske.

Sverige har en mycket hög grad av privat maktkoncentration. Den federala byrån för ekonomisk forskning framhåller att sådan maktkoncentration är större här än i både England och Förenta staterna. Då måste man ställa sig frågan: Hur skall det framtida industrisamhället kunna klara sina problem? Vilken sorts maktstruktur kan göra det? Skall vi fortsätta på det gamla viset, dvs. med några små finansgrupper som besitter en oerhörd makt över

produktionsmedlen och som t. o. m. kan påverka den statliga företagspolitikens ram? Skall vi ha den typ av frihet som innebär att det stora folkflertalet skall förbli passivt och vara offer, vara rena objekt, allt medan aktieägarna bestämmer sig för om de skall placera sig i Sverige, Brasilien, Argentina eller Holland?

Skall vi ha en sådan ordning? Är det rimligt? Står det i överensstämmelse med människornas behov och med ett civiliserat och demokratiskt liv? Är det så att denna alltmer koncentrerade lilla klick av människor, som i dag äger nästan allt som är värt att äga och kontrollera inom svensk industri, även i fortsättningen skall få bestämma vad som skall produceras, hur det skall produceras, vad människorna behöver – om de behöver 20 sorters tandkräm och 30 sorters tvättmedel? Skall denna lilla klick av människor få bestämma hur stora kalhyggena skall vara? Skall de få bestämma vilka regioner som skall få leva och vilka som skall dö? Skall de få bestämma hur många ungdomar som skall bli utan framtid?

Vi har alltid vetat att kapitalismen är likgiltig och cynisk när det gäller människorna och människornas behov. Vi har alltid vetat att den bara ser till kortsiktig exploatering, men nu har den i de yttersta av dessa dagar fått ytterligare ett fel: den förmår inte ens åstadkomma kapitalistisk utveckling. Den är inte garanterad för någonting annat än industriell eftersläpning och efterblivenhet. Detta menar vi möjliggör en betydande insikt hos människorna. Nationens problem kan inte längre lösas med hjälp av kapitalismen. Uppenbarligen närmar sig aktieägarnas och de stora finansierarnas tid alltmer sitt slut. Det är de arbetandes, de många människornas, epok som nu tar vid.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionerna 558, 1402, 1785 och 1788.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är alltid lika fascinerande att lyssna till Jörn Svensson. Däremot var kanske inslaget av domedagspredikan i dag väl markant. Den djupa pessimism beträffande svenskt näringsliv och dess utveckling som Jörn Svensson här ger uttryck för har ingen förankring i verkligheten.

Jörn Svensson tycker att mitt anförande var perspektivlöst, och det är möjligt. Jag begränsade nämligen perspektivet till att avse den nuvarande situationen och påminde om att vi från industridepartementets sida återkommer med mera långsiktiga näringspolitiska perspektiv i ett senare sammanhang. Mitt perspektiv är att blandekonomin, med sin inneboende kraft och styrka, är överlägsen alla andra ekonomiska organisationsformer. Kombinationen av statligt-samhälleligt engagemang med perspektivplanering och största möjliga marknadsekonomiska frihet för företagen är en oslagbar organisationsform. Ser vi till samhällen som har en socialistisk struktur finner vi att man, när man går att korrigera bristerna i det socialistiska samhällssystemet, måste ta marknadsekonomi i sin tjänst i tillämplig omfattning.

Jag är inte riktigt klar över Jörn Svenssons vision av det socialistiska

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

samhället. Han är litet oklar när han talar om för oss här i kammaren hur övergången från det moderna svenska industrisamhället till den socialistiska versionen egentligen skall gestaltas. Låt mig i detta sammanhang kommentera några frågor som har relevans. Jörn Svensson sade att det finns en övertro i debatten – underförstått också i näringspolitiken – på exporten. Närmare 50 % av vår ekonomi är beroende av exporten, och därför undrar jag om man över huvud taget kan ha en övertro på denna. Vad skulle kunna ersätta våra exportansträngningar och ge oss resurser för gemensamma önskemål och dessutom för att betala de skulder som vi har ådragit oss samt det bytesbalansunderskott som vi lever med? Jörn Svensson anvisar inte någon som helst lösning härvidlag. Också i det avseendet haltar hans resonemang betänkligt.

Det gäller för Jörn Svensson och vpk, om de vill hävda sin linje, dvs. att vi skall minska vårt exportberoende, att också visa vad som skulle kunna ersätta detta. Skulle intern konsumtion i Sverige ersätta exportberoendet? Det är ju helt orealistiskt. Att bortse från den internationella arbetsfördelning som i dag råder är, som jag ser saken, att hänge sig åt illusioner.

Jörn Svensson talade också om att lönekostnaderna i Sverige är för höga, men jag tror att varken Ingvar Svanberg eller jag över huvud taget kommenterade lönekostnadernas utveckling. Det är i det här sammanhanget ointressant. Det enda intressanta är om den svenska industrin kan vara konkurrenskraftig, så att den kan betala så höga löner som möjligt och helst också övriga gemensamma åtaganden utan att vi behöver fortsätta med vår internationella upplåning.

Sedan en slutnotering: Jörn Svensson utfärdar dödsdomen över privatkapitalismen och säger att det måste vara det statliga och det löntagarägda kapitalet som i framtiden är dominerande. Men vad är löntagarkapitalet? Det är ju det svenska folkets gemensamma ansträngningar, dess sparande, och det är ju det som är investerat i vårt näringsliv. Definitionen att löntagarkapital skulle vara något annat än det kapital som i dag arbetar i våra företag överensstämmer inte med det verkliga förhållandet.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag förvånas verkligen över Nils Åslings oförståelse. Den måste vara helt konstruerad bara för att få till stånd en debatt, därför att detta är ju relativt enkla och lättförståeliga ting.

Felet är naturligtvis inte att ha omsorg om exporten och exportens betydelse, utan felet är att man av det drar slutsatsen att vi måste hålla tillbaka en massa nationella, interna saker. Vi måste skära ner de offentliga utgifterna. Vi måste utarma viktiga nationella verksamheter för att få råd att driva en exportindustri. Det är det som är så felaktigt. Sambandet är ju det motsatta, dvs. att exporten klarar sig bättre om man har omsorg om den nationella marknadens utveckling och den produktion som arbetar för den nationella marknaden. Man får inte låta exporten och exportindustrin suga så mycket kraft ur den nationella ekonomin att man sedan ser sig föranlåten att skära ner på den. Jag hävdar tvärtom att en utvidgning av den nationella

marknaden, t. ex. genom satsningar på transportväsendet, på den sociala sektorn, på förnyelse av industrianläggningar inom landet osv., skapar en värdefull marknad som skärper den teknologiska kapaciteten på ett sådant sätt att det får effekter också på exportindustrin.

Men ni för ju den motsatta politiken. Ni säger att vi måste hålla tillbaka här hemma för att få råd med export. Och orsaken till att ni hamnar i denna tvångssituation är denna tunga industri, som är beroende av mycket dyra insatsvaror som man måste importera.

Nu förvånar det mig ännu mer att Nils Åsling inte har ett mera fruktbart synsätt, för det borde han som centerpartist ha. Han tillhör ett av de partier som gick in i folkkampanjen mot kärnkraft. Och om man vill ha bort kärnkraften är det väldigt viktigt att man är i stånd att inse och arbeta för att vi måste ha en industri som är mindre energiberöende, som satsar mera på kunnande och lätt, förfinad teknik och mindre på råvaror. Det är också ett sätt att klara export-importbalansen, att försöka minska det behov av utländska insatsvaror och importerad energi som man måste ha för att driva en tung industri samt att sakta och planmässigt förskjuta industrins struktur därhän att den inte blir så beroende av tunga och dyra insatsvaror. Då får man ett större handelspolitiskt oberoende, och man får också en industri som kommer att växa mycket bättre och kommer att ha en helt annan struktur i framtiden än den struktur vi f. n. är fast i.

Till frågan om löntagarkapital och liknande ting skall jag återkomma.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Ja, den massiva satsning på alternativ energi som nu sker och som kommer att ytterligare accentueras med den energipolitiska proposition som kommer i höst syftar till att bryta ett importberoende av oljan genom att utnyttja våra egna resurser bättre och samtidigt skapa en mera differentierad och decentraliserad näringsstruktur. Det är alldeles riktigt. Vi skall naturligtvis i denna fortlöpande process i anpassningen av vårt näringsliv utnyttja våra egna resurser bättre. Jag kan hålla med Jörn Svensson om att det är önskvärt att vi får en ökad andel svenska insatsvaror i vår export och att vi också lyckas hävda oss bättre inom den hemmamarknadskonkurrerande industrin. Men därifrån till att säga att vi skall bryta vårt exportberoende är steget mycket långt, och jag vill alltså efterlysa mer realism från Jörn Svenssons och från vpk:s sida.

Det är betecknande för den dualism som finns i vpk:s inställning i näringspolitiken att man dels talar om behovet av en decentraliserad näringsstruktur – tack för det stödet! –, dels säger: Rör inte varven! Det är alltså våra svenska storvarv, som i så hög grad är en illustration till denna massiva satsning på exportmarknader på områden där vi egentligen inte har några klara konkurrensfördelar och där vi i dag har bundit upp en så stor andel av våra resurser, som med fördel skulle kunna användas för att utveckla andra och gärna också hemmamarknadskonkurrerande industrier. Men när det gäller ett definitivt och reellt ställningstagande här i kammaren

vill inte vpk leva upp till sina principer, till allt fagert tal om visionen om det framtida samhället.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Min repliktid räcker inte för att starta en varvsdebatt – den får vi föra i morgon som planerat.

Jag skulle i stället vilja fråga Nils Åsling och också Ingvar Svanberg: Har ni någon bild av var Sverige skall stå om 20–25 år? Jag begär inte att ni skall redogöra för någon detaljerad sådan, utan jag vill veta om ni har någon bild av vilken tendens som måste drivas fram och vilka strukturer som måste byggas upp – för era perspektiv omfattar ju nästan aldrig mer än fyra fem år framöver när vi diskuterar strukturfrågor här i kammaren. Har ni över huvud taget någon vilja att genomföra sådana medvetna, långsiktiga satsningar som gör att man i dag kan veta var man ungefär står om 20–25 år och vad som är viktigt att satsa på? Har man inte en sådan plan eller den medvetenheten och viljan, så kommer man heller inte att övervinna den relativa efterblivenhet för Sverige som industrination som vi kan konstatera. Vart vill ni komma? Var vill ni hamna om 20–25 år? Vet ni det, eller skall det liksom bara framgå av krafter och tendenser som ni varken vill eller kan kontrollera?

Så till frågan om löntagarkapitalet och vilken typ av alternativ maktstruktur som vi från vpk menar skulle vara den gynnsamma. Med den korta repliktid jag har till mitt förfogande hinner jag bara helt kortfattat beröra den frågan.

Vi inser att statligt och löntagarägt kapital i olika former måste vara spjutspetsen för det svenska produktionslivets förnyelse och utveckling. Men vi ser inte detta på det sättet att man bara genom traditionella typer av förstatligande skulle kunna åstadkomma någonting sådant. Vi vet att den statliga industrin som den arbetar nu sannerligen icke utgör något eftersträvsvärt mönster, inte heller ur demokratisk synpunkt. Mer av statligt ägande är nödvändigt. Men det skall vara demokratiserade strukturer. Det skall vara statliga företag där de anställda och deras valda representanter har majoritet i alla lednings- och styrorgan. Och det skall som en balanserande faktor i det kollektiva kapitalet finnas självständiga kapitalfonder som administreras av de lönarbetande och deras organisationer och som skall utgöra en motvikt mot det statliga kapitalet. Också kommunalt ägande kan naturligtvis organiseras. Självfallet kommer även arbetarkooperativt ägande att vara av stor vikt – Algotssömmerskorna har här visat vägen.

Detta är en demokratiserad struktur som skiljer sig både från statskapitalismen och från den alltmer koncentrerade storfinansiella struktur som är en av orsakerna till Sveriges industriella efterblivenhet i dag.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Var skall Sverige stå om 20–25 år, frågar Jörn Svensson. Jo, naturligtvis med ett näringsliv som är anpassat till den miljö vi lever i, ett näringsliv som kan tillgodose människornas behov av nödvändiga resurser

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

för att bygga vidare på det här samhället och som kan skapa trygghet i arbetet, en mänsklig miljö och ett bättre samhälle över huvud taget. Detta låter sig naturligtvis sägas, och jag förmodar att detta också är Jörn Svenssons vision om det framtida samhället. Men hur skall man med en på förhand angiven central planering i socialistisk anda steg för steg kunna ange vad som är möjligt att uppnå i en värld som vi blir alltmer beroende av? Vi måste alltså ha en hög beredskap och inte låsa oss för mer eller mindre dogmatiskt betingade utvecklingsförlopp. Sverige är, som en liten nation, nödsakat att noga följa den internationella utvecklingen och se till att det har en handlingsberedskap utan på förhand givna lösningar, vilket ger maximala möjligheter att klara näringslivets utveckling. Det är ändå näringslivets utveckling som är basen för välförhållanden och för möjligheten att erbjuda människorna trygghet i arbetet, vilket är det naturliga.

Jag tror alltså att marknadsekonomi även i fortsättningen måste tillåtas spela en betydande roll när det gäller resursfördelningen inom näringslivet. Från statens sida kan man naturligtvis på skilda sätt reglera och styra utvecklingen, så att angelägna samhällsekonomiska synpunkter och önskemål inte kommer i kläm. Jag tror också att det, som Jörn Svensson antydde, är viktigt att löntagarkapital tillförs näringslivet i växande utsträckning. Men detta är ingenting nytt. En påtaglig utveckling i svenskt samhällsliv är den att människor sparar och att de också i ökad omfattning vill se sina besparingar användas för aktiva insatser i näringslivet, och detta skall självfallet främjas.

Tredje vice talmannen anmälde att Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Mycket av det som formade 1970-talet, eller vi skall kanske säga deformationer av 1970-talet, bär vi med oss in i 1980-talet. Man kan räkna med att 1980-talets inledning i Sverige kommer att bära 1970-talets prägel: regeringen grundar sig på knappaste möjliga majoritet i riksdagen, oljenotan fortsätter att stiga och industrin, som skall klara våra balansproblem, lider fortfarande av sviterna från övervinståren och kostnadskrisen.

Den politiska majoriteten må vara knapp, men för den ekonomiska politikens och industripolitikens utformning var valutgången ändå väsentlig. Debatten under året har tydligt visat skillnaderna mellan en socialistisk och en borgerlig industripolitik, industripolitik i ordets vidaste mening. Medan vi slår vakt om marknadshushållning och decentraliserat beslutsfattande, vill socialdemokraterna ha mycket mer av planekonomi och centralt beslutsfattande. Medan vi framför allt vill arbeta med generella åtgärder, som skapar ett gott klimat för hela näringslivet, föredrar socialdemokraterna insatser som riktas direkt till de företag som de tror på. Skattevägen, bl. a. med arbetsgivaravgifter och proms, skall pengarna tas in från företagen och sedan styras ut igen enligt statliga strukturplaner och med hjälp av strukturfonder och strukturbolag. Vid näringsutskottets betänkande nr 43, som vi nu

behandlar, har socialdemokraterna fogat 22 reservationer, av vilka deras syn på en styrd centralistisk näringspolitik framgår med all tydlighet.

Nu kan någon invända att de här tongångarna från socialdemokratiskt håll inte är nya – så här har det låtit förr, men ändå har det, i stort sett, förblivit vid det gamla. Något ligger det i det resonemanget. Och kanske hade inte alla löften på det näringspolitiska området – hela tiomiljardersprogrammet – genomförts, men jag är ganska övertygad om att hade det blivit socialistisk majoritet i valet, också med bara ett mandat, så hade det upplevts som ett ökat förtroende för den socialdemokratiska näringspolitiken, och starka krafter hade satts in på att förverkliga den. Det hade i så fall inneburit avgörande steg bort från marknadsekonomin och mot planekonomin. Av det skälet, och av flera andra, var det viktigt att det blev en icke-socialistisk majoritet i valet även om den var knapp.

Det finns många olika uppfattningar om hur en industriell expansion kan stimuleras fram och vad som krävs av politikerna. Jag har redan framhållit den viktiga skiljelinjen mellan den som förespråkar en social marknadsekonomi och den som steg för steg vill glida över mot en planekonomi. Det är sant att vi ofta kan enas över parti- och blockgränser, när det gäller konkreta frågor, men det är uppenbart att vi drar åt skilda håll och att det i längden får olika återverkningar på hela vår samhällsutveckling. Det innebär att utvecklingen under 1980-talet i hög grad kommer att avgöras av vilken industripolitik som kommer att föras.

Det finns kanske inte så många som rakt ut säger att de vill ha en planekonomi. Exempelen från verklighetens planekonomier är väl alltför avskräckande för det. Men det är uppenbart att många av de konkreta förslag som har lagts fram från socialistiskt håll successivt skulle föra oss över till ett system som i allt väsentligt skulle bära planekonomins prägel, vilket med all önskvärd tydlighet framgår av detta utskottsbetänkande. Låt mig bara nämna några av de förslag som framförts på sistone:

En statlig strukturfond, som redan första verksamhetsåret skulle ta över finansieringen av ungefär en fjärdedel av industrins investeringar.

Statliga strukturbolag, som skulle styra utvecklingen inom skogsindustrin, specialstålsindustrin, sjöfartsnäringen och andra branscher.

Förstatligande av affärsbankerna, läkemedelsindustrin, läromedelsindustrin m. m.

Planhushållning omedelbart för ungefär en tredjedel av svensk industri.

Och inom några år fondsocialismen, det slutliga grundskottet mot en då redan sjunkande marknadsekonomi.

Det går inte att peka ut något enskilt beslut som innebär att vi passerar gränsen från marknadsekonomi till planekonomi. Det är summan av de många förslagen som är avgörande.

Det som driver fram de här förslagen är en allmän misstro mot marknadens möjligheter att klara anpassningen till ändrade förutsättningar. Det är förvisso så att vi inte är beredda att acceptera alla de konsekvenser som en spontan marknadsutveckling för med sig. På olika sätt försöker vi, ofta under stor enighet, medverka till att förändringarna kan ske på ett sätt som så långt

det är möjligt skyddar enskilda människors välfärd. Vi är beredda att sätta in stora resurser för att dra ut på neddragningar och nedläggningar under en längre period än vad de rena marknadsförutsättningarna tillåter just för att uppnå detta syfte. Det är vad man med en nästan föraktfull term brukar kalla statens städgummeroll. Den kommer vi aldrig ifrån i ett samhälle med höga sociala ambitioner.

Men det är två saker som plågar oss alla och som får många att ropa efter mer planmässighet och planering. Det ena är att vi så ofta överraskas av utvecklingen. Om vi bara visste i tid hur det kommer att bli så skulle allt kunna ske i mer ordnade former. Och det andra är att efterfrågan på varor och tjänster från producenternas sida ofta ter sig så nyckfull. Det som ena dagen går åt som snö i sol, kan nästa dag vara nästan värdelöst.

I den senaste tidens debatt är det framför allt det första ledet i det här resonemanget som framhållits. Men det saknas inte röster för en fastare styrning också av efterfrågesidan. En del menar t. ex. att vi bör minska vår utrikeshandelssektor för att därigenom kunna få större kontroll över efterfrågan. Om dessutom mer och mer av efterfrågan kommer från den offentliga sektorn så kan vi ytterligare underlätta styrningen.

Man är uppenbarligen missnöjd med det sätt på vilket näringslivet i dag anpassar sig till ändrade förutsättningar. En lösning anses därför vara att staten, visserligen med samråd med branschens och de anställdas företrädare, tar över mer av framtidsbedömningar och planering.

Det finns ingen som motsätter sig planering och framtidsbedömningar. Självfallet måste också staten göra sådana innan man fattar beslut med långsiktiga verkningar. Men frågan är om det finns någonting som tyder på att staten gör så mycket bättre bedömningar, genomsnittligt sett, än vad som görs på marknaden. Erfarenheten från den senaste tioårsperioden visar inte på att statsmakterna varit särskilt förutseende, men desto tydligare att de framtidsbedömningar som gjorts varit föga träffsäkra. Jag behöver bara erinra om de tre största industrisatsningarna som gjordes under 1970-talets första år: Uddevallavarvet, tekosatsningen i Norrland och Stålverk 80. Säg vad man vill om de satsningarna, men något större förutseende vittnar de knappast om.

Det finns alltså, för att sammanfatta, enligt min mening mycket svaga motiv för att centralisera framtidsbedömningarna på bransch- och företagsnivå. Riskerna för gigantiska felsatsningar blir inte mindre om de olika bedömningar som görs nu i företagen också får leda fram till olika beslut. Dessutom är jag ganska övertygad om att beslut om produktionsinriktning och investeringar genomsnittligt sett blir bättre om de fattas av människor i nära kontakt med marknaden än om de fattas av centralt placerade politiker.

Med det här synsättet blir huvuduppgiften för regering och riksdag att genom olika åtgärder skapa ett gott klimat för hela näringslivet. Den allmänna ekonomiska politiken intar här en central roll. Man kan aldrig med industri- och arbetsmarknadspolitiska insatser eliminera de negativa effek-

terna av en misslyckad ekonomisk politik, något som vi fick exempel på under den senaste lågkonjunkturen.

Fru talman! Erik Hovhammar och Bengt Sjönell kommer i sina inlägg att ta upp de reservationer som finns fogade vid näringsutskottets betänkande. Jag skall icke ta upp dem i mitt anförande här, utan jag bara yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru talman! När jag lyssnade på Jörn Svensson – självklart är det alltid intressant att lyssna på hans utläggningar om industripolitiken – fick jag trots allt ett intryck av att Jörn Svensson, som hävdar att industrin i Sverige på olika sätt halkar efter, själv har halkat efter i utvecklingen, när han skissar upp en bild av Sverige som nästan stillastående när det gäller innovationer och nytänkande på industrins område.

I denna debatt har man väl inte berört de frågorna särskilt ingående. Jörn Svensson frågar: Var finns de långsiktiga perspektiven? Det är en fråga som man med all rätt kan ställa sig. Nu ville Jörn Svensson ha en framförplanering på ca 25 år. Men inom industrin planeras det mycket, och det tas fram många nya produkter som kan bli mycket stora produkter. Det är ett stort risktagande. Jörn Svensson känner kanske inte till United Turbine, som håller på att utveckla den nya turbinmotorn. Jörn Svensson kanske inte har följt med i fråga om Volvos nya satsningar på kollektivtrafiken, med svänghjulet i bussmotorerna. Det är också en ny produkt som kommer. Men Jörn Svensson kanske känner till att T-kemikalierna, de s. k. gelaterna, kommer att om inte direkt revolutionera så dock påverka förädlingsprocessen inom skogsindustrin på ett helt avgörande sätt.

Det är en rad nya insatser från innovatörer och företag som görs här. Jag har ju förmånen att i statens industrifond kunna följa de här nya produkterna. Oavsett om de går över STU eller om de kommer direkt från företagen och in till industrifonden görs det väsentliga och viktiga satsningar, t. ex. på vårdområdet när det gäller sjukvårdsutrustning. Den bild som Jörn Svensson gav här stämmer inte helt med den verklighet inom industrin som man lever i.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Två saker som replik på de frågor som Sven G. Andersson tog upp.

När det gäller frågan om den oreglerade marknadens förmåga att åstadkomma vissa saker, är det obestridligt att en sådan marknad har både fördelar och begränsningar.

I den här diskussionen i dag är det just begränsningarna som är avgörande. En marknad, dvs. en s. k. fri oreglerad anpassning mellan tillgång och efterfrågan, fungerar bara när det råder en viss balans i ekonomin. När det blir för stor obalans mellan tillgång och efterfrågan uppstår spekulativa

effekter och balansrubbnings, som sätter marknadsmekanismerna ur spel. Spekulationerna och abnormiteterna tar då helt och hållet överhand, och det uppstår en orimlig situation. I ett sådant läge duger inte det rena marknadssystemet.

Men sedan finns det också en annan begränsning hos marknadssystemet som i dag ter sig som mycket viktig för den långsiktiga ekonomiska och industriella politiken. Marknaden fungerar nog så bra – eller den *kan* fungera nog så bra – under något så när balanserade förhållanden och i det korta perspektivet, men ingen marknad i världen kan ju förutse vad som kommer att existera om 20 eller 25 år. Det är där dess avgörande svagheter ligger. Den har inga möjligheter att så att säga främja någonting som är positivt eller att hålla tillbaka någonting som är negativt 20–25 år. Vad som då skall komma blir en frukt av den medvetna påverkan på marknadsförhållandena i framtiden som en mer eller mindre aktiv industripolitik kan åstadkomma. Vill man inte ha en sådan aktiv industripolitik, en sådan styrning, betyder det bara att man lämnar ut sig till krafter om vilka man ingenting vet och ingenting vill veta.

Därför skulle jag återigen vilja ställa frågan: Vad är det för sorts tendenser – det kan ni väl ändå från utskottets sida svara på – som ni under den närmaste 20–25-årsperioden vill se förstärkta och genomdrivna i den svenska industriella ekonomin? Skall ni ha mer av tung industri eller mindre av tung industri? Skall ni ha mer förädlingsindustri och systembyggande industri eller mindre förädlings- och systembyggande industri? Skall ni ha mer av energikrävande industri och därmed mer behov av insatsvaror och större exporttvång, eller skall ni dämpa den faktorn? Är det riktigt som det står i regeringens finansplan, att ni fram till 1984 och även därefter skall ha en fortskridande minskning av industrisysselsättningen? Är det det ni vill ha? Är ni maktlösa eller vet ni vad ni vill ha?

INGVAR SVANBERG (s) replik:

Fru talman! Det var ett förunderligt anförande Sven G. Andersson höll. Det var väldigt ideologiskt färgat. Han måste ha blivit förfärligt skrämmd över den diskussion som har förts här. Nu ser han framför sig det socialistiska samhället genomföras inom två år, om socialdemokraterna skulle få någon makt, därför att vi har föreslagit en, som han säger, statlig strukturfond – en strukturfond där de anställda i företagen skulle ha majoriteten, inte staten. Så såg den ut.

Strukturbolaget för skogsindustrin tar han som ett exempel på socialism. Men det var ett förslag för att kanalisera de pengar som staten har gått in med i skogsindustrin, bortåt två miljarder, och fördela dem på ett vettigt sätt.

Alltihop detta är tydligen exempel på en socialism som kommer. Och på slutet tar Sven G. Andersson i med: Och dessutom finns ju fondsocialismen om hörnet!

Sven G. Andersson är förfärligt rädd för den ekonomiska demokrati som socialdemokratin vill genomföra i framtidens samhälle, ett samhälle där de anställda har mycket stort inflytande och där de vanliga människorna har

inflytande även över de ekonomiska besluten i samhället och inte bara är brickor i ett spel där andra äger den ekonomiska makten.

Detta ser han som någonting förfärligt, och han är alldeles uppskrämd över det. Ta det litet lugnt! Sven G. Andersson kan alldeles säkert leva i framtidens samhälle även om socialdemokratin får makten.

Men det var egentligen en annan sak jag ville konstatera med detta.

Det är ganska lustigt att det är liberalismens företrädare som tar upp ett sådant här resonemang. Det hade varit naturligare om det varit konservatismens, moderaternas, företrädare som gjort det. Men liberalismen är tydligen mest av alla förskräckt för detta förfärliga samhälle, där man skulle skapa mer demokrati för människorna.

Det kanske ligger någonting i Gösta Bohmans ständiga påstående att han är den ende liberal som finns kvar – det är han som företräder liberalismen. Det är möjligt, det, för Sven G. Andersson företräder i vart fall inte den djärva liberalismen. Han företräder här alldeles ohöljt den konservativa privatkapitalismen.

SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Fru talman! Målarmästare Svanberg målar med den pensel som han anser sig behöva använda. Han brer på väldigt när han uppfattar mig som uppskrämd och uppskrädd av de socialdemokratiska förslagen.

Jag har sagt att man inte kan peka på något enskilt beslut som innebär att vi passerar gränsen mellan marknadsekonomi och planekonomi. Men det finns en del ståndpunktstaganden att peka på, och det är väl ändå självklart. Ingvar Svanberg, att ni om ni haft möjlighet att komma i regeringsställning hade försökt genomföra era förslag. Det är väl inte bara tomma ord i era motioner och kongressbeslut om inriktningen av näringspolitiken?

Under den korta tid förra året som folkpartiregeringen satt i kanslihuset lade vi fram en industriproposition som fick stöd från både moderater och centerpartister. Och den är underlaget för den diskussion jag för här i dag. Och vi har haft debatt inte bara här i kammaren utan också i press och massmedia just om de här frågorna. Jag tyckte det var väsentligt att i det här sammanhanget markera de ideologiska skillnader som finns, även om vi i många enskilda konkreta frågor är överens om tagen.

Jörn Svensson frågade: Hurdan industripolitik skall ni ha, vilken är er inriktning om 25 år? Som Jörn Svensson vet är vi här i Sverige till viss del beroende av vad som händer i omvärlden. Och vi kan inte – om vi inte skall hålla oss till en fullständigt isolationistisk livsstil här i landet – avskärma oss från utlandet och leva i en sådan liten Sörgårdsidyll som Jörn Svensson på sitt speciella sätt har skisserat upp här och som vpk vill ha.

Om man följer era motioner på olika områden – i tekofrågan och rakt igenom näringspolitiken i övrigt – ser man att det föresvävar er att de modeller ni skisserat upp kommer att passa folkflertalet. Det är mycket möjligt att så är fallet. Men den erfarenhet vi har från övriga planekonomier runt om i världen visar att de inte har varit speciellt framgångsrika.

Vi måste naturligtvis göra upp planer för framtiden, men vi måste också

vara flexibla – det vet man ute på marknaden och inom företaget – och anpassa oss till marknaden när vi möter problem som innebär att efterfrågan försvinner för vissa produkter.

Jag vill ändå påstå att Jörn Svenssons skildring av svensk teknologi och utvecklingen inom industrin inte stämmer med den verklighet som vi lever i i Sverige. Enligt Jörn Svensson är det bara jämmer och elände och på väg utför i backen för AB Sverige.

INGVAR SVANBERG (s) replik:

Fru talman! Sven G. Andersson frågar om vi inte hade genomfört våra förslag om vi hade haft den politiska makten. Jo självklart – vi har försökt få honom att vara med och genomföra dem i år. Men Sven G. Andersson ser i dessa förslag något helt annat än vad som ligger i dem. Han anser att om vi genomför strukturfonden, strukturbolaget och annat sådant har vi här i landet fått den benhårda statskapitalism som han lägger in i begreppet socialism. Det är det som gör att jag säger att Sven G. Andersson är uppskrämd. Håll er till innehållet i våra förslag och bli inte skräm av orden!

Sedan säger Sven G. Andersson: Nu vet man väl ändå vilken folkpartiets näringspolitik är: förra året lade ju folkpartiregeringen fram ett förslag till näringspolitik. Ja, det gjorde den regeringen, och alla de andra partierna lade fram sina förslag. Vi fick en samling kring folkpartipolitiken, säger Sven G. Andersson. Det är väl ändå en sanning med modifikation. Man fick en uppslutning från de andra två borgerliga partierna, moderaterna och centern, kring en ingress som egentligen bestod av tre stycken som inte hade något inbördes sammanhang men som man hade försökt att limma ihop.

Jag kan hålla med om att detta är ett enigt förslag – dvs. det är enigt så länge Sven G. Andersson helhjärtat sluter upp bakom moderaternas företrädare.

Låt mig till sist upprepa vad den nuvarande industriministern vid debatten i fjol sade om folkpartiets proposition: Det är väl inte så noga med den, vi skall ju bara ha den till hösten.

Längre höll inte folkpartiets stolta byggnad.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Allt är naturligtvis inte jämmer och elände och total passivitet i svensk industri. Men problemet är att skillnaden är så stor om vi ser 15 år tillbaka i tiden. Då rådde i stort sett vad man med en klassisk definition brukar kalla full sysselsättning. Den sociala utslagningen var mycket liten, arbetslösheten var låg. Landet låg relativt långt framme – det var ledande på vissa industriella sektorer. Tillväxten var också aktningvärd kvantitativt sett.

Nu däremot ligger landet mindre väl framme, det har halkat efter och inte kunnat hålla nya industriella utvecklingstendenser i utlandet stången. Vi har en oerhörd utslagning, kanske den största som vi har haft i detta land under hela 1900-talet. Och vi har ca en halv miljon människor som så att säga lever i

samhällets utkant, som är arbetslösa eller tillfällighetsarbetare, som lever i en flytande tillvaro utan fast förankring i produktionslivet och i den värdighet som ett normalt arbetsliv ändå ger människorna. Och vi har en finansplan som förutsätter att vi under 1980-talet skall ha en fortskridande minskning av antalet industrisysselsatta i landet.

När bilden har förändrat sig så radikalt, när den från att ha varit relativt ljus blir allt mörkare och när molnen hopar sig, då måste det väl vara något grundläggande fel?

Ett av de grundläggande felen anger Sven G. Andersson själv osökt när han säger: Man måste anpassa sig till marknaden. Det är klart att man inte kan producera saker och ting ut i luften. Men Sven G. Andersson tappar bort den andra sidan av saken: marknaden är inte given. Genom det sätt på vilket man medvetet handlar, planerar och bygger upp skapar man marknad. Om man satsar på t. ex. en reform av transportväsendet, skapar man en marknad för utrustning och materiel som kan produceras inom den industri som arbetar för transportväsendet. Det är hela tiden en skapande process. Men det vill ni borgerliga inte se. Ni vill bara sitta och vänta på att marknaden skall komma in i något slags flytande process som ni varken vill eller kan påverka, och vi skall bara anpassa oss till den.

Ingen ny industrination, ingen av de nationer som från fattigdom har stigit till industrialism, har för en snabb utveckling och förändring kunnat lita på marknaden. De har måst lita på någon form av medveten styrning och planering, antingen i kapitalistisk eller i socialistisk form.

Jag upprepar: Vart vill ni komma? Hur ser den industriella struktur ut som ni eftersträvar att ha om 20–25 år?

SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Fru talman! Marknaden är inte given, och alla nya industrinationer har målmedvetet satsat på en planering, sade Jörn Svensson. Stämmer detta, Jörn Svensson? Hur var det med Sydkorea och Japan? Hur började dessa länder bygga upp sin industri? Började man i Sydkorea att bygga bilar? Nej, man började tillverka växellådor, för det fanns en marknad för sådana. Därefter byggde man upp en bilindustri. Så har det gått till i alla utvecklingsländer. De har anpassat sig efter marknadens behov.

Självfallet måste vi, Jörn Svensson, även ha en framförhållning och planering. Planer är nog bra – bara de är bra. Men det är svårt att ta fram goda prognoser. Vem kunde vid förra årets tekodebatt tänka sig att det inom tekoindustrin i år skulle anställas 1 109 personer? Det har faktiskt skett i år, och det är nu brist på arbetskraft inom tekosektorn. Detta hade vi ingen aning om förra året, men vi vet nu att 1 109 personer har anställts.

Jag vill även säga några ord om den negativa syn som Jörn Svensson här i kammaren alltid skisserar upp när det gäller satsningar på nya produkter och forskning och utveckling. Industriminister Åsling sade tidigare i debatten att vi nästan står på toppen i världen när det gäller sådana satsningar. Och förra året redovisade jag här i kammaren IVA:s och OECD:s rapporter om vilka länder som satsade mest på forskning och utveckling inom den industriella

sektorn. Sverige låg då i topp. Detta kan man inte blunda för. Det påstående som Jörn Svensson när det gäller dessa frågor med envishet ständigt för fram från talarstolen stämmer inte med verkligheten.

Så några ord till Ingvar Svanberg. Vi fick otvivelaktigt uppslutning kring den industriproposition som folkpartiregeringen lade fram förra året. Denna proposition ligger till grund för den industripolitik som nu förs. Även om Nils G. Åsling förra året ansåg att man bara skulle jobba med den i ett år, är det alldeles tydligt att även industriministern och regeringen i det fortsatta arbetet har accepterat propositionens förslag.

NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! Näringspolitisk ideologi kan vi diskutera länge – vi kommer ändå att diskutera förbi varandra. Det beror till stor del på att begreppen är odefinierade. Man har inte riktigt klart för sig vad som menas med begreppen, och man menar inte samma sak med de många orden.

Ett exempel är att Sven G. Andersson här pläderade mot vad han kallade planeekonomi, strax efter det att industriministern hade rekommenderat en ramplanering. Var går gränsen mellan begreppen? Hur definierar vi dem?

Marknadsekonomi uppfattas som ett vackert och gott ord utan att systemet i sig är det. Till stor del är marknadsekonomi en utslagningsekonomi. Liberalism har nämnts i debatten. Det är ett odefinierat begrepp – och uppenbarligen blir det allt oklarare. Likaså har socialism och konservatism nämnts, även det odefinierade begrepp i diskussionen. Ja, själva ordet näringspolitik är ett odefinierat begrepp. Det är inte klart vad vi menar när vi säger näringspolitik, och vi menar ofta inte samma sak.

Jag skall för den skull hålla mig till praktisk näringspolitik och – med den rubrikfördelning som vi tillämpar i näringsutskottets socialdemokratiska grupp – redovisa åtta reservationer som i detta blandade betänkande gäller industriverket och vissa frågor om mindre och medelstora företag.

I reservation 4, som jag börjar med, vill vi till industriverket för förvaltningskostnader anvisa drygt 1 milj. kr. mer än regeringen. Vi vill anvisa 30 669 000 kr. i stället för 29 603 000 kr. som föreslås i propositionen.

Industriverket är snävt behandlat av regeringen. Jag hoppas att detta inte är en följd av någon medveten strävan till strypning från departementets sida. Om det ligger något i vad som sägs i en artikel i senaste numret av Veckans Affärer om att industriverket är avsett att skrotas, utgår jag ifrån att regeringspartiernas företrädare talar om det här i dag.

Vi menar från vårt håll att det vore olyckligt att skära ned verkets utredningsverksamhet. Planerings- och utredningsbyrån bör tvärtom förstärkas med de sju tjänster som verket har föreslagit. Möjligheterna att anlita utomstående experter och tillfällig personal får inte heller urholkas. Ett område som vi pekar på i reservationen är energibyråns sektion för säkerhets- och behörighetsfrågor. Dess uppgift är att förebygga skador och att fortlöpande anpassa föreskrifter till ny teknik, nya material och nya

arbetsmetoder. Ett annat område är kontroll av elmateriel och meddelande av behörighet för elinstallationer samt handläggning av samrådsärenden med SEMKO, som är riksprövsplats för elektrisk materiel.

I ett läge där alla sysselsättningsfrämjande åtgärder måste tas till vara kan det inte vara välbetänkt att spara in på industriverkets möjligheter att följa med vad som händer internationellt på industriområdet. För att kunna följa konkurrensförutsättningarna utomlands för svensk industri bör enligt vad vi uttalar i reservation 5 industriverket få begärda ytterligare 1 milj. kr.

De mindre och medelstora företagen har så länge jag har varit med i riksdagen tilldragit sig stort intresse från riksdagsledamöterna. Jag kan icke räkna dem alla, de diskussioner i det ämnet som Erik Hovhammar, Sven G. Andersson och jag har haft genom åren. Till en del kan detta intresse bero på att småföretagare är en angelägen målgrupp för politisk värvningsverksamhet, men jag är övertygad om att insikten efter hand stegrats om småföretagens stora betydelse för en sund, balanserad näringspolitisk utveckling och att det har varit huvudsälet till att vi diskuterat de här frågorna år efter år.

Om de för några år sedan tillkomna utvecklingsfonderna var den lämpligaste lösningen av problemet om hur småföretagen skulle få erforderligt stöd från samhället kunde med fog sättas i fråga då – det gjorde vi också. Nu har vi emellertid utvecklingsfonderna och bör göra det bästa möjliga för att fullfölja avsikten med dem. Sålunda bör enligt vår mening fondernas möjligheter att stödja och få till stånd produktutveckling förbättras. I reservation 13 vill vi att detta ges regeringen till känna. Särskilt angeläget är det i nuvarande konjunkturläge.

I reservation 19 tar vi upp ett gammalt önskemål om att de mindre och medelstora företagens situation som underleverantörer skall observeras. Underleverantören används av storföretagen till att jämna ut sysselsättningen och blir därför mycket konjunkturkänslig. Därigenom och på andra vägar kan han utsättas för hård prispress. Det finns gamla exempel på hur storföretag, t. ex. i byggbranschen, systematiskt pressat ut sina underleverantörer.

Vi vill i reservation 20 att en undersökning skall göras hur staten, t. ex. genom utvecklingsfonderna eller kanske i regionalpolitiska investmentbolag och liknande bolag som det numera här i kammaren blivit en modenyck att resa anspråk på, skall kunna medverka till en billigare factoring för mindre och medelstora företag. Någoting måste göras när årsräntan på första månadens factoring för ett företag ligger på 35 à 40 %.

Det lilla företaget är hårt ekonomiskt knutet till sin ägare. När överlåtelse måste ske uppkommer därför stora svårigheter för företagen. Inte minst blir arvsskatten ett problem. Vi erinrar om att vi 1977 ställde oss bakom ett förslag om lättnader i arvs- och gåvobeskattningen i sådana fall. Vi föreslår nu, eftersom problemen uppenbarligen kvarstår, i reservation 21 att frågan utreds och att denna mening ges regeringen till känna.

Den manuella glasindustrin har stora svårigheter. Vi framhåller i reservation 22 att inga nedläggningsbeslut bör fattas innan den strukturplan –

”ramplan” sade industriministern – som nu utarbetas inom industriverket föreligger.

I reservation 18 bemöter vi utskottsmajoritetens skrivning om regionala/lokala investeringsbolag på privat basis.

Vi är för det första allmänt tveksamma till önskemålen om allehanda regionala investeringsbolag. Det kan medföra en splittring av knappa tillgångar, bl. a. på kapital. Särskilt stor är den splittringsrisken med lokala investeringsbolag.

Byggs investeringsbolag upp på privat basis vill vi för det andra varna för en övertro på att man därmed hjälper svaga mindre och medelstora företag. Det privata kapitalet söker sig naturligt till de tryggaste och mest lönsamma placeringarna. Därför kan sådana bolag tvärtom bli till förfång för ekonomiskt svaga företag av typen mindre och medelstora.

Utän närmare värdering av förutsättningarna yrkar vi avslag på motionerna 333, yrkande 1, och 1430.

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till reservationerna 17–22 i det betänkande vi har framför oss.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Vi har nyss hört en ideologisk debatt. I anslutning till den skulle jag bara vilja konstatera att marknadshushållningen är nödvändig för vårt ekonomiska framåtskridande men också för möjligheterna att skapa den ekonomiska grund som behövs för de sociala välfärdsanordningar som vi ju alla behöver. Marknadshushållningen har också den fördelen att den ger en personlig frihet. På det sättet är den också det bästa skyddet för demokratin.

Fru talman! För att anknyta direkt till vad vi uttalar i det betänkande som nu behandlas vill jag säga att vårt lands position som en av världens främsta industrinationer och också ett av världens rikaste länder ännu inte är hotad. Lika litet som ett beslut om en successiv nedrustning av det svenska försvaret får någon omedelbar effekt – lika litet märks några omedelbara förändringar för den stora allmänheten. Vad som däremot står helt klart är att vi inte kan fortsätta som vi gör i dag utan måste förändra vår politik. Jag vill helt kort kommentera detta.

Mellan 1978 och 1980 har underskottet i vår handel med varor och tjänster med omvärlden ökat från 0 till 18 miljarder kronor. Under samma tidsperiod har underskottet i statsbudgeten ökat från 32 miljarder kronor till ca 55 miljarder kronor. Risken att dessa underskott ökar under de närmaste åren är, som alla här väl vet, tyvärr uppenbar.

Orsaken till dagens situation är att vi låtit den offentliga sektorn växa i snabbare takt än den totala produktionen, dvs. de tillgängliga resurserna, medgivit. Genom att hela tiden ”bygga in” en tillväxt i olika planeringsprogram, exempelvis i långtidsutredningar, har man givit de offentliga beslutsfattarna bestämda underlag. Men det är klart att hade Sverige haft samma totala BNP-tillväxt åren 1971–1980 som övriga OECD-länder hade Sverige haft ytterligare 80 miljarder kronor att fördela.

För att komma ur denna onda cirkel – jag måste beteckna det så – måste två viktiga åtgärder vidtas! Den första är en ökning av Sveriges export. Jag kan inte på något sätt biträda den uppfattning som Jörn Svensson framförde att exporten skulle komma vid sidan om. Den var inte så viktig, sade han. Den är utomordentligt viktig. Därför måste alla åtgärder vidtas för att öka möjligheterna att öka svensk export.

Den andra åtgärden som måste vidtas är en uppbromsning av den offentliga sektorns expansion eller kanske rent av en reducering av den offentliga sektorn.

Fru talman! Tyvärr innebar årets avtalsrörelse inte den knuff framåt för svensk exportindustri som skulle ha behövts. Med löncökningar på uppemot 10 % är utsikterna små till marknadsandelvinster i vår omvärld. Nu får vi inom svenskt näringsliv i stället inrikta oss på att åtminstone försöka behålla de marknadsandelar som vi har.

Skälen till att det gick som det gick i avtalsrörelsen är kanske inte så svårförståeliga. Jag tror inte att det så mycket har nämnts i debatten att det finns fler anställda i den kommunala sektorn än i den samlade industrin. Medan industrin kämpar med att behålla sin sysselsättningsnivå, så söker den offentliga sektorn ungefär 50 000 nya personer om året. För att dra till sig dessa människor tvingas den offentliga sektorn att bli löneledande. Det är vad vi har kunnat bevittna.

Nu måste emellertid alla resurser sättas in på att vidga den industriella basen. Det behövs hundratusentals nya arbetstillfällen inom industrin de närmaste åren för att vi skall kunna få balans i ekonomin. För att nå det målet måste vi föra en politik som ökar viljan till investeringar och risktagande. Sparande i aktier exempelvis måste stimuleras ordentligt. Här har regeringen – jag vill gärna erinra om det – aviserat lättnader i dubbelbeskattningen av aktier, och det är bra. Men dessa lättnader får inte bli en halvmesyra. Medan lotteri- och bingo spel i dag beskattas med 30 %, så beskattas kapitalinsatser i näringslivet med bortåt 85 %, och det kan inte vara riktigt.

En annan åtgärd som skulle behöva vidtas och som företagarorganisationerna, inte minst de som representerar de små företagen, har krävt är sänkningar av arbetsgivaravgifterna med 4–5 %. En sådan sänkning skulle också förbättra de svenska exportföretagens kostnadsläge. För att täcka statens inkomstbortfall kunde man tänka sig att höja momsens procentenhet. Frågan om en eventuellt differentierad moms har också diskuterats i skilda sammanhang.

Ytterligare en viktig sak för att skapa ökad investeringsvilja inom svenskt näringsliv vore att få ett klart besked från löntagarfundsutredningen om att tanken på kollektiva löntagarfonder nu är avförd. Den här frågan – det kan jag försäkra – har nämligen legat som en betongklump över all investeringsvilja inom näringslivet. Man träffar ofta företagare som är väldigt oroliga över vad som kan komma att ske. I avvaktan på klara besked gör de inga större investeringar. En av orsakerna, fru talman, till den bristande investeringsviljan i detta land är alltså osäkerhetsmomentet inför vad löntagarfonder och fondsocialism kan komma att innebära.

En stor del av expansionen inom den svenska industrin kan ske genom en ökning av de mindre och medelstora företagen. Det har man kommit underfund med inte bara i Sverige utan även på andra håll i världen. Inte minst i Amerika satsar man oerhört hårt på denna grupp av företag. För att möjliggöra denna expansion behöver en hel serie åtgärder vidtas.

För det första måste familjeföretagens problem med kapitalskatterna lösas långsiktigt. Den förra trepartiregeringen tog ett i och för sig bra grepp genom småföretagarpropositionen, men tyvärr var lösningen av temporär natur. Om man verkligen menar något med ett decentraliserat näringsliv och samtidigt tror på fri, enskild företagsamhet, så måste man också inse att dagens skatteregler är orimliga. Den enda och rätta lösningen, såvitt jag förstår, vore att låta kapital som arbetar i familjeföretag vara fritt från beskattning så länge det stannar i företaget. Regeringen har följt upp denna fråga och tillsatt en utredning för att se över beskattningsreglerna för familjeföretag, och det är i och för sig bra. Men jag tycker att den här saken redan har stötts och blötts så många gånger att den kan sägas vara ordentligt utredd. Vad vi från företagarhåll väntar på är beslut – och snabba sådana.

För det andra måste lagstiftningskomplexet när det gäller rätt till ledighet från arbetet ses över för att reducera de negativa effekterna på produktionen. Det gäller särskilt småföretagen, som ofta är beroende av ett fåtal medarbetares insatser. Vad som i dag behövs, fru talman, är inte flera ledighetsreformer utan ökad produktion.

Men det är inte bara ledighetsformerna som behöver ses över utan också den arbetsrättsliga lagstiftningen. Den behöver anpassas till de mindre företagens förutsättningar. Vidare bör samma regler införas för sparande i familjeföretagens aktier som i dag gäller för sparande i börsföretag. Det är helt orimligt att ställa alla familjeföretag utanför möjligheten till det skattesubventionerade sparandet, när vi är överens om att det är där expansionskraften finns.

Efter detta, fru talman, vill jag gå över till att kommentera några av de socialdemokratiska reservationer som är fogade till det betänkande som vi nu behandlar. I reservation nr 3 kräver socialdemokraterna en industripolitisk planering. Vidare krävs såväl bransch- som företagsplanering. Denna reservation är rätt typisk för det socialdemokratiska tänkandet inom näringspolitiken. Tron på att politiker och statstjänstemän bättre än företagen själva kan bestämma är genomgående. Såväl erfarenheter från tidigare statliga ingripanden som erfarenheter gjorda utomlands borde, tycker jag, ha lärt socialdemokraterna att vad som bestämmer storleken på vissa branscher och företag är sist och slutligen marknaden och inte politikens och statstjänstemäns önsketänkande. Hur denna marknad sedan reagerar kan inte alltid förutses. Det vill jag gärna ha sagt. Men möjligheterna att upptäcka förändringar i marknaden är oändligt mycket större i ett ekonomiskt system, där *företagen själva* beslutar, än om ett centralt styrt ämbetsverk skall försöka utreda marknaden. Därför vill jag än en gång konstatera att marknadsekonomin är det överlägset bästa ekonomiska

systemet för såväl konsumenter som företag.

Fru talman! Tron på statlig planering blandas gärna från socialdemokratiskt håll med inrättandet av nya institutioner. Det verkar nästan som om man här tror att institutionerna i sig skulle innebära större industrisysselsättning. Kravet på inrättande av en strukturfond – reservationen nr 6 – med löntagarmajoritet ger ju inte mer pengar. Däremot binds pengarna i en fond, vars ändamål skall styras inte av marknadsekonomiska bedömningar utan av diffusa fackliga/politiska synpunkter. Vad svenskt näringsliv behöver är inte nya fonder och institutioner utan generella reformer som verkligen hjälper företagen att stå på egna ben.

En sådan generell reform vore om statsmakterna kunde medverka vid utarbetande av olika modeller och system för regionala och lokala investeringsbolag. Vi moderater har vid olika tillfällen i debatter och i motioner här i riksdagen fört fram dessa önskemål. Ökad stimulans till privata initiativ är vad som behövs. Socialdemokraternas inställning till privat företagsamhet lyser igenom på ett avslöjande sätt i reservationen nr 18. Det framgick också när herr Wååg kommenterade just denna motion. Jag frågar: Varför vill socialdemokraterna inte ha privata investeringsbolag eller utvecklingsbolag? Varför skall staten alltid blanda sig i spelet?

Herr Wååg kommenterade också reservationen nr 19 om underleverantörernas ställning. Jag vill gärna säga att underleverantörerna många gånger kan komma i kläm. De kan få en besvärlig sits genom att de bara har en enda stor kund. Då kan det uppstå stora problem. Men många underleverantörer inser att man måste ha ett större antal kunder.

Då frågar man: Vilka åtgärder behövs för att förbättra situationen? Jag skulle gärna vilja höra litet mer om detta från herr Wååg.

Reservation nr 20 handlar om factoring, och den kommenterades också av Nils Erik Wååg. Reservanterna vill ha statliga factoringbolag. Utskottsmajoriteten tycker inte att det behövs. Visserligen kostar det en hel del pengar att utnyttja den service factoringföretagen ger – det är riktigt, och det nämndes också – men jag tror att konkurrensen och den effektivisering som pågår kommer att innebära att man kan räkna med vissa förbättringar. Och jag tror absolut inte att det skulle bli billigare om staten ginge in i den här branschen. Erfarenheten från de områden där staten har engagerat sig talar ett helt annat språk.

Den sista reservationen, som har nr 22, gäller den manuella glasindustrins problem. Det är problem som jag vill påstå att jag själv känner väl till, eftersom jag har arbetat 35 år i den branschen.

Glasindustrins problematik har förts fram vid åtskilliga tillfällen här i kammaren under senare tid. Industriministern har engagerat sig i svar på frågor och interpellationer och har tydligt markerat regeringens vilja att med olika medel främja glashanteringen. Det betyder bl. a. att ytterligare fyra miljarder satsas på den för branschen livsviktiga exporten. Även för denna hantering har exporten avgörande betydelse. Vi måste komma upp i en export på över 50 % av vad vi tillverkar. Målsättningen är att nå 60 %. Vidare står till branschens förfogande ett investeringsstöd på ungefär 7

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

milj. kr. Därför vill jag slå fast att regeringen har gjort en hel del till förmån för den manuella glashantering.

En annan sak som jag vill poängtera avslutningsvis i det här stycket är att vi inom branschen med stort intresse ser fram emot den utredning som statens industriverk nu håller på att slutföra och som innebär en total kartläggning av den manuella glasindustrin. Utredningen beräknas bli klar i den här månaden, och jag hoppas såsom varande verksam inom manuell glashantering att denna kartläggning skall ge ett sådant underlag att det rätt snart – för att inte säga mycket snart – ges förutsättningar för att manuell glashantering skall kunna överleva. Det gäller inte minst utan alldeles särskilt de små glasbruk som fortfarande spelar en stor roll, framför allt på små orter i vad vi brukar kalla det svenska glasriket.

Fru talman! Vi måste nu verkligen satsa – jag vill säga det allra sist – på en näringspolitik som ökar Sveriges industriella kapacitet. Genom att de principer tillämpas som marknadshushållningen står för tillvaratas såväl konsumenternas som de enskilda företagens önskemål och undviks stora förödande misstag, förorsakade av politiskt önsketänkande och byråkratisk långsamhet.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Margaretha af Ugglas (m).

NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Fru talman! Erik Hovhammar berörde i sitt anförande tre av de reservationer som avgivits till utskottsbetänkandet.

Reservation nr 18 handlar om investeringsbolag på privat basis. Vad vi är rädda för i det avseendet är, som jag sade tidigare, två saker.

För det första finns det en risk för att det blir för många investeringsbolag. Det görs ofta regionalpolitiska framstötningar här i kammaren om inrättande av investeringsbolag av olika typer. Jag befärrar att man splittrar resurserna om man tillskapar regionala investmentbolag, och man splittrar dem ännu mer om man inrättar lokala investmentbolag.

För det andra gäller det frågan om bolagen skall vara privata eller statliga. Risker med ett privat investmentbolag är att det inte uppfyller det krav som vi vill ställa på det här i kammaren, nämligen att man skall gynna de svaga av de mindre och medelstora företagen. Utifrån privatekonomins grundförutsättning, att finna bästa möjliga lönsamhet och största möjliga säkerhet för placering av kapital, kommer man att gynna de bättre ställda av de mindre och medelstora företagen. Och om de gynnas med kapital kommer de sämre ställda i ett sämre läge. Det sade jag förut, men det kanske inte Erik Hovhammar hörde.

Reservation 19 handlar om underleverantörer. Jag vill minnas att Johan Olsson för ett tiotal år sedan i gamla riksdagen väckte frågan om underleverantörernas situation. Det är alltså verkligen inte någon ny fråga som vi tar upp. Det har också väckts motioner om underleverantörsbörser, bl. a. från Norrlandshåll för några år sedan. Ännu har ingen förnuftig lösning

presterats på underleverantörernas situation, och det kanske inte heller är möjligt. Men det som kan göras bör göras, och vi kan peka på några saker. Man skulle t. ex. kunna hjälpa underleverantörerna med kontraktsskrivning, så att det åtminstone finns prisförändringsklausuler i kontrakten. Jag har träffat på fall där man haft helt orimliga underleverantörskontrakt när det gällt mängd av varor, priser osv.

För några år sedan diskuterades här i kammaren frågan om underleverantörskontrakt. Då var det socialdemokratisk regering. Jag var talesman i frågan, och jag beskyldes för att vara en omöjlig nej-sägare när jag sade att frågan inte gick att lösa. Men om detta problem går att lösa eller inte, det är en fråga varom vi begär en utredning. Jag vill alltså erinra Erik Hovhammar om att det är en utredning vi vill ha.

När det gäller factoring hoppas jag att man kan få till stånd en billigare och förnuftigare verksamhet. Men håll med om, Erik Hovhammar, att frågan behöver prövas i regeringskansliet! Och det är ingenting annat vi vill.

ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Fru talman! Investmentbolag och investeringsbolag av privat karaktär går alltså socialdemokraterna emot, och jag tycker det är ganska anmärkningsvärt. Jag kan ta exemplet från Småland, där ett antal mindre och medelstora tillverkningsföretag ville gå tillsammans och bilda ett sådant investeringsbolag. De hade då haft fördelen att bestämmanderätten hade stannat inom bygden. I stället för att sälja till en stor affärsbank eller ett storföretag hade man kunnat etablera ett investmentbolag på orten. Det hade varit en stor fördel och inneburit ökad trygghet. Nu har ännu inte detta lyckats, beroende på att problematiken med skatteförhållandena inte är löst. Men det är ett bra initiativ som har tagits och som säkerligen också får efterföljare.

Jag tror i motsats till Nils Erik Wååg att utvecklingen förhoppningsvis innebär att det kommer att skapas fler möjligheter inom olika regioner runt om i Sverige att etablera investeringsbolag av privat karaktär. Det splittrar inte alls resurserna, men det ger regionerna och de enskilda företagen och deras anställda en större medverkan och möjlighet att agera, än om makten koncentreras till större företag som icke har direkt anknytning till orten. Det är vad det hela handlar om. Jag tror att anknytningen till orten är väldigt viktig i detta sammanhang.

Factoring har blivit en populär verksamhet, och den utnyttjas av många företag. Jag har fortfarande mycket svårt att förstå varför man från socialdemokratiskt håll vill etablera ett statligt företag. Det är helt omotiverat enligt vårt sätt att se.

Underleverantörernas ställning är svår, och kan man komma med konkreta förslag till förbättringar är det bra. Jag tycker nog att utvecklingsfonderna även när det gäller denna fråga borde kunna bedriva viss aktivitet.

Jag vill också ta upp en annan fråga, som främst utskottets ordförande Ingvar Svanberg var inne på, och det gäller hela vinstproblematiken. Det är inte så länge sedan vi i Sverige hade en debatt om övervinster. Den debatten

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

har sedan nästan helt avstannat, beroende på att utvecklingen inom näringslivet och svensk företagsamhet har varit ganska negativ. Det har inte varit fråga om några speciellt stora vinster. Men Ingvar Svanberg förfasar sig nu över dessa stora vinster.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att Erik Hovhammar har fått replik med anledning av Nils Erik Wåågs anförande.

ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Fru talman! Vinstproblematiken kommer ofta upp i olika inlägg av representanter för det socialdemokratiska partiet, och detta gäller självfallet också vännen Nils Erik Wååg. Jag vill gärna ta upp den frågan, eftersom den är väsentlig.

Är det inte ändå så att det är bättre att arbeta i ett företag som redovisar vinst än i ett som går dåligt? Innebär det inte en bättre trygghet för de anställda att arbeta i ett företag som går bra än i ett företag som har det besvärligt? Den debatten, fru talman, kan man här ta upp i hela dess vidd, eftersom den går igen i det betänkande som vi nu diskuterar.

NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Fru talman! Det hör till det politiska sättet att arbeta att man angriper varandra med vackra eller fula ord och att man försöker påstå saker och ting om varandra. Något som jag brukar möta i olika diskussioner är att det påstås om oss socialdemokrater att vi tycker illa om att företagen gör vinster. Naturligtvis gör vi inte det. Vinst är givetvis inte något fult ord. Vinst är ju fundamentalt för att ett företag över huvud taget skall kunna existera. Den diskussionen, Erik Hovhammar, tror jag nog att vi skulle kunna utveckla, men då i annat sammanhang än i samband med ett replikskifte.

ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Fru talman! Jag gläder mig åt att Nils Erik Wååg gärna vill återkomma till vinsten, för den är viktig. Den här debatten förs fortfarande mycket ute på fältet, och jag tror att det vore bra om vi vid ett annat tillfälle här i riksdagen hade möjlighet att närmare gå in på själva problemet. Enligt vår uppfattning är vinsten helt nödvändig för att ett företag över huvud taget skall kunna fungera, och det är därför, fru talman, som vi från utskottets sida i debatten och i det betänkande som nu diskuteras för fram en hel del förslag som skulle kunna medföra att flera företag kunde få en större chans att överleva, vilket vi anser är viktigt.

BENGT SJÖNELL (c):

Fru talman! Näringspolitiken och dess utformning är ett av statsmakternas viktigaste medel för att skapa ett gynnsamt underlag för fortsatt välståndsutveckling i landet. Den utomordentligt viktiga näringspolitiken och dess inriktning har ju debatterats här i kammaren under en följd av år, och liksom

i dag har det i första hand varit näringsutskottets ledamöter som har diskuterat de närmare detaljerna och penetrerat varandras förslag i fråga om näringspolitikens uppläggning.

Liksom Sven G. Andersson gjorde tidigare kan jag konstatera att just debatterna här i riksdagen om näringspolitikens uppläggning och mål på sitt sätt kan sägas klarast ha avslöjat och avslöjar var vattendelaren ideologiskt går mellan å ena sidan socialismens anhängare och deras krav på s. k. planekonomi, dvs. byråkrattstyrning av företagens och näringslivets villkor, och å den andra de icke socialistiska partierna och deras övertygelse om att marknadsekonomin är överlägsen som en pluralistisk fördelare av välförhållandet och en stimulator för människors kreativitet, fantasi och produktiva nyskapande. Här går en klar ideologisk skiljelinje, som mycket markant kommer till uttryck i varje näringspolitisk debatt.

Fru talman! Vårt land kämpar fortfarande med efterverkningarna av den topphuggning av främst industrins konkurrensförmåga som blev följden av att den offentliga sektorn i avtalsrörelsen 1974–1975 tilläts bli löneledande. Med den nyss avslutade avtalsrörelsen i blickpunkten kan jag för dagen bara konstatera att man inte kan spå någonting konkret om följderna för näringslivet, men man känner en stark oro för framtiden. Även den här gången har ju den offentliga sektorn varit löneledande.

Enligt vår åsikt finns det alltså skäl till att genom en aktiv på marknadsekonomin fotad näringspolitik försöka stimulera näringslivet till fortsatta ansträngningar att söka försvara och helst också utvidga marknadsandelarna. Det gäller inte minst exportindustrin. Att produktionen, i detta land i främsta rummet industriproduktionen som konkurrerar på både export- och hemmamarknad mot mäktiga företag utomlands, måste öka, så att gapet mellan vad vi producerar och vad vi konsumerar gradvis kommer att minska, är praktiskt taget alla politiska riktningar överens om. Vi har ju under senare år upplevt den oroande utvecklingen att inte bara konsumtionen har börjat överstiga produktionen utan att gapet däremellan har ökat. Det måste alltså tillgripas mycket radikala och drastiska åtgärder för att man skall kunna komma till rätta med detta förhållande. I det här sammanhanget är en klok och handfast näringspolitik ett mycket väsentligt instrument.

För oss som tror på olika stimulanser av det marknadsekonomiska systemet för att förbättra företagens sedan länge alltför dåliga lönsamhet och därmed möjliggöra för dem att öka sina investeringar, liksom att också göra andra nödvändiga insatser, är det en gåta att socialdemokraterna tror att t. ex. en ökning av arbetsgivaravgifter och proms av företagen skulle upplevas som den eftersträlvade stimulansen. Det är ju, fru talman, precis tvärtom. Spåren förskräcker i detta stycke. Några få år tillbaka i tiden, då socialdemokraterna hade makten, kunde man konstatera vilka negativa effekter det blev för företagen och landet, när man lade på dem större bördor.

Att försöka lösa dagens svåra problem – med det nyssnämnda gapet mellan produktion och konsumtion – genom att lägga ytterligare bördor på företagen är för oss obegripligt, men det är icke desto mindre vad som

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

föreläs av socialdemokraterna. Jag skall inte gå djupare in på analysen av våra ideologiska motsättningar. Jag hänvisar till vad Sven Andersson har sagt och instämmer f. ö. i det mesta av vad han yttrade.

Fru talman! Jag kommer nu att kommentera några av de avgivna socialdemokratiska reservationer som jag finner det mest angeläget att ta upp.

I reservation nr 1 begär socialdemokraterna ett riksdagsbeslut om vissa närmare angivna åtgärder för den utrustningstillverkande industrin. Härvidlag är att säga att frågan om åtgärder för att främja just denna industri nyligen har diskuterats i riksdagen i en interpellationsdebatt. Då framfördes från socialdemokratiskt håll ungefär samma synpunkter som de som nu presenterats i utskottet. Industriministern redogjorde i debatten för den allmänna inriktningen av regeringens industripolitik, precis som han har gjort i dag. Han betonade att politiken kommer att gynna även problemsektorerna inom verkstadsindustrin. Han underströk också att det överensstämmer med den internationella arbetsfördelningens principer – både detta att svenska basindustrier i stor utsträckning förvärvar utländsk utrustning och att svensk utrustningsindustri i mycket hög grad får lov att inrikta sig på export av sina produkter. Utskottsmajoriteten har ju i detta stycke samma uppfattning som industriministern, och utskottet avvisar också särskilda statliga åtgärder för att styra verkstadsindustriernas köp av ny maskinutrustning till svenska leverantörer. Jag tycker att det är ganska självklart, fru talman, i detta sammanhang att man mycket noga måste akta sig för att på något sätt försöka skapa något slags drivhusklimat för vissa sektorer av vår industri. De kan inte i längden klara sig annat än om de får vara verksamma i en hård konkurrens, där de bästa kan bli kvar och bli ännu mer konkurrenskraftiga. Det är, tycker jag, en mycket väsentlig grundsats, som man måste utgå från även i det här sammanhanget. Men det hindrar inte, fru talman, att man också måste noggrant diskutera förutsättningarna i framtiden för en utveckling av den utrustningstillverkande industrin. Där ligger ansvaret i hög grad på regeringen, och utskottsmajoriteten förutsätter att regeringen följer frågorna med uppmärksamhet och att den – om några särskilt svåra problem uppstår – är beredd till snabba ingripanden. Men utskottsmajoriteten vill inte göra något särskilt uttalande i den här frågan.

Reservationen 6 handlar om en struktur- och utvecklingsfond, som är något slags älsklingsbarn för socialdemokratin i de flesta tänkbara sammanhang. Det här förslaget om utvecklingsfond påminner på något sätt om våra förfäders sökande efter de vises sten – som skulle vara ett universalmedel varmed man kunde åstadkomma alla tänkbara välsignelser. Man skulle t. o. m. kunna göra guld om man fann de vises sten. Socialdemokraternas tilltro till den här strukturfonden förefaller att vara nästan lika intensiv som förfädernas tro på de vises sten – om den kunde återfinnas. Strukturfonden skall, enligt socialdemokraterna, åstadkomma det mesta av välsignelse för det svenska näringslivet och för vårt land – även om den inte precis skall användas till att göra guld med så åtminstone näst intill. I själva verket skulle en sådan fond inte tillföra nytt kapital eller några nya förutsättningar i övrigt.

utan den skulle endast innebära en ytterligare institutionalisering av vårt näringsliv. Det är en företeelse som på senare tid har blivit alltmer markant och som vi på vårt håll anser att man med skärpa måste reagera mot. Vi har tillräckligt med institutioner och skall utnyttja dem vi har. I det här sammanhanget har vi bl. a. Investeringsbanken, som enligt vad industriministern tidigare i dag påpekade kunde få de ytterligare resurser som kan bli erforderliga.

I såväl reservation 7 som i dess underlag, motion 1023, kritiserar socialdemokraterna hårt regeringen för att den inte har vidtagit åtgärder för att inrätta de samhällsägda nationella utvecklingsbolag inom områdena energi, miljövård och transportsystem som riksdagen tidigare har beslutat om. Beträffande detta vill utskottsmajoriteten framhålla att regeringens uppfattning har redovisats i flera olika sammanhang, bl. a. i konstitutionsutskottet, där anmärkningarna mot regeringens hantering av de här frågorna tillbakavisades. De här uppfattningarna har dessutom närmare kommenterats och utvecklats av statsministern i en interpellationsdebatt. Det väsentliga i hans budskap i den debatten var att regeringen självfallet inte på något sätt har kunnat avskryva de bolag som riksdagen har beslutat om. Regeringen avser att så snart som möjligt lägga fram propositioner i frågan.

Av nyligen avgivna riktlinjer kan man utan vidare konstatera att regeringen vintern 1985 kommer att lägga fram förslag om ett nytt utvecklingsbolag för energi. Dessutom kommer frågan om de övriga bolagen att tas upp i samband med ett treårsprogram för styrelsens för teknisk utveckling verksamhet.

Utskottsmajoriteten har godtagit de här av regeringen redovisade planerna beträffande tidpunkterna för inrättande av dessa bolag, och utskottsmajoriteten anser att man får avvakta regeringens åtgärder och lita till de löften som har avgivits. Man behöver inte i dag vidta några åtgärder eller fatta några beslut.

Utskottet avstyrker också motionärernas förslag i det här sammanhanget, att riksdagen på detta stadium skall uttala sig om samarbete för projektfinansiering mellan samhällsägda utvecklingsbolag och andra institutioner.

Genom reservation 15 vill utskottsmajoriteten överföra ett belopp av ytterligare 1 miljard till fjärde fondstyrelsens förvaltning med uppdrag till den att öka insatserna av riskvilligt kapital i näringslivet. Man vill också att riksdagen skall upphäva ett tidigare beslut att fondens engagemang i ett och samma företag skall begränsas till högst 10 % av aktierna.

Fru talman! Det här är ju en fråga som diskuterats och kanske framför allt utretts väldigt länge. Jag var själv ledamot av kapitalmarknadsutredningen, och där gjorde sig också en frontbildning gällande mellan de två blocken. Från det icke-socialistiska blocket fastställde man just dessa regler om maximum 10 % av aktierna för fondens placeringar. Där har förhållandena inte förändrats. Utskottet behandlade hösten 1979 propositionen om den svenska kapitalmarknaden. Då tog utskottet ställning till dessa frågor på nytt, och utskottet har ju inte ändrat uppfattning sedan dess. Utskottsma-

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

majoriteten anser att det alltfjämt inte föreligger något omedelbart behov av det här medelstillskottet till delfonden som fjärde fondstyrelsen förvaltar. Det får ankomma på regeringen att, när det blir aktuellt och motiverat, aktualisera frågan om ytterligare medel ur allmänna pensionsfonden till aktieköp.

Vad gäller begränsning av fjärde fondstyrelsens engagemang i samma företag anser utskottet nu, precis som tidigare, att regeln om en sådan begränsning är motiverad. Gränsen vid 10 % av aktiekapitalet eller, när det finns aktier med olika röstvärde, av röstetalet – något som riksdagen fastställde hösten 1979 – finns det enligt utskottsmajoriteten ingen anledning att ändra på nu, och därför avstyrks förslagen i reservationen.

Sedan är det självklart, fru talman – det ber jag att få tillägga – att när det gäller de anställdas synpunkter på engagemang i företag där fonden placerar pengar, så måste de synpunkterna tillmätas mycket stor betydelse. Men det kan inte vara avgörande vad de anställda säger – det måste vara en sammanvägning av synpunkter.

Den sista reservation som jag avser att särskilt tala om är nr 18. I den motsätter sig socialdemokraterna utskottsmajoritetens positiva inställning till förslaget i motion 1430 om att staten i ett inledningsskede borde överväga någon form av stimulans för att underlätta bildandet av privata investeringsbolag på lokal eller regional nivå. Dessa bolag skulle enligt motionen ha till syfte att finansiellt stödja exploatering av seriösa projekt och utvecklingsbara nya eller befintliga företag med goda idéer. Stödet skulle främst inriktas på mindre företag, eftersom de stora befintliga investmentbolagen nästan uteslutande betjänar storföretagen. Socialdemokraternas avståndstagande från det här förslaget att förstärka småföretagens finansiella resurser och exploatering av nya idéer ter sig för oss i utskottsmajoriteten närmast obegripligt, sett ur rent saklig synpunkt. Den negativa inställningen beror måhända, för att använda en av socialdemokraternas egna formuleringar i deras reservation 3, på en "ideologiskt präglad motvilja" mot småföretagen som sådana.

Förverkligandet av motionens förslag kostar inte samhället några nämnbärdä pengar – det fordras endast att man ställer kunskaper och organisatoriska resurser till förfogande. F. ö. blir det privata medel som kommer att satsas, och varför det prompt skall förhindras ter sig som sagt obegripligt. Utskottet anser att motionens förslag är väl värt att prövas men fastslår att det måste till ett utredningsarbete först, innan man fattar några beslut. Den utredning som åberopas i motionen – den planerade utredningen om de mindre och medelstora företagens situation, som riksdagen uttalat sig för – tycker utskottsmajoriteten borde kunna bli ett lämpligt organ. Riksdagen bör, enligt utskottet, göra ett uttalande i den riktningen.

Fru talman! Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets förslag på alla punkter.

I detta anförande instämde Johan Olsson (c).

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenium nu uppsatts.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Fru talman! Mitt inlägg kommer att markera ett ganska långt hopp i debatten, från de stora ideologiska resonemangen om industripolitiken till en detaljfråga i det betänkande som nu behandlas. Men vi får väl se det som en illustration till att i de här sammanhangen är såväl stort som smått väsentligt.

Utän aktuell erfarenhet av utskottsarbete ställer jag mig frågande inför vad som i näringsutskottets betänkande inryms i begreppet motionsbehandling. Att bara redovisa yrkandet i min motion 558 och sedan avstyrka den med hänsyn till att ett helt annat slags åtgärder någon gång har vidtagits kan, som jag ser det, inte betecknas som en behandling. Man tar ju inte ens upp förslagen till övervägande. Norrbottensdelegationen – som utskottet nämner och som jag väl då skall uppfatta som den "vidtagna åtgärd" som utskottet anser tillämplig på mitt yrkande – är ju faktiskt någonting helt annat än vad jag avser. Det denna motion handlar om är inte nya kommittéer eller nya utredningar.

Jag har i motionen utgått från konstaterandet att de statsägda företagen intar en dominerande ställning som arbetsgivare i Norrbotten. Den ställningen menar jag kunde användas t. ex. för att medverka till att stimulera en nödvändig debatt och till att öka kunskaperna om vilka resurser länet har, hur de bäst skall utnyttjas och vad som krävs för att planeringen skall tjäna en utveckling av vårt län.

Jag är väl medveten om de insatser som i detta avseende har gjorts och görs i fackföreningar, bildningsorganisationer, ungdomsverksamheter, skolor osv. Jag är också på det klara med att de som handhar länsplaneringen har gått ut med aktuella länsfrågor på ett nytt, brett och engagerande sätt. Men ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Och det kan ju också krävas en uppföljning av olika initiativ. Om de statliga företagen gavs möjligheter att verka i motionens riktning, skulle det säkerligen innebära att i och för sig bra aktiviteter, som ofta får dagslände-karaktär, kunde behandlas vidare, analyseras, ställas samman med andra erfarenheter och på sikt öka kunskaperna om angelägna frågor.

Framför allt kunde dessa företag genom studiedagar för personalgrupper och fackliga organisationer nå många människor som på grund av olika engagemang, hemarbete eller av andra skäl inte har fritid att sätta till för att skaffa sig de här kunskaperna. Man skulle också kunna effektivare utnyttja det kunnande som finns i länet. Jag har i det sammanhanget nämnt regionalekonomiska enheten och tekniska högskolan i Luleå. Från dessa håll liksom bland lärare, politiker och fackliga företrädare kan föreläsare och studieledare rekryteras för den verksamhet jag föreslår.

I högstämnda sammanhang, fru talman, talas det ofta om hur nödvändigt det är att engagera människor för frågor som rör dem själva. Norrbottens alla frågor – frågor som rör länets framtida utveckling – rör också norrbottning-

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

arna. Många norrböttningar har staten som arbetsgivare. Tanken att via denna stora arbetsgivare sprida kunnande och framtidstro borde inte vara så främmande att man inte ens kan ta upp den till behandling i ett utskott.

Jag yrkar därför, fru talman, bifall till motionen 1979/80:558.

IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Utskottet har behandlat motion 1979/80:1408 mycket positivt och säger bl. a.:

”Utskottet finner det angeläget att goda förutsättningar skapas för personalägda företag, särskilt i kooperativa driftsformer. Kooperationsutredningen har till uppgift att utreda frågan om Kooperationen och dess roll i samhället. För innevarande budgetår finns 1 milj. kr. tillgängliga för en försöksverksamhet med fördjupad företagservice genom regionala utvecklingsfonder i samband med bildande av löntagarägda företag. Genom försöksverksamheten erhålls erfarenheter av problem och hinder av olika slag när sådana företag skall bildas. Det torde inte finnas något hinder för att medlen kan utnyttjas bl. a. så som motionären föreslagit.”

Fru talman! Att motionen sedan avstyrks kan ses som en formell västgötaklimax som i sak inte förtar intrycket av den positiva behandlingen. Jag skall nu kort redovisa motiven och bakgrunden till motionen och dess yrkande.

Under 1960- och 1970-talen har vi upplevt en enorm strukturomvandling i det svenska näringslivet.

På 1960-talet, då den s. k. diversifieringen var på modet, köpte många stora företag upp mängder av små företag. Därmed försvann en stor del av en generation aktiva företagare, som i många fall ersattes av administratörer som styrdes från moderbolaget.

Detta innebar en allvarlig försvagning av de små företagens anpassbarhet till en krass verklighet. På 1970-talet har vi sett konsekvenserna av detta. Många f. d. solida och framgångsrika småföretag har i den stelbenta koncernadministrationen snabbt bevisats olönsamma och lagts ned.

Personalägda företag kan vara ett framtidsalternativ. I några fall har de nedläggningshotade företagen övertagits av personalen. Det finns i dag ca 60 personalägda företag inom sektorn tillverkning. Antalet anställda är ca 2 000 och årsomsättningen ca 330 milj. kr. Flertalet av dessa företag har i dag en fullt godtagbar lönsamhet. Mycket talar för att personalägda företag – arbetskooperativ – är en företagsform som kan vara ett intressant komplement i 1980-talets näringsliv.

Ekonomisk demokrati är mycket angelägen. I ett arbetskooperativ representeras arbete och kapital av samma personer. Den ekonomiska demokratin kan därmed synas vara fullständig. Av praktiska skäl drivs dock i dag många personalägda företag som aktiebolag.

Om man ändå vill behålla den demokrati som ett arbetskooperativ innebär måste det till ett samarbetsavtal som tar över aktiebolagslagens regler. Detta avtal bör då innehålla bl. a.

principen en medlem – en röst,

regler om medlems inträde och utträde ur arbetskooperativet, regler för val av styrelse, övrigt beslutsfattande och information, regler för upplösande av arbetskooperativet och krav på att alla anställda skall vara medlemmar.

Medlemmarnas fackliga situation är inte okomplicerad. Varje medlem är både arbetsgivare och arbetstagar. Det mycket markerade partsförhållande som finns i dag har här sammansmält i en och samma person.

Personalägda företags ställning på marknaden är också oklar. Banker och myndigheter är ofta tveksamma inför denna än så länge okända företagsform – detta trots att vi i Sverige har en lång och god erfarenhet av såväl producent- som konsumentkooperation.

Fördelarna med personalägda företag kan vara flera.

Det finns i dag ett stort behov av att stimulera nyföretagandet. Den kooperativa företagsformen kan bidra till detta.

Grundtanken är att i ett kooperativt företag på likvärda grunder förena kapital, kunskap och arbete. Medlemmarna får därigenom en lika delaktighet i och ansvar för företaget. För många är detta en stimulans till mycket goda arbetsinsatser och möjligheterna ökar att tillvarata varje medlems speciella kunskaper och kapacitet. Detta ökar företagets möjligheter till utveckling och anpassning till förändringar i tiden.

Ett kooperativt företag knyts också hårdare till hemorten och innebär därmed större garantier för bestående sysselsättning.

Lika chans för personalägda företag är ett jämlikhetskrav. I dag har det personalägda företaget en rad handikapp jämfört med de traditionella företagsformerna. Till stor del beror det på brister i information och service. Det måste vara en rimlig målsättning att personalägda företag får lika chans till etablering som privata och samhällsägda företag.

En viktig åtgärd för detta är att samla in de erfarenheter som i dag finns hos befintliga personalägda företag och sammanställa dessa i en lättillgänglig information. Det krävs också en aktiv information till dem som medverkar vid nyetablering och övertagande av företag, t. ex. banker, utvecklingsfonder och myndigheter.

Någon typ av mönsterstadgar för personalägda företag bör utarbetas för att underlätta etableringen och för att undvika redan tidigare gjorda misstag. En förteckning över företagskonsulter som har erfarenheter från personalägda företag bör upprättas.

Personalägda företag kan medverka till decentralisering och lokal utveckling. Småföretagens betydelse kommer säkert att öka under 1980-talet. Det finns flera skäl som talar för att även personalägda företag bör få en lika chans. Ibland kan de vara den enda möjligheten att bevara en meningsfull sysselsättning på en viss ort. Tillvaratagande av lokala personal-, kapital- och råvaruresurser kan utgöra grunden för att bibehålla godtagbar service och boendemiljö.

Det är väsentligt att personalägda företag inte endast blir en nödlösning, utan ett sätt att decentralisera och utveckla ett lokalt näringsliv.

Personalägda företag är aktuella i samhällsdebatten. Arbetskooperativen

är en gemenskap som inte är så lätt att placera rätt i vårt partidominerade samhälle. Det finns inte något självklart svar på arbetskooperativens ställning i förhållande till fackliga organisationer och arbetsgivareorganisationer.

Den samhällsdebatt som måste komma i dessa frågor bör inte föregripas. Detta hindrar inte att vi med den breda kooperativa erfarenhet vi har inom producent- och konsumentkooperationen kan främja en successiv tillväxt av personalägda företag – om detta ökar möjligheterna till meningsfull sysselsättning, främjar ett decentraliserat näringsliv och gynnar en lokal utveckling.

Riksdagen har med anledning av proposition 1978/79:123 och motion 1978/79:2015 beslutat anvisa 1 milj. kr. för en försöksverksamhet med löntagarägda företag. Denna försöksverksamhet skall ske i regi av de lokala utvecklingsfonderna, som i denna del samarbetar med kooperationsutredningen.

Fru talman! Vill man främja personalägda företag så bör man i första hand se till att de får samma möjligheter som andra företagsformer. En primär åtgärd är då att åstadkomma den information, de mönsterstadgar och den konsultförteckning som nämns i motionen och som har behandlats positivt av näringsutskottet. Det bör övervägas om inte detta kan ske inom ramen för det tidigare anvisade anslaget om 1 milj. kr. Näringsutskottet har uttalat att det inte torde föreligga något hinder för detta förfaringssätt.

Det är min förhoppning att utskottets positiva skrivning och detta debattinlägg skall ge till resultat att de av mig redovisade åtgärderna snabbt kommer att vidtas.

LENA ÖHIRSVIK (s):

Fru talman! Arbete pågår f. n. hos statens industriverk med en samlad plan för samhällets insatser på glasindustriområdet. Detta arbete har tillkommit efter beslut av riksdagen förra våren med anledning av den socialdemokratiska motionen 1483. Målet skulle beträffande den manuella glasindustrin vara att bevara denna industris långsiktiga konkurrenskraft och konstnärliga kvalitet så att dåvarande sysselsättningsnivå kunde behållas.

Glasbruk har därefter lagts ner. Förhandlingar pågår på flera håll, och farhågor finns beträffande flera av de kvarstående bruken, då speciellt de mindre. Ett ärende ligger hos regeringen för avgörande. Denna utveckling kan bli förödande för branschens framtid. Koncentrationen av tillverkningen och neddragningen av den totala sysselsättningsnivån innebär risk för att den hantverksmässiga traditionen försvinner, att den konstnärliga kvaliteten försämras, att yrkeskunnandet går förlorat osv. Dessutom finns en nedre gräns för att branschen skall överleva över huvud taget.

Nedläggningar av de mindre bruken kan enligt min mening ur just dessa aspekter allvarligt hota branschens framtid. För de människor och bygder som berörs blir följderna katastrofala. Glasbruken är ju oftast den enda eller den dominerande industrin på orten.

I rapporten *Turism i glasriket* läste jag en mycket fin beskrivning av vad

glasriket är. Jag tänker därför förmedla några rader ur denna rapport till kammarens ledamöter.

”I Glasriket finns många glasbruk med olika inriktning på sin tillverkning, från de minsta bruken med ett 30-tal anställda till de stora enheterna Kosta-Boda och Orrefors med 100-tals anställda. Alla glasbruk har sina speciella karaktärer både när det gäller produktion och historisk bakgrund. --- Det är alltid lika fängslande att se glastillverkning i dess ursprungliga miljö, hur den glödande massan med skickliga händer formas till de mest skiftande produkter från bruksglas till sirligt, unikt konstglas medan glasugnarna återger ett säreget sken. Modern design varvas med traditionellt hantverk med samma redskap som format glas i århundraden.

Glasbruken är merendels lokaliserade till orter där bruken är de enda eller helt dominerande industrierna. Omkring dessa orter har kommunerna byggt upp ett väl fungerande servicenät i form av bostäder, skolor, daghem, vatten- och reningsverk, gator och vägar m m. ---

Människorna i bruksorterna har ofta vuxit upp i samhället. Den naturliga arbetsgemenskapen fortsätter också på fritiden. Så har ett väl fungerande föreningsliv byggts upp, där människor tar ett ansvar för gemensamma angelägenheter. Så vävs ett nät av kontakter mellan människor. Traditioner förs vidare, inte minst i de väl fungerande bruksmusikkåren som anlitas vid skilda arrangemang då människor ordnar fester, högtidsdagar, jubileer eller musikdagar och konserter. För turister måste det vara en unik upplevelse att få ta del i detta växlande kulturliv.”

Den arbetsgrupp som har skrivit den här rapporten har till uppgift att föreslå åtgärder för att ytterligare utveckla turismen. Man har i en undersökning som är gjord på högskolan i Kalmar visat att ca 700 helårsarbetande personer är direkt sysselsatta i turistnäringen i området. Vidare har man funnit att turisterna bidrar med mellan 9 och 14 % av livsmedelshandelns totala omsättning och att det finns butiker i glasrikets glesbygder där det turistnetto som uppstår är ett livsvillkor för butikens existens. Därför planerar man nu centralt, regionalt och lokalt för att utveckla turismen. Om man då accepterar en utveckling där de mindre bruken på löpande band läggs ned, försvinner en viktig del av underlaget för turismen. Det är ju hantverket och kulturen turisterna söker.

Det pågår ett intensivt arbete i glasriket för att förhindra nedläggningar. Kommunerna, länsstyrelserna, länsarbetsnämnderna i resp. län samt arbetsgrupper av olika slag är engagerade.

De anställda och övriga intresserade på bruksorterna har inbjudits att delta i Fabriksarbetareförbundets och ABF:s projekt som kallas Kampen för jobben. Hittills har ett trettiotal studiecirkel arbetat med att skriva glasarbetarnas historia. Nu går arbetet vidare med ”framtidsskissen”. Så här har man beskrivit syftet med arbetet:

”Projektet har till syfte att skapa en handlingsberedskap för framtiden. Utveckla bruksorterna i stället för att avveckla dem. I de allra flesta fall har vi från det arbetande folkets sida varit ”för sent ut”. Som regel är vår framtid

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

redan utstakad, utan vår kännedom. Beslut fattas om vår framtid utan att vi tillfrågas.

--- Nu är det hög tid att vi griper oss an vår och våra efterkommandes framtid. Vi måste ge VÅR syn på framtiden."

Jag är medveten om att den av industriverket beställda planen snart är klar. Det kommer dock att dröja ca ett år innan riksdagen får ta ställning till ett regeringsförslag med anledning av planen, om det nu kommer något sådant förslag. Ytterligare några av de mindre bruken är då borta. Om vi vill göra något måste vi göra det i dag. Oron är stor i våra bygder. Det senaste draget från företagen är att formgivarna tvingats godta ett avtal som gör att de i fortsättningen inte är knutna till ett visst bruk utan till koncernen. Det innebär att företagen kan lägga ut beställningar på formgivarnas produkter i låglöneländer och därigenom minska produktionen vid de egna bruken.

Utskottet har skrivit många fina saker, men tyvärr drar man inte någon slutsats av det fina man skrivit. Det räcker inte att bara understryka ett uttalande. Det krävs handling.

Den socialdemokratiska reservationen kräver att vi skall ge regeringen till känna att inga nedläggningsbeslut bör fattas, innan utredningen slutförts och riksdagen fått tillfälle att ta ställning till förslag från utredningen. Detta måste enligt min mening innebära att regeringen måste ta kontakt med berörda företag och klargöra denna inställning. Att understryka uttalanden i ett utskottsbetänkande i riksdagen förpliktar inte särskilt mycket.

Jag vill nu vädja till mina borgerliga kamrater på länsbanken att besinna sitt ansvar för länet och glasriket. Gösta Andersson har därvid ett mycket stort ansvar med tanke på uttalanden i valrörelser och annat. Eric Rejdnell har ju själv motionerat och borde ha väl så stor anledning att stödja reservationen. Bertil Danielsson sitter i länsstyrelsens styrelse, och därifrån har man ju gjort skarpa uttalanden i frågan. Ivan Svanström har, vad jag kan förstå, ett stort intresse för kultur och hantverk. Ewy Möllers intresse för eller kontakt med glasindustrin känner jag sämre till, men jag förutsätter att hon har ett intresse för länet.

Kamrater! Stöd reservationen så att nedläggningarna stoppas. Nästa år är det för sent.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 22.

CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Vi har i två motioner framfört vissa synpunkter, nämligen dels i motion 309 om utvecklingsfondernas service till småföretagen, dels i motion 249 om en ökad samverkan mellan mindre företag.

Jag är medveten om att det här naturligtvis är företeelser som är mycket svåra att påverka genom beslut i riksdagen och att man med fog kan fråga sig om det är detaljer som vi över huvud taget skall lägga oss i. När det t. ex. gäller utvecklingsfondernas sätt att sköta sin serviceverksamhet ligger naturligtvis ansvaret i första hand på fondernas egna tjänstemän.

Men samtidigt kan vi ju inte blunda för att en mycket stor del av statens stöd till små och medelstora företag numera går genom de regionala

utvecklingsfonderna på ett eller annat sätt. Fonderna har helt enkelt blivit en viktig faktor i många småföretags vardag, och det ligger säkert i och för sig helt i linje med hur det är tänkt att fonderna skall fungera. Men att de har fått en så central roll gör det också viktigt att vi som politiker är uppmärksamma på att grundtankarna vid bildandet av fonderna följs upp.

Vad vi i motion 309 vill varna för är att fonderna, när de nu börjar komma in i sina rutiner och arbetsformer, inte jobbar så att de kommer att betraktas som tungrodda byråkratiska organ, där småföretagaren har svårt att känna sig hemma. När man t. ex. rekryterar personal måste man se till att man inte bara får duktiga ekonomer och tekniker utan också folk som verkligen känner till det lilla företagets problem och möjligheter och som bokstavligen talar samma språk som de man skall hjälpa.

Ju större utvecklingsfonderna blir, desto svårare blir det att arbeta okonventionellt med enkla men effektiva medel. Men jag tror att ett sådant arbetsätt är nödvändigt, om vi inte skall riskera att företag ställs utanför den servicehjälp och de lånemöjligheter som staten i så stor utsträckning låtit utvecklingsfonderna ta ansvaret för.

Undersökningar visar tyvärr att det är de riktigt små företagen, de med färre än 20 anställda, som minst utnyttjar tillgänglig företagsservice. Ändå är det kanske just dessa som servicen är till för i första hand. Därför tror jag att man på industriverket och ute i fonderna inte får vara rädd för att pröva nya verksamhetsformer, som verkligen kan anpassas till den här typen av företag.

Vi måste med andra ord hålla ögonen på hur utvecklingsfonderna utvecklar sig själva.

Inte heller när det gäller ökad samverkan mellan mindre företag är ansvaret i första hand politikernas. Det visar sig också att de projekt som har lyckats har initierats av företagen själva och vuxit fram genom naturliga kontakter, regionsvis eller i branschorganisationer.

Det har utan tvivel tidigare funnits en ovilja mot samarbete och finns det kanske i viss mån än. Småföretagaren har varit rädd om sina egna kontakter och sin integritet. Han eller hon har velat jobba med sina egna metoder, efter sitt eget huvud.

Men jag har en stark känsla av att den nya generationen företagare är betydligt mer öppen för samarbete med kolleger och inser att det ofta är en förutsättning för att man över huvud taget skall klara sig.

Även om jag alltså tror att en samverkan har största förutsättning att lyckas om den kommer till stånd på initiativ från företagen själva, behövs det ofta statligt stöd och stimulans för att projekten, när de väl börjat ta form, skall kunna slutligt genomföras. Med min motion nr 249 har jag velat poängtera att här måste industriverket, tillsammans med utvecklingsfonder och branschorganisationer, kunna medverka mer aktivt.

Fru talman! Eftersom utskottet delar vår uppfattning när det gäller både utvecklingsfondernas service och vikten av ökad samverkan mellan mindre företag har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

OLOF PALME (s):

Fru talman! I frågan om glasindustrin har jag tillsammans med Hans Gustafsson väckt en motion. På grund av omständigheter som tillkom sent under motionstiden kunde vi inte förelägga den för gruppen.

Det är inte bara därför som jag helt kort vill ta till orda i den här debatten. Det är också för att ge uttryck för den oro jag känner inför det aktuella skendet inom glasindustrin.

Det är framför allt de mindre glasbruken som nu hotas. Det gäller små orter med svåra lokala sysselsättningsproblem, orter som är uppbyggda kring bruket och har en lång och mycket fin industriell tradition.

Jag menar dessutom att glasindustrin representerar en för landet utomordentligt viktig kulturtradition. Om vi låter den förstöras kan den inte byggas upp igen. De kostnader det här är fråga om är mycket små jämfört med mycket annat vi gör för kulturen, om man vill se det från den synpunkten.

Det föreföll som om riksdagen hade en insikt om det här. Riksdagen ställde sig bakom förslaget att man skulle utarbeta en plan för den manuella glasindustrin. Om man enhälligt kräver en plan, så måste man ju mena att den skall leda till någonting och inte bara mynna ut i tomma luften; annars är ju planen meningslös. Alltså kunde man förutsätta att riksdagen hade en avsikt.

Jag vill också hänvisa till att vi i en socialdemokratisk motion tagit upp det här i Nordiska rådet. I ett utlåtande från Nordiska rådet krävs ett branschsamarbete inom glasindustrin, inte bara när det gäller planglasindustrin utan också när det gäller den manuella glasindustrin – man har tänkt på just de kulturella värden som här är i farozonen.

Vi har från socialdemokratisk sida aldrig hävdat att denna bransch kunde låsas, att den inte skulle bli föremål för förändringar. Men vi har ansett att förändringarna måste företas med stor hänsyn till de människor och de värden som berörs. Därför måste planerna utarbetas i nära samarbete med de fackliga organisationerna och underställas riksdagen.

Allteftersom den här planen utarbetas fortsätter nu nedläggningarna. När det gäller Skruf är beslutet redan fattat. Andra glasbruk är hotade. Jag vet inte vad som pågår inom Kosta-Bodakoncernen, men jag tror det finns anledning att misstänka att det förbereds åtgärder som klart står i strid med de förhoppningar som den borgerliga majoriteten uttalar i detta utskottsbetänkande. Därför är det inte säkert att den välvilja som visas upp i den här debatten hjälper. Industriverkets plan kommer, säger man exempelvis, och därefter får vi hoppas att inga ytterligare glasbruk läggs ned. Ja, visst kommer industriverkets plan om någon månad. Men om riksdagen uttalar att den i väntan på planen inte skall göra någonting, då har man i själva verket i tysthet accepterat – kan man fatta det som – nedläggningar som hårt kommer att drabba vissa orter och som också kan undergräva det kulturvärde som den svenska, manuella glasindustrin utgör.

Därför vill jag vädja till riksdagsmajoriteten att stödja reservation 22. Då vet man att den här frågan kommer upp på riksdagens bord, att riksdagen är

beredd att vidta åtgärder, som naturligtvis måste vara ekonomiskt vettiga och kulturellt försvarbara. Man vet också att nedläggningar inte sker i tysthet. Det är inte roligare för ett företag att bli nedlagt med allmän välvilja, för nedlagt blir det i alla fall. Det är alltså bara genom att stödja den socialdemokratiska reservationen nr 22 som det skapas en förpliktelse för riksdagen att handla.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Fru talman! Jag vill i mångt och mycket gärna instämma i vad Olof Palme nyss har uttalat. Jag kan göra det efter att, som jag tidigare har nämnt i dag, ha arbetat inom den manuella glashanteringens i 35 år.

Det har skett mycket stora förändringar under den tiden. Låt mig erinra om att det år 1900 fanns 64 glasbruk i landet. Under 1970-talet lades många av dem ned, och den tendensen fortsätter tyvärr. Vi räknar med att det under 1960- och 1970-talen försvann 23 bruk, de flesta av dem koncentrerade till det s. k. glasriket – företrädesvis i Kronobergs och Kalmar län.

Detta har medfört stora problem särskilt för de mindre orterna. Ofta är *ett* enda bruk den enda industrin i bygden. Det har naturligtvis också en kulturell betydelse för bygden att ett glasbruk blir kvar och är i drift. Jag instämmer således i påpekkandet att de nedläggningar som har skett skapar stora problem. Det har också förekommit betydande fusioner. Kosta Boda och Orreforsgruppen svarar i dag för ungefär 75 % av tillverkningsvolymen. De återstående 25 % ligger hos ett tiotal mindre enheter. Det är nog just de mindre bruken som i dag är alldeles särskilt hårt utsatta.

Nu har regeringen och riksdagen tagit del av problematiken. Inom industriverket pågår f. n. en utredning, vars resultat kommer att presenteras under denna månad. Materialet bör innehålla en ingående kartläggning av den manuella glasindustrin och dess problem.

Det har även tidigare företagits utredningar på detta område. Jag vill erinra om att professor Ulf af Trolle på sin tid gjorde en utredning. Men det är uppenbart att enbart utredningar inte löser problemen. Aktivitet och handling måste till.

Utskottsmajoriteten har förstått det så att vi först måste ta del av nämnda utredning från industriverket innan vi fattar några bindande beslut. Till grund för de beslut som kan fattas ligger förutsättningarna för branschen. Dess marknadssituation är alltså avgörande för hur vi skall agera.

Fru talman! Min uppfattning är således samma som den som kommer till uttryck i utskottsbetänkandet, nämligen att vi *först* skall ta del av utredningen inom statens industriverk. Därefter måste vi handla.

OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Herr Hovhammar säger att av de 64 bruken har 23 nedlagts under 1960- och 1970-talen. Då är vi väl överens om att det borde vara nog nu. Vi är väl också överens om bedömningen av denna branschens värde. Nästa steg är då att herr Hovhammar säger att det inte räcker att vara överens om att denna bransch är viktig. Det krävs också aktivitet. Låt mig säga: Även på

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

den punkten är jag överens med herr Hovhammar. Sedan framhåller herr Hovhammar att vi först måste ta del av utredningen innan vi kan fatta bindande beslut. Låt mig åter säga: På den punkten är jag helt överens med herr Hovhammar.

Men sedan kommer det där vi skiljer oss åt. Jag hävdar att vi ändå måste garantera att denna fråga kommer upp till riksdagens behandling så att vi får tillfälle att diskutera den här i kammaren och ta ställning till de eventuella åtgärder som behövs. Herr Hovhammar anser att utredningen skall göras, men sedan överläter han åt försynen eller regeringen – det kanske kan vara samma sak – att se till att någonting händer. Men så eftergiven får väl en riksdag ändå inte vara.

Det enda som skiljer oss åt är att jag säger: Låt oss se till att denna utredning när den kommer får behandlas av riksdagen så att vi här kan vidta de åtgärder som kan anses vara erforderliga för att skydda denna bransch. Jag förstår inte hur herr Hovhammar efter det anförande som han nyss höll kan underlåta att rösta på reservationen 22. Jag kommer med viss förväntan att se hans pekfinger röra sig mot knappen.

ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Fru talman! Också jag gläder mig åt att jag denna gång i mångt och mycket är överens med Olof Palme. Det händer inte så ofta, men när det gäller glasindustrin är vi nog rätt ense om tagen. I reservationen sägs emellertid – och det har varit svårt för oss att ansluta oss till detta – att inget nedläggningsbeslut inom branschen skall kunna fattas innan industriverkets utredning slutförts och riksdagen tagit ställning. Men det är ju fråga om marknadsförutsättningarna och hur resp. företag bedömer situationen. Det är icke möjligt för riksdagen att säga att under en viss tid får ingenting ske. Det är problemet. Där har vi skilda uppfattningar.

Det väsentliga, fru talman, är emellertid att när denna utredning nu presenteras, måste det till *snabba* åtgärder. Som har nämnts här tidigare har många företag och bruk i Småland problem. Dessa problem måste lösas skyndsamt. I annat fall riskerar vi ytterligare nedläggningar. Det vill vi som verkar i "glasriket" inte vara med om.

OLOF PALME (s) replik:

Fru talman! Är det enda som skiljer oss att Erik Hovhammar inte vill förhindra nedläggningar under den tid som kan förflyta mellan det att utredningen framläggs om en månad och riksdagen i höst t. ex. har möjlighet att behandla den? Då gäller två saker. För det första är det fråga om en mycket begränsad tidrymd, nämligen ett halvår, som ett eventuellt nedläggningsbeslut måste skjutas fram. Det kan varje företag stå ut med, åtminstone de här berörda.

För det andra vet vi precis vad det gäller. Det som diskuteras är ju Kosta-Bodakoncernen. Det har gjorts en utredning om Kosta, men att det bruket skall finnas kvar är väl självklart. Det är Boda, Åfors, Johansfors och

Målerås som är på tapeten. Jag har för inte så förtvivlat länge sedan besökt tre av dessa orter.

Skillnaden mellan oss kan då ytterligare reduceras, men den är viktig nog. Innan riksdagen fått behandla frågan och fatta beslut vill jag i dag försöka förhindra ett beslut om nedläggning av Boda, Åfors, Johansfors och Målerås, av någotdera eller alla. Herr Hovhammar vill hålla öppet för en nedläggning av ett eller flera av bruken.

Om det blir en nedläggning, tycker jag att det är synd, och jag tycker att riksdagen borde kunna samla sig till ett skydd i ett halvår för dessa fyra orter.

Förste vice talmannen anmälde att Erik Hovhammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Från glasriket i Småland till det krisdrabbade Värmland.

De privata bolag som livnärt och livnar sig på Värmlands råvaror och värmlänningars yrkeskunnande, flit och lojalitet blir allt färre, allt större och allt mäktigare. Det är länge sedan brukspatronerna bodde i Värmland och brukens kaka var en mager men säker kaka. I dag sitter de mäktiga på fjärran orter och fattar beslut om framtiden för landets skogsindustri och stålindustri. Det har betytt och det kommer att betyda arbetslöshet eller flyttning för tusentals värmlänningar.

Men Värmlands basnäringar kan inte ersättas med turism och naturvård. De 900 inom länets skogsindustri som nu hotas att förlora jobben kan inte ägna sig åt hemslöjd, de 1 000 inom stålindustrin som Uddeholm-Nyby nyligen har kallat för en för stor kostym, dessa värmlänningar och deras familjer kan inte starta kiosker eller leda älgafari i skogarna.

Värmland måste ha en industri! Värmland måste ha en industri som har en framtid – inte bara en historia! Värmland måste ha en industri som tillverkar produkter som omvärlden behöver!

För ett par veckor sedan diskuterade vi här i kammaren det aktuella hotet om nedläggning av omkring 1 500 industriarbeten i länet. Industriministern hänvisade till de möjligheter som finns i att Värmland ligger inom stödområdet för lokaliseringstöd och till länsstyrelsens och utvecklingsfondens resurser för att stödja nya projekt. De möjligheterna har funnits en tid och de har även givit mindre men värdefulla tillskott. Men det är nu många hundra arbeten som försvinner. De nämnda 1 500 arbetena finns framför allt inom skogsindustrin och i Karlstadregionen. I lördags tillkännagav Uddeholms styrelse att omkring 1 000 arbeten måste bort inom den värmländska stålindustrin. Det är redan hårt drabbade bruksorter som nu får uppleva en ny våg av nedläggningar.

Den som vill se med egna ögon vad som följer i en ort eller en bygd när industrin försvinner kan resa runt i Värmland till Edsvalla, Koppom, Nykroppa, Jössefors. Där lades bruken ner i slutet av 1960-talet, för 12-13 år sedan. Under 1970-talet kom en ny härjande stormvind över bolagens

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Onsdagen den
4 juni 1980

*Näringspolitiken
m. m.*

Värmland. Deje, Kyrkebyn, Slottsbron, Ämotfors var några av de drabbade bruksorterna. Kommuner som Forshaga, Filipstad och Säffle har fått bestående problem.

Värmlands län har näst efter Norrbottens län landets största arbetslöshet i dag. Ungdomen drabbas hårt, och arbetsföra, yrkesvana 55-åringar pensioneras. Värmland kan inte få fortsätta att vara ett experimentalfält för finansintressenas kapitalomflyttningar. Kapital som har frambragts av värmländska arbetare, ur värmländsk skog och andra råvarutillgångar har flyttats utomlands av de formella ägarna. Hur mycket har Värmland utarmats under de senaste årtiondena genom en forcerad nationalisering, som främst har tjänat profitintressen? Hur mycket har kapitalflykt och skatteflykt bidragit till att Värmland redan har förlorat en betydande del av sin industri? Är det rimligt att rivaliserande privatägargrupper var för sig, oplanerat, anarkiskt skövlar ett län och lämnar befolkningen i arbetslöshet och begynnande fattigdom?

Fru talman! Vänsterpartiet kommunisterna har upprepat kravet på en statlig utvecklingsplan för förädlings- och tillverkningsindustri i samhällelig ägo inom Värmlands län. Det kravets genomförande skulle inte medföra Värmlands övergång till socialism. Det saken gäller är att ny industri måste startas i Värmlands län, och om sådan ny industri skall kunna ge de ersättningsjobb som det alltid talas om vid nedläggningar så måste omfattande satsningar göras. Det måste vara en stabil industri med en framtid. När de privatägda bolagen har misslyckats med att hålla industrin i gång, öka förädlingen och ta fram nya produkter i stället för att inskränka sig till att t. ex. spekulera i massaexport – då måste någon ta över ansvaret. I dagens läge återstår bara staten. Vi kommunister vill inte se ett framtida samhälle med uteslutande statlig industri. Det avgörande är att gemensamma intressen och gemensamt ansvar i demokratisk form ersätter privata intressen och privat oansvarighet.

Utskottet är väl medvetet, heter det nu i betänkandet, och så radas det som har gjorts åter upp. Vi vet att det har funnits en Värmlandsdelegation. Det är med den utgångspunkten jag i motion 1402 har begärt att det arbetet skall föras vidare i nya former av en arbetsgrupp med folk från fackföreningar, politiska partier och forskare. Det är ingen tröst för de 2 500 som nu hotas av förestående arbetslöshet att det har funnits en Värmlandsdelegation och att vissa förslag "befinner sig på genomförandestadiet", som det så stiltigt uttrycks i betänkandet. Här krävs ju åtgärder i en mycket större omfattning än Värmlandsdelegationen kunde förmå med sina begränsade resurser.

Fru talman! Norduppland har, liksom Värmland, fått vad som hittills har kallats för Norrbottensproblem. I Norduppland finns järnmalm och en månghundraårig tradition att utvinna och bearbeta den. Där finns skog och industrier som har byggts upp på skogsråvara. Där finns exporthamnar. Där finns också billig vattenkraft. Förutsättningarna för industri i Norduppland är objektivt goda. Men även Norduppland har, liksom Värmland, utsatts för plundring för kortsiktiga privata vinsters skull. Så minskar profiterna och kapitalet överger även den här landsänden. Bruksmuseer börjar kanta

kapitalets rastlösa klappjakt på snabba profiter. Utskottet påpekar också här förnumstigt att det har suttit en Nordupplandsgrupp och funderat en tid. Men det gäller ju att också göra något och att göra det nu. Därför har Oswald Söderqvist i motion 1785 begärt en plan för industri och sysselsättning i Norduppland grundad på gruppens rapport.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 1402 och 1785.

ULLA JOHANSSON (s):

Fru talman! Min avsikt är att yrka bifall till reservation nr 22 som fogats till näringsutskottets betänkande nr 43 med anledning av några motioner bl. a. från socialdemokraterna i Kalmar och Kronobergs län.

Glasindustrin har varit föremål för många debatter, interpellationer och frågor, och i dagsläget kan det nya som tillförs debatten bara bli, att Skruvs samtliga anställda är uppsagda fr. o. m. industrisemestern i början av juli.

Fem årsarbetare beräknas få arbete vid Kosta Bodas lager i Skruv. Några duktiga glasarbetare erbjuds anställning inom Kosta Bodas övriga bruk, men det stora flertalet blir utan arbete. Här som på andra håll blir restupplagan arbetslösa alltför stor.

Att pendla till andra arbeten inom Lessebo kommun blir svårt, då vi drabbats av alltför många nedläggningar såväl inom industrin som inom handel och service. Hade inte den offentliga sektorn kunnat ta emot många tidigare friställda hade situationen varit verkligt besvärlig. Skruvs samhälle har drabbats svårt, och det blir många problem att upprätthålla en acceptabel service. Utan kommunsammanslagningen hade det nog varit omöjligt.

Kosta Bodas övertagande av Målerås och Skruv blev en kort trygghetsgaranti för de anställda. Riksdagen har många gånger uttalat sitt stöd och beviljat medel till marknadsföring och exporthjälp, men nu har de två stora glasföretagen blandat sitt sortiment, så att man kan åka till vilket bruk som helst inom resp. grupp och köpa vilken produkt som helst. Det innebär att varje bruks särart mer och mer uttraderas, och det blir säkert till nackdel för en framtida glasproduktion.

Ja, fru talman, på Smålands museum i Växjö kan man i dag studera tillverkningen av handgjort fönsterglas, och det är fascinerande. Men vi börjar inom glasbruksområdena bli oroliga för att vi i en framtid kommer att kunna studera också den övriga manuella glastillverkningen enbart på museum, om inte flertalet i dag stöder reservation 22 för glasets framtid, för glasarbetarnas framtid och även för den levande landsbygd som det i andra sammanhang talas så varmt för.

EVA WINTHER (fp):

Fru talman! Norrbottens näringsliv har byggts upp genom ett utnyttjande av länets stora naturresurser skog, malmer och vattenkraft. Industrin har varit kapitalintensiv, relativt ensidig och har haft en synnerligen hög exportandel. Ökande utländsk konkurrens för länets oförädlade industriprodukter har under 1970-talet lett till avsättningssvårigheter, försämrade lönsamhet, sysselsättningsminskning och anställningsstopp hos de stora

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

basindustrierna. Problemen har förstärkts av en konjunkturedgång, och de ser ut att fortsätta även under 1980-talet. För Norrbottens län bedöms att 80 % av industrin finns inom branscher som stagnerat mot bara 50 % för riksgenomsnittet. Kännetecknande för länet är dels att staten står som ägare av två tredjedelar av länets industri, dels att länets större företag till helt övervägande del styrs från huvudkontor utanför länet.

Trots stora satsningar av regionalpolitisk, arbetsmarknadspolitisk och näringspolitisk art för att förbättra arbetsmarknadsläget på både kort och lång sikt är antalet människor som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden förfärande stort.

Fru talman! Det är mot den här bakgrunden jag har väckt en motion, nr 1546, som innehåller förslag till sysselsättningsfrämjande åtgärder i Norrbotten.

En del av förslagen har behandlats tidigare i kammaren. I dag redovisas näringsutskottets synpunkter när det gäller två av förslagen, som rör inrättande av en utvecklingsfond och frisläpp av investeringsfonder.

När det gäller förslaget om en utvecklingsfond är tanken bakom den att det företag som använder sig av en ändlig resurs, en naturtillgång som t. ex. malm eller mineral, borde avsätta en viss summa per ton för levererad råvara. Denna fond skulle användas till utveckling av näringslivet på den ort eller i det län, där råvaran tas till vara, för att man på det viset skall få nya jobb den dag råvaran tar slut. Jag ville att regeringen skulle utreda detta.

När det gäller investeringsfondernas användning i regionalpolitiskt syfte hänvisar jag i min motion till det faktum att de filialetableringar som skedde under 1960-talet har varit väldigt lyckade och givit bestående sysselsättning. Jag menar att samma ordning bör tillämpas nu.

Utskottet anser i sin skrivning att gällande regler i förordningen – 1979:882 – om frisläpp av investeringsfonder är så utformade att mitt önskemål är tillgodosett. Eftersom det inte skett några filialetableringar på senare år kan jag emellertid inte se saken på det viset. Investeringsfonderna är nu frisläppta, och enligt min mening borde något regionalpolitiskt krav knytas till användningen av dessa fonder när det gäller större satsningar. Jag kommer att fortsätta att bevaka den sidan.

När det gäller förslaget till utvecklingsfond hänvisar utskottet endast till de olika insatser som regeringen har gjort under senare år i Norrbotten. Det gäller då de regionala utvecklingsfonderna, medel för åtgärder i anslutning till länsplaneringen m. m. samt Norrbottendelegationens förslag och arbete.

Mitt förslag bygger på synen att ett företag, en industri, som använder sig av en råvara som en vacker dag tar slut, också har ett ansvar för utvecklingen på den ort där råvaran finns och där människor skapat sig en tillvaro. Utskottet delar inte min syn i det avseendet – tyvärr – och jag har inget yrkande. Malmfältens situation kunde emellertid kanske ha varit annorlunda om man från den stund då malmen började brytas hade avsatt medel för att kunna bidra till en utveckling av det totala näringslivet i kommunerna.

Det är viktigt – tycker jag – att vi funderar över de råvaruanvändande

industriernas långsiktiga ansvar för den ort vars naturresurser utgör grunden för deras verksamhet.

PAUL JANSSON (s):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande 43 behandlas bl. a. motion 1773, där vi motionärer föreslår vissa åtgärder för att trygga en positiv utveckling inom möbelindustrin i Tibro. Den svenska möbelindustrin omfattar i dag, som vi framhåller i motionen, ca 450 företag med i runt tal 17 500 sysselsatta. Produktionsvärdet beräknades 1978 till 3,2 miljarder kronor. Möbelexporten uppgick samma år till drygt 1 miljard kronor och importen till ca 750 milj. kr.

Nu visar det sig emellertid att såväl antalet tillverkande företag som antalet sysselsatta inom branschen minskar samtidigt som en kraftig förskjutning skett mot allt större företag. I början av 1970-talet skedde en kraftig ökning av produktionsvolymen, som sedan mitten av 1970-talet varit ganska konstant.

Det är inget tvivel om att den svenska möbelindustrin har drabbats av vikande efterfrågan på hemmamarknaden och en försämrad lönsamhet. Antalet företag som drabbas av varsel och korttidsarbete ökar ständigt. Den situation som nu råder i Tibro, där möbelindustrin är den helt dominerande näringen, har särskilt uppmärksammats såväl av företagen själva som av löntagarorganisationerna och kommunen. Även länets utvecklingsfond och länsstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på möbelindustrins problem. Om inte utvecklingen för vår möbelindustri på nytt kan vändas i positiv riktning blir svårigheterna mycket betydande för en kommun som Tibro, där möbelindustrin – som jag nyss sade – står för huvudparten av sysselsättningsutbudet.

Att vår möbelindustri drabbats av vikande efterfrågan på hemmamarknaden har flera orsaker. För det första är nivån beträffande bostadsbyggandet alldeles för låg i landet just nu, vilket bl. a. innebär mindre efterfrågan på nya möbler. För det andra innebär regeringens ekonomiska politik med åtstramningsåtgärder riktade mot hushållen att folk helt enkelt inte har råd att köpa något nytt i möbelväg. Man sitter, fru talman, ute i stugorna och sliter på *de gamla fätöljerna* i väntan på bättre tider – kanske också på en bättre regering.

I motion 1773 pekar vi på en rad åtgärder som skulle kunna vidtas för att förstärka möbelindustrins konkurrenskraft såväl på hemmamarknaden som på exportmarknaden.

Tibro Förenade Möbelfabriker, TFM, har tagit fram ett program för vad som bör göras för att möbelindustrin i Tibro skall kunna behålla och stärka sina positioner i framtiden. Det programmet har vi återgivit i huvuddrag i motionen, och jag skall inte upprepa det nu. Men i programmet ingår bl. a. en exportsatsning som beräknas kosta ca 40 milj. kr. För denna satsning finns f. n. tyvärr ingen lösning. Man har fört förhandlingar med industridepartementet om ett långsiktigt lån på 40 milj. kr. som skulle vara ränte- och amorteringsfritt i tre år. Tyvärr har dessa förhandlingar inte lett till något

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

resultat. Därför har vi motionärer hemställt att riksdagen borde uttala att av i budgeten föreslagna medel för exportfrämjande åtgärder bör stöd utgå även till möbelindustrin i Tibro i enlighet med vad vi anfört i motionen.

Näringsutskottet har emellertid inte ansett sig kunna tillstyrka vår motion. Man pekar bl. a. på att det inom industriverket f. n. pågår en utredning om möbelindustrins branschstruktur och de faktorer i omvärlden som är av betydelse för branschen i fråga. Utredningen skall bl. a. beskriva den framtida efterfrågan på olika möbeltyper, distributionens roll osv. Utredningen väntas bli avslutad under första halvåret i år.

Utskottet säger vidare:

”Det är enligt utskottets mening uppenbart att företagens satsningar på export måste kunna fortgå under en inte alltför kort tid om de skall få önskad effekt. Det är därför angeläget att lovande projekt inte avbryts i förtid på grund av brist på medel. — — — Det är därför viktigt att möbelindustrins egna ansträngningar att öka sin export på allt sätt stöds.

Utskottet utgår från att möbelföretagen i Tibro kan få del av det stöd som lämnas inom branschprogrammet.”

Fru talman! Med hänsyn till den pågående utredningen inom industriverket och de positiva skrivningar som utskottet ändå gör, som jag har citerat, har jag för dagen inget yrkande. Vi får väl återkomma till frågan då resultatet av den pågående utredningen föreligger.

BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Lena Öhrsvik har i sitt anförande här i kammaren i dag väddjat till de borgerliga ledamöterna på Kalmarbänken att stödja s-reservationen som gäller den manuella glasindustrin i det s. k. glasriket. Jag kan självfallet inte tala för någon annan än mig själv, och jag vill helt kort framföra några synpunkter på den manuella glasindustrin.

Först och främst vill jag slå fast att de allra flesta glasbruk som har lagts ned lades ned när det var socialdemokratiskt regeringsinnehav. Men det är uppenbarligen just nu som detta har blivit en mycket angelägen och brännande fråga för socialdemokraterna.

Jag är överens med Lena Öhrsvik och med dem som över huvud taget har yttrat sig i denna fråga om att läget är allvarligt. Den manuella glasindustrins framtid är faktiskt hotad, och man måste verkligen se om sitt hus, så att man inte kommer in i ett sådant läge att de gamla fina yrkestraditionerna försvinner.

På länsstyrelsen följer vi självfallet de här frågorna. Det är inte varje aktion och varje initiativ som öppet redovisas, utan det sker ett kontinuerligt arbete där och på annat sätt.

De skrivningar som utskottsmajoriteten har presterat är mycket starka. Framför allt hänvisar utskottet till en interpellationsdebatt här i kammaren den 7 februari, då industriministern bl. a. sade att inga nedläggningsbeslut bör fattas innan industriverkets utredning har slutförts. Det tycker jag ger ganska starka garantier för att ingenting händer förrän denna utredning är slutförd och har presenterats. Jag förutsätter att man avvaktar vad

utredningen kommer att framföra. Mot den bakgrunden måste man betrakta utskottsmajoritetens skrivning såsom fullt tillräcklig, eftersom man där har tagit fasta på vad industriministern sagt i dessa hänseenden.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

LENA ÖHRSVIK (s):

Fru talman! Det är bra med uttalanden ibland. Men, Bertil Danielsson, det har hänt mycket sedan industriministern gjorde det här uttalandet. Vi har fått besked om förestående nedläggningar på många håll.

Skillnaden mellan Bertil Danielssons och mitt synsätt i den här frågan är att Bertil Danielsson litar på att regeringen skall göra någonting, medan jag inte gör det. Jag tycker i stället att vi i dag skall ge regeringen i uppdrag att göra någonting. Där ligger skillnaden.

Jag vill fråga Bertil Danielsson om han kan garantera att vi verkligen får något förslag med anledning av den aktuella utredningen och att vi får tillfälle att behandla frågan i riksdagen redan till hösten. Regeringen har ju ingen förpliktelse att lägga fram något förslag bara för att det gjorts en utredning. Vi har sett flera exempel på att det kan dröja årtal innan vi föreläggs några förslag med anledning av statliga utredningar. Därför tycker jag att det säkraste är att rösta på reservationen. Då får vi en garanti för att riksdagen får ta ställning till ett förslag och att inte några nedläggningar sker dessförinnan.

BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Självfallet kan jag inte lämna några garantier när det gäller vilka förslag regeringen kommer att lägga fram, utan jag kan endast förutsätta att de intentioner som regeringen har och som utskottet har hänvisat till och de uttalanden industriministern har gjort tillgodoser de krav som såväl Lena Öhrsvik som jag ställer i dessa hänseenden. Jag tycker att vi är eniga om så många punkter att vi kan förenas i ett godkännande av utskottets skrivning.

LENA ÖHRSVIK (s):

Fru talman! Nej, jag tycker inte att det räcker. Det har faktiskt hänt mycket under senare tid – det senaste exemplet är att Alsterfors har lagt ner sin verksamhet.

Bertil Danielsson hänvisade till att de flesta bruken har lagts ner under socialdemokratisk regeringstid. Till detta vill jag säga att sedan 1976 har glasindustrin krympt med 28 %. Det är alltså fråga om en minskning från 2 500 till 1 800 anställda. Jag tycker att det får vara nog nu. Bertil Danielsson borde kunna instämma i det och vara glad för att jag har kommit till insikt om vad som sker. Han borde kunna ställa upp på en gemensam aktion, så att vi verkligen kan få ett slut på nedläggningarna.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Lena Öhrsvik tycker att jag borde inse att vi har fått nog. Jag vill då hänvisa till att jag förutsätter att det industriministern har uttalat också kommer att lända till ett förslag just i den riktningen. Jag tycker att man kan nöja sig med det i det här läget.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
de 43 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 158

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
de 43 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 158

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 3 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 158

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1788 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 4 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1788 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301

Nej – 17

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 5 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 4 av Ingvar Svanberg m. fl.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkanden 43 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 5 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 6 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkanden 43 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 6 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 7 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 9 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 7 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 8 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 8 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 9 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 11 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 9 av Ingvar Svanberg m. fl.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 12-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 10 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 10 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 11 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 11 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 18 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 558 av Eivor Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eivor Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 18 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 558 av Eivor Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eivor Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301
Nej – 17

Mom. 18 b och d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 12 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 18 b och d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 12 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 158

Mom. 18 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1402 av Raul Blücher i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 18 c röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1402 av Raul Blücher i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 17

Mom. 18 e

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 18 f

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1785 av Oswald Söderqvist i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 18 f röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1785 av Oswald Söderqvist i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 301
Nej - 17

Mom. 19 och 20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 13 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 13 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 22 och 23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 14 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 14 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 25 och 26

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 15 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 15 av Ingvar Svanberg m. fl.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 158

Mom. 28

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 16 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 28 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 16 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 158

Mom. 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 17 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 17 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 158

Mom. 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 18 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen

vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
de 43 mom. 30 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 18 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 31 - 36

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 19 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
de 43 mom. 37 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 19 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 38

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 20 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
de 43 mom. 38 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 20 av Ingvar Svanberg m. fl.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Onsdagen den
4 juni 1980

Näringspolitiken
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 21 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 39 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 21 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 40 och 41

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 22 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 42 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 22 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Onsdagen den
4 juni 1980

§ 9 Lån till Saab-Scania AB och Volvo Flygmotor AB, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:63 med anledning av propositionen 1979/80:115 om lån till Saab-Scania AB och Volvo Flygmotor AB, m. m., jämte motioner.

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

I proposition 1979/80:115 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. till Lån till Saab-Scania AB för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 350 000 000 kr.,
2. till Lån till Volvo Flygmotor AB för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 160 000 000 kr.,
3. till Bidrag till Saab-Scania AB för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till ett stödprogram som syftar till att göra det möjligt för den svenska flygindustrin att delvis ställa om sin tillverkning från militära till civila flygprodukter. Riksdagen föreslås anvisa 350 milj. kr. som lån till Saab-Scania AB för att ge företaget möjlighet att delta i ett civilt flygprojekt i samarbete med det amerikanska företaget Fairchild Industries Inc. Riksdagen föreslås vidare anvisa 160 milj. kr. som lån till Volvo Flygmotor AB för att i samarbete med det amerikanska företaget The Garrett Corporation delta i ett civilt flygmotorprojekt. Slutligen framläggs förslag att anvisa 10 milj. kr. till Saab-Scania AB för studier av lätta, obeväpnade skolflygplan.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1949 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. begära att regeringen utarbetade förslag till ytterligare statliga insatser för att stödja utvecklingsverksamheten för civil produktion inom flygindustrin,
2. som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om sådana statliga stödinsatser,
3. till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utveckling av prototyp till regional vädercentral för budgetåret 1980/81 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr., och

1979/80:1950 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen i anledning av propositionen 1979/80:115 som sin mening gav regeringen till

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

känna vad som i motionen anförts rörande en övergång från militär till civil produktion.

Utskottet hemställde

1. beträffande lån och bidrag att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:115 för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisade

a) till Lån till Saab-Scania AB ett reservationsanslag av 350 000 000 kr.,

b) till Lån till Volvo Flygmotor AB ett reservationsanslag av 160 000 000 kr.,

c) till Bidrag till Saab-Scania AB ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

2. beträffande statligt stöd till civil produktion inom flygindustrin att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1949 yrkandena 1 och 2,

3. beträffande visst anslag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1949 yrkande 3,

4. beträffande uttalande om övergång till civil produktion inom flygindustrin att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1950.

Följande tre reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson och Wivi-Anne Radesjö (alla s):

1. beträffande lån och bidrag, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen skulle

dels med bifall till proposition 1979/80:115 för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa

a) till Lån till Saab-Scania AB ett reservationsanslag av 350 000 000 kr.,

b) till Lån till Volvo Flygmotor AB ett reservationsanslag av 160 000 000 kr.,

c) till Bidrag till Saab-Scania AB ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

dels som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført beträffande visst samarbete mellan Saab-Scania AB och Volvo Flygmotor AB,

2. beträffande statligt stöd till civil produktion inom flygindustrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1949 yrkandena 1 och 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført,

3. beträffande visst anslag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1949 yrkande 3 till Sveriges

meteorologiska och hydrologiska institut: Utveckling av prototyp till regional vädercentral för budgetåret 1980/81 under sjätte huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

INGVAR SVANBERG (s):

Fru talman! Den svenska flygindustrin har hitintills inom landet egentligen haft att räkna med en enda kund, nämligen det svenska försvaret, och dess tillverkning har i stort sett rört sig om militära flygplan. För såväl statsmakterna som industrin har det sedan länge stått klart att minskningen av den militära flygplanstillverkningen måste komma att leda till krav på ökad tillverkning av civila plan, om man skulle kunna undvika allvarliga störningar i sysselsättningen.

I december 1978 tillkallade regeringen den s. k. flygindustridelegationen för att utreda frågan om civilt nyttjande av de flygindustriella resurserna. Delegationen har nu lagt fram förslag till ett flertal projekt som bör komma till utförande.

Industriministern föreslår i sin proposition att riksdagen skall bevilja Saab-Scania ett lån på 350 milj. kr. för att ge företaget möjlighet att tillsammans med det amerikanska företaget Fairchild Industries Inc. delta i utvecklingen av ett civilt flygplan. Volvo Flygmotor föreslås få ett lån på 160 milj. kr. för att i samarbete med det amerikanska företaget Garret Corporation delta i ett civilt flygmotorprojekt. Saab skall därjämte få 10 milj. kr. för studier av lätta, obebäpnade skolflygplan.

Utskottet tillstyrker i samtliga fall medelsanslagen. De möjligheter som här erbjuds de två företagen genom samverkan med de amerikanska är av stor betydelse för att sysselsättningen vid de två företagen skall kunna bibehållas och utvidgas. Det är nödvändigt att vår flygindustri kommer in på den civila marknaden, och dessa företags omställning till mer av civil produktion finns det all anledning för samhället att understödja.

När det gäller samverkan mellan de två aktuella företagen har dock vi socialdemokrater funnit att vi i en reservation vill framföra en avvikande mening. Saab-Scania och dess amerikanska kompanjon är just nu i färd med att bestämma vilken flygmotor som skall ingå i det flygplan de skall bygga tillsammans. Det finns i princip två anbudsgivare, Volvo Flygmotor med sin amerikanska kompanjon och ett annat amerikanskt företag. Det har från olika håll, bl. a. från facket vid Volvo Flygmotor, framförts synpunkten att eftersom de bägge företagen åtnjuter kapitalstöd från staten vore det rimligt att, i stället för en helt amerikansk motor, Volvo Flygmotors Garrettmotor användes i det flygplan som Saab är medintressent i. Vi finner detta resonemang riktigt. Såväl Saab som Volvo Flygmotor står inför nödvändigheten att ställa om sin produktion, något som nu kan ske i de två samverkansföretag som är aktuella. Det vore då rimligt att staten, så långt det är möjligt, söker påverka de två företagen att stödja varandra genom beställningar.

Vi begär att regeringen skall verka för detta med tanke på att bägge projekten får statligt stöd. Vi förutsätter även att Saab-Scania vid behandling

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

av Volvo Flygmotors alternativ inte enbart gör strängt kommersiella överväganden utan även fäster vikt vid utvecklingen inom svensk flygindustri.

Flygindustridelegationen lade fram en lång rad förslag till produkter som skulle hjälpa flygindustrin i övergången till mer civil produktion. Men regeringens proposition behandlar inte dessa förslag på annat sätt än genom att peka på de bägge bolagens egna utvecklingsresurser. Vi är övertygade om att statliga stödinsatser är nödvändiga för att de flesta av projekten skall komma att förverkligas. Vi föreslår att regeringen ges i uppdrag att utarbeta förslag till statliga insatser för att stödja utvecklingsverksamheten i de berörda företagen. Härvid bör stor hänsyn tas till flygindustridelegationens förslag. De borgerliga yrkar avslag.

Inom flygindustridelegationen diskuterades också förslag som initierades av SMHI-utredningen. Det är ett projekt som handlar om hur den framtida väderlekstjänsten bör utformas. Som ett led i utvecklingen av det systemet föreslås att en prototyp till regional vädercentral byggs upp och utprovas. Delegationen föreslår att flygindustrin ges möjlighet att genom statliga bidrag genomföra en definitionsfas för utveckling av en sådan prototyp – under förutsättning av positiv bedömning av SMHI, som har att bära det ekonomiska ansvaret för projektet. Kostnaderna för definitionsfasen uppskattas till 2 milj. kr.

Vi anser det viktigt att den offentliga teknikupphandlingen utnyttjas för att stimulera utvecklingen inom svensk industri. Det är angeläget att gå vidare med aktuella projekt, för att ytterligare analysera de tekniska och ekonomiska förutsättningarna. Vi föreslår därför att SMHI anvisas 2 milj. kr. för genomförande av en definitionsfas beträffande utveckling av en prototyp till regional vädercentral, vilket de borgerliga avstyrker. De tycks anse att utvecklingstakten i svensk industri är tillräckligt hög.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1–3 till näringsutskottets betänkande nr 63.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vi kan konstatera – i detta betänkande, och i många andra av näringsutskottets betänkanden – att skiljelinjen i synen på hur riksdagen och samhället skall förhålla sig till den svenska näringspolitiken främst går mellan vpk och övriga partier. Det finns också vissa skillnader mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna, men här är det fråga om en gradskillnad och inte en artskillnad.

Från vpk anser vi att samhället – riksdag och regering – har det övergripande ansvaret för svenskt näringsliv, för att människor skall ha arbete, för att människor inte skall tvingas att flytta runt Sverige allt eftersom kapitalet förflyttar sig, för att samhället skall ha en god beredskap och i möjligaste mån vara oberoende av utlandet när det gäller livsviktiga

förnödenheter och för att löncarbetarnas yrkeskunskaper och kunnande skall tas till vara och utnyttjas på ett meningsfullt sätt för både samhället och den enskilde. Vi anser att samhället har det övergripande ansvaret, och det ansvaret kan man inte till fullo uppfylla om man inte förfogar över styrmedel i form av ägande och inflytande. Vi lägger också fram förslag i den riktningen när det gäller näringspolitiken.

De borgerliga partierna tycker inte att samhället skall ha det här ansvaret. De tycker att det s. k. näringslivet, med andra ord aktieägare och företagsledning, sköter detta bäst med så litet inblandning och styrning från samhället som möjligt. Man kan förstås tänka sig att uppfylla de beställningar som kommer från näringslivet i form av begäran om lån, bidrag och stöd i olika former. Det är, herr talman, inte näringspolitik – det är brist på näringspolitik.

Samtidigt säger man sig värna om den fulla sysselsättningen och arbete åt alla, vilket förstås är oförenligt med strävan att lämna näringspolitiken åt näringslivet. Det har vi sett otaliga exempel på under 1970-talet. Storfinsans intressen är inte att skapa full sysselsättning åt människor – då hade vi haft full sysselsättning.

Den borgerliga synen på näringspolitiken kan kort återges med ett citat ur det betänkande som nu behandlas: "Stöd utgår genom styrelsen för teknisk utveckling, de regionala utvecklingsfonderna och den nyinrättade Industriefonden. Det statliga stödet förknippas inte med ökat inflytande i de företag som får stöd utan endast med insyn i de aktuella projekten. Företagen anförtros det fulla ansvaret för genomförandet. Denna grundprincip anser utskottet böra följas också i föreliggande fall."

Detta är en skrivning som också socialdemokraterna i utskottet ställer sig bakom. Här föreligger alltså inga delade meningar. Och som jag sa inledningsvis, herr talman, är det endast fråga om gradskillnader mellan borgerlig och socialdemokratisk näringspolitik, inte om artskillnader.

Socialdemokratisk näringspolitik kan – åtminstone när det gäller detta betänkande – karakteriseras som ett försök att styra och skapa sysselsättning genom att villkorslöst ställa mera pengar till företagens förfogande och då förstås med en from förhoppning om att dessa pengar används så att sysselsättningen säkras. Socialdemokraterna säger så här i reservation 2 till detta betänkande:

"De i motionen nämnda projekten utgör exempel på det utvecklingsarbete för att finna ny, civil produktion som pågår inom svensk flygindustri. Utskottet finner det angeläget att staten, såsom föreslås i motionen 1979/80:1949, lämnar stöd till dessa projekt, vilka flygindustridelegationen har gjort en positiv bedömning av. Samhället har ett stort ansvar då det gäller att stödja en övergång till civil produktion inom flygindustrin."

Ansvaret gäller alltså bara stödet, inte inflytandet. Inga initiativ från samhällets sida är nödvändiga, utan vad jag kan förstå är det efter denna skrivning bara att vänta på att Saab-Scania och Volvo Flygmotor kommer igen med begäran om pengar till projekt utifrån flygindustridelegationens förslag. Några ytterligare statliga initiativ behövs inte. Någon prioritering

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

från statens sida på vilka projekt man skall satsa behövs inte heller.

Socialdemokraterna säger visserligen i sin motion att regeringen skall lägga fram förslag till ytterligare stödinsatser för flygindustrin. men det är frågor som man tyvärr inte har lyft fram i sin reservation nr 2, vilken jag betraktar som ganska tandlös. Jag beklagar att man inte har tryckt hårdare på dessa saker.

Skillnaden mellan borgerligt och socialdemokratiskt synsätt i just denna fråga är väl ungefär följande: Socialdemokraterna säger: Här har ni det ni hittills begärt, men vi har mer pengar om ni bara är så snälla och startar nya civila projekt. Gör det så att sysselsättningen säkras på sikt. Borgarna däremot säger ungefär så här: Här har ni pengar till det ni hittills begärt, och sedan gör ni som ni vill.

Med samma språk kan vpk:s motion uttryckas som att vi säger:

Här har ni det ni hittills begärt, men i fortsättningen vill vi vara med och bestämma. Vi måste lägga fast ett program för övergång till civil produktion så att sysselsättningen säkras på sikt. Vi måste också i det programmet säkra vårt inflytande och se till att vårt beroende av utländska företag inte blir för stort.

Vpk:s motion 1950 till propositionen om lån till Saab-Scania och Volvo Flygmotor har som vanligt behandlats mycket summariskt av utskottet. Vi pekar i motionen på vikten av att staten arbetar aktivt för att få till stånd en omställning till civil produktion vid Saab-Scania och Volvo Flygmotor. Vi har accepterat de förslag som läggs fram i proposition 115 om lån till dessa företag, inte därför att vi anser att det är fråga om aktiva åtgärder från statens sida, utan just för att vi menar att det är så viktigt att den civila produktionen kommer i gång vid dessa företag.

Vi tycker dock inte att detta är tillräckligt och pekar därför i vår motion på ett tidigare riksdagsbeslut, där försvarsutskottets skrivning, som antogs av riksdagen, hade följande lydelse: "Utskottet vill för sin del understryka vikten av aktiva samhällliga insatser på detta område. Det är angeläget att regeringen låter utarbeta ett program för omställning till civil produktion inom flygindustrin. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna."

I motionen menar vi att detta riksdagsbeslut ännu återstår att uppfylla. Vad jag kan förstå av utskottets skrivningar så anser utskottet, åtminstone dess majoritet, att flygindustridelegationens betänkande skall anses utgöra dessa aktiva, samhällliga åtgärder. Jag vill fråga utskottets talesman om jag har tolkat skrivningarna riktigt. Är det betänkandet som utgör de aktiva insatserna? Det är betänkligt om så är fallet. I flygindustridelegationens betänkande finns många idéer, men de avfärdas på löpande band av delegationen, som av olika skäl anser det orealistiskt att satsa på dem.

Nu är troligtvis inte alla dessa förslag så orealistiska. Vårt motionsförslag om aktiva insatser går ut på att regeringen lägger fram ett samlat program för en övergång till civil produktion inom flygindustrin. Det är ett program som riksdagen får ta ställning till. I detsamma ingår också förslag om hur samhällets inflytande och det internationella samarbetet skall se ut. Det är

frågor som vi tycker att riksdagen samlat skall ta ställning till, innan riksdagen och staten satsar ytterligare pengar i industrin. Det är enligt vår mening inte bra att begäran om lån kommer gång på gång. I stället bör alltså riksdagen först ta ställning till ett förslag om ett samlat program.

Våra krav kommenteras inte av utskottet som tydligen anser att de förslag som har lagts fram är tillfredsställande. I dessa reduceras statens roll till långivande risktagare.

Herr talman! Vpk delar inte den uppfattningen, och jag ber därför att få yrka bifall till motion 1950.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! En väsentlig bakgrund till den proposition som är utgångspunkt för det betänkande från näringsutskottet som vi just nu behandlar är det samarbetsavtal som i januari 1980 träffades mellan Saab-Scania AB och det amerikanska företaget Fairchild Industries Inc. om gemensamt deltagande i ett projekt för utveckling, tillverkning och försäljning av ett nytt trafikflygplan. Representanter för staten och Saab-Scania har efter den tiden förhandlat om villkoren för den statliga medverkan i finansieringen av Saab-Scanias deltagande i projektet. Såsom ett konkret resultat av dessa förhandlingar återfinns nu den aktuella propositionen, i vilken föreslås att staten lämnar Saab-Scania ett lån på 350 milj. kr. för företagets medverkan i detta projekt. I propositionen anges vissa närmare villkor.

Också Volvo Flygmotor AB har i januari 1980 tecknat avtal med ett amerikanskt företag, nämligen The Garrett Corporation, om deltagande i ett projekt för utveckling av flygmotorer och dessutom för tillverkning av komponenter och reservdelar till dessa motorer. Förutsättningarna för detta avtal är att staten lämnar ekonomiskt stöd till Volvo Flygmotor. Även i detta fall har man fört förhandlingar om statlig medverkan. Också detta avtal och dessa förhandlingar behandlas i propositionen. Där föreslås att staten lämnar Volvo Flygmotor ett lån på 160 milj. kr. för Volvo Flygmotors deltagande i detta projekt.

Herr talman! Saab-Scanias och Volvo Flygmotors deltagande i dessa omnämnda samarbetsprojekt är ju ett utomordentligt viktigt led i strävandena att få till stånd internationellt samarbete på flygområdet och att finna de oerhört nödvändiga alternativa sysselsättningarna för den svenska flygindustrin. Det är väsentligt att man ganska snart – även om man skall vara på det klara med att ingenting går särskilt snabbt i sådana här sammanhang – kan komma över till en civil produktion. Om den svenska flygindustrin skall kunna behålla sin ställning inom näringslivet och ge den sysselsättning som den ger i dag, måste den svenska flygindustrin ha en alternativ produktion, som i huvudsak är baserad på civil produktion. Detta är alla parter överens om.

I samband med frågan om stödet till Saab-Scania och till Volvo Flygmotor har representanter för företagen framfört den synpunkten att man skulle ha ett kategoriskt villkor för lånet till Saab-Scania, nämligen att företaget skulle förse planen med motorer tillverkade av Volvo Flygmotor. Samma

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

ståndpunkt intas av socialdemokraterna i deras reservation. Beträffande samordningen av dessa båda projekt har utskottet anslutit sig till industriministerns uppfattning i en tidigare debatt, då han framhöll att lånet till Saab-Scania inte kan förutsätta att flygmotorerna skall levereras av Volvo Flygmotor genom tvingande villkor. Man hoppas att förhandlingarna skall få det resultatet att så blir förhållandet, men man kan alltså inte kategoriskt förutsätta detta.

Utskottet delar alltså industriministerns uppfattning på den här punkten, och det är naturligtvis en principiellt utomordentligt viktig uppfattning mot bakgrund av den debatt som här tidigare har förts med ideologiska förtecken rörande marknadsekonomi resp. planhushållning och socialistiskt tänkande när det gäller hanteringen av företag.

Det finns alltså anledning att understryka uppfattningen att regering eller riksdag inte skall i varje fall i onödan lägga sig i de kommersiella bedömningar som företagen har att göra. Självfallet måste, när samhället går in med betydande belopp, samhället ha möjligheter att i varje fall anlägga synpunkter på hur man önskar att en viss fråga skall hanteras. Men att statsmakterna skulle komma med några avgörande pekpinna och tala om för företagen vad de får göra och inte göra är för oss på den icke-socialistiska sidan och för oss i centern ett främmande synsätt, ett socialistiskt synsätt, en tvingande dirigering som vi inte kan vara med om.

Ett mycket väsentligt moment som är med i bilden är att här är det fråga om två partner. Saab-Scania kan ju uppenbarligen inte tvinga sin amerikanska partner till någonting som denna inte vill vara med om. De två företagen, Saab-Scania och Fairchild, måste naturligtvis komma fram till den lösning som de gemensamt bedömer vara den bästa ur konkurrenssynpunkt och med tanke på att kunna skapa en framtida marknad.

Jag tror att företagen har de största förutsättningarna att bedöma möjligheterna att skapa en framtida marknad, där man kan vara kvar och som alltså innebär att man kan garantera sysselsättning. Det går inte att komma med någon statlig pekpinne i det sammanhanget, framför allt därför att det, som jag nyss nämnde, är fråga om även en utländsk partner.

Utskottsmajoriteten utgår ifrån, precis som industriministern gör, att Volvo Flygmotor dock måste ha mycket goda chanser i sammanhanget. Är det fråga om något så när likvärdiga anbud, är det väl alldeles uppenbart att Volvo Flygmotors bud måste komma att föredras.

Beträffande reservation 2 är det bekant att Volvo Flygmotor har sökt stöd hos industrifonden för flera av sina projekt. Såvitt en utomstående kan bedöma, med tillgång till uppgifterna i dag, bör det finnas klart goda utsikter för att man skall få stöd från fonden för vissa av projekten. Industrifonden har ju inrättats just för sådana ändamål. Men innan fondens utredningar av ansökningarna och analyserna av dem är färdiga och fonden är klar att fatta beslut, kan det alltså inte finnas någon anledning eller möjlighet för riksdagen att göra några särskilda uttalanden i någon viss riktning eller att fatta några konkreta beslut.

Beträffande reservation 3 är det ju på det sättet att reservanterna stöder ett

förslag i en socialdemokratisk motion om att en prototyp till regional vädercentral skall utvecklas i Sverige. I sammanhanget har näringsutskottet inhämtat yttrande från trafikutskottet.

Frågan om en prototyp till regional vädercentral behandlas f. n. av SMIII-utredningen. Ställningstagande till projektet måste göras mot bakgrund av den väsentligt mycket bredare bedömning av SMIII:s framtida verksamhet som är att vänta och som utredningen skall genomföra fram till hösten 1980. Mot den bakgrunden kan riksdagen knappast fatta ett separat beslut om den regionala vädercentralen – jag vill erinra om att det är regel här i riksdagen att vi praktiskt taget aldrig föregriper utredningar och bryter ut vissa detaljförslag och fattar beslut om dem. Därför är det självklart att reservationen liksom motionsförslaget måste avvisas.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att jag inte alls fick svar på min fråga om utskottet anser att de aktiva samhällliga insatser som riksdagen tidigare har beslutat att regeringen skall göra består av betänkandet från flygindustri-delegationen eller av propositionen. Vi tycker alltså inte att det är tillräckligt.

Jag vill också beklaga att jag inte heller nu i utskottets föredragning här i kammaren fick någon som helst sakbehandling av vår motion. I den föreslår vi alltså bl. a. att man skall lägga fram en plan för övergång till civil produktion, och vi menar att man också måste titta på hur omfattande det internationella samarbetet skall vara.

Bengt Sjönell sade nu att han inte tycker att man kan styra Saab-Scania så att företaget beställer sin motor från Volvo Flygmotor och därigenom kanske säkrar jobben här i Sverige – företaget har ju en utländsk samarbetspartner. Detta uttalande styrker mig i min uppfattning att det är viktigt att se över frågan, så att vi inte tappar kontrollen och av olika skäl tvingas gå med på lösningar som är negativa för svensk sysselsättning.

BENGT SJÖNELLE (c) replik:

Herr talman! Det är självklart att de förslag som har lagts fram av delegationen inte är allena saliggörande. Åtskilliga av dem är naturligtvis av värde, och ännu fler kommer att kunna prövas i framtiden. Men allt sådant tar tid, och man måste också ha nödvändiga medel. Jag hänvisar till vad jag sade nyss, nämligen att industrifonden förhoppningsvis inom kort kommer att starta några projekt. Jag tror det finns goda förutsättningar för detta.

Jag vill ställa en motfråga till Marie-Ann Johansson: Kan Marie-Ann Johansson tala om för kammarens ledamöter hur Saab-Scania i praktiken skall kunna tvinga en likaberättigad partner, ett amerikanskt företag, att besluta i en viss riktning? Det skulle vara mycket intressant att få veta hur det skulle gå till. Skall det ske på frivillig basis, eller känner Marie-Ann

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Johansson till några tvångsmedel med vilka man kan tvinga det amerikanska företaget?

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! När det först gäller vår motion så har Bengt Sjönell fortfarande inte svarat på frågan om han tycker att man hittills har gjort tillräckliga insatser, framför allt från regeringens sida, för övergången till civil produktion. Vi har inte sett till några som helst förslag, utöver dem som, vad jag förstår, ursprungligen kommer från Volvo Flygmotor och Saab-Scania, och inte från regeringen.

När det sedan gäller frågan om hur man i praktiken skall få det amerikanska bolaget att gå med på att beställa flygmotorn från Volvo Flygmotor, så vet jag inte exakt hur deras samarbete fungerar. Men man kan ställa villkor för att ge lån, och i detta fall är staten och regeringen långivare. Då är det upp till denna samarbetspartner och Saab-Scania att avgöra om de går med på villkoren eller inte.

BENGT SJÖNELL (c) replik:

Herr talman! Frågan om regeringen har gjort tillräckligt hittills är en fråga som framtiden får besvara. Jag är emellertid helt övertygad om att den utveckling som nu har startat kommer att fortsätta. Den nya synen på dessa frågor, som omfattas inte bara av regeringen utan av en bred opinion, nämligen att vi måste tillskapa alternativ sysselsättning och en civil produktion, kommer att utvecklas vidare så fort man över huvud taget har fått utredningsresurser och finansiella resurser. Men det går inte att omskapa en sådan här stor och omfattande industri på en kafferast. Det tar sin tid, och man får ge sig till tåls. Det enda man kan göra är att konstatera att det finns en insikt om problemet och att regeringen har färdriktningen klar för sig. Den är helt uppenbar för regeringen, och jag kan försäkra att det kommer ytterligare initiativ i fortsättningen.

Jag vill bara erinra Marie-Ann Johansson om att de pengar som staten har lämnat har lämnats endast till den ena parten, till Saab-Scania. Det amerikanska företaget kan man alltså inte bedriva någon utpressning mot med hjälp av de pengar som är utlånade.

PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Ifrågavarande betänkande gäller närmast hur vi skall kunna omskapa den huvudsakligen militärt inriktade svenska flygindustrin till att inriktas på civil produktion. Det är en mycket angelägen uppgift som självfallet kommer att ta sin tid. De i propositionen föreslagna lånen till Saab-Scania och Volvo Flygmotor är behövliga för att man skall kunna klara av den omställningen. Jag hoppas att vi skall kunna inskränka oss till de resurser som i dag anvisas i propositionen, men mycket kommer naturligtvis att bero på hur Saab-Scanias samarbete med Fairchild och Volvos med Garrett kommer att utvecklas och om projektet kommer att få framgång, så

att man kan skapa sysselsättning genom en utveckling och tillverkning i Sverige.

Den diskussion som har förts här i kammaren och även i utskottet har i mycket handlat om huruvida man skulle kunna få till stånd en samordning mellan Saab-Scania Fairchildprojekt och Volvo-Garrettmotorn. Jag tror inte att det från vår synpunkt vore lyckligt om man försökte göra några bindningar här. För Saab-Scania och Fairchild är det helt klart att det finns tre förhållandevis likvärdiga motorer – jag säger förhållandevis, eftersom utvärderingen inte ännu är klar. Det är dels Garrettmotorn, dels Pratt & Whitney-motorn, dels en motor från General Electric. Jag vill erinra om att Saab-Fairchild har ett samarbetsavtal på 50/50-basis, där Saab inte kan diktera några villkor. Saab har fått ett bra avtal med Fairchild, genom vilket man förlägger 75 % av utvecklingen av det nya kortdistansplanet till Sverige. Det ställer sig alltså mycket svårt för oss här i riksdagen att i samband med att vi anvisar ett lån, åtminstone om det skall ges på någorlunda kommersiella villkor, påtvinga detta samarbetsprojekt en viss motor som man inom projektet inte finner vara ekonomiskt försvarbar.

I reservation 1 talas det om att Saab-Scania "inte bör göra strängt kommersiella överväganden" vid bedömningen av vilken motor man skall använda sig av, utan att man skall se till "utvecklingen för svensk flygindustri". Jag måste säga att jag ställer mig litet oförstående till varför man över huvud taget har avlämnat denna reservation. Som jag ser det måste Saab och Fairchild se till möjligheterna att lyckas med projektet med avseende på försäljningen på världsmarknaden. Marknaden för denna typ av plan omfattas av ungefär 1 800 enheter per år. Av dessa kan maximalt 20 säljas i Sverige. Det är alltså fråga om att lyckas på världsmarknaden i hård internationell konkurrens. Det gäller då att ta den motor som har största förutsättningar att tillsammans med Saab-Fairchildplanet bli möjlig att sälja, så att man kan skapa tillverkning i Sverige.

Jag vill också kommentera det Ingvar Svanberg sade och säga att det inte är fråga om helt amerikanska motorer. Både Pratt & Whitney och General Electric har klart uttalat att det bör bli legotillverkning i Sverige av dessa motorer. Frågan gäller om man skall förlägga tillverkning av motordelar till Trollhättan eller till Linköping. Jag kan inte se annat än att även den socialdemokratiska reservationen indirekt utmynnar i att utvecklingen för svensk flygindustri gynnas bäst om man väljer den motor som gör att Saab-Fairchildprojektet kan lyckas kommersiellt bryta vällen för svensk flygindustri och som onödiggör ytterligare insatser av svenska skattemedel för att få till stånd civil produktion.

Jag vill även tillägga att om vi över huvud taget skall diskutera att från riksdagen ställa några absoluta villkor, så talar allt i dag för att det s. k. Fairchildprojektet skulle stjälpas om vi föreskriver Garrettmotorn i stället för någon annan motor som bättre skulle gynna projektet.

Jag ställer mig frågande till varför reservation 1 över huvud taget har avgivits, eftersom man knappast kan framtvinga en olämplig motor i det här sammanhanget. Vad det gäller är om projektet alls kan genomföras, om man

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

inte får använda den motor som är mest lämpad.

Beträffande vpk-motionen tycker jag att man helt kort kan konstatera att det här rör sig om de åtgärder som regering och riksdag har ansett vara lämpliga att föreslå till dags dato. Vi vet inte hur Garrettmotorn kommer att lyckas. Det gäller ju inte bara att sälja till Saab-Fairchild, utan man måste sälja på världsmarknaden till ett antal olika flygplanstillverkare. Företaget måste lyckas precis som Saab-Fairchild. Hur man kommer att lyckas avgör om ytterligare statliga insatser blir nödvändiga för att i acceptabla former klara konverteringen av denna industri till civil produktion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 63.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det som Per Westerberg sade om vpk-motionen måste jag tolka så, att han menar att det som han nämnde är det enda som staten behöver göra när det gäller övergången till civil produktion. Han menar att vi skall pröva med detta. Lyckas det skulle alltså arbetena säkras på Volvo Flygmotor AB och på Saab-Scania AB utan att man behöver vidta ytterligare åtgärder när det gäller civil produktion, t. ex. dem som flygindustridelegationen har föreslagit. Jag tycker att det är litet märkligt, om denna uppfattning är riktig. Såvitt jag förstår är den allmänna meningen att det behövs betydligt fler åtgärder för att man skall kunna gå över till civil produktion.

PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Naturligtvis kan det komma att behöva vidtas betydligt fler åtgärder. Det har föreslagits ett antal olika mindre projekt, men som Marie-Ann Johansson säkert har noterat är det förhållandevis små projekt. Det är ändå fråga om huruvida Garrettmotorn och Saab-Fairchildplanet kommer att få ett marknadsgenombrott. Blir det ett marknadsgenombrott, finns det ingen anledning att vi i denna kammare anslår mer pengar till företag som kan klara denna övergång själva.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande bygger i så hög grad på den debatt som industriministern och jag förde med varandra den 8 maj i kammaren att jag anser det motiverat att gå in i diskussionen även i dag. Jag blev den gången förvånad över den passivitet som kännetecknade industriministern när det gällde att åstadkomma en samordning mellan flygplans- och flygmotortillverkningen på den civila sidan.

Det var naturligt att jag började fundera över vad som kunde ligga bakom denna passivitet. Här gäller det att använda statliga medel. Delfinansieringen innebär, som var och en förstår, att staten gör betydande tillskott. Efter att ha läst näringsutskottets betänkande och lyssnat till majoritetens båda företrädare ställer jag mig ännu mera frågande. Skälet till passiviteten är uppenbarligen inte att man anser att det skulle innebära en fördel att ha en

motor som är tillverkad helt utanför Sveriges gränser. Inte heller är skälet, såvitt jag förstår, att man har kunnat visa att den motor som avses bli tillverkad vid Volvo Flygmotor AB inte fyller de prestandakrav som man har rätt att ställa.

I stället har jag tolkat utskottets betänkande och uttalandena här i kammaren på det sättet att det är principer som man rider på. Man menar att det är fel att staten skall vara aktiv på detta område. Passiviteten upphöjs till det grundläggande. Meningen är att man skall överlämna åt företagen och åt konkurrensen att bestämma hur statliga medel skall användas. Riksdagen beviljar här ett lån på 350 milj. kr. åt ett företag. Men hur dessa statsmedel sedan används låter man företaget bestämma. Man vill inte ens göra ett uttalande om att regeringen aktivt skall verka för att det civila flygplanet, för vilket staten ställer dessa medel till förfogande, skall förses med en motor från en annan svensk industri, som man lämnar ett lån om 160 milj. kr. till. Visar inte detta hur farlig passivitetsprincipen är? Jag skulle faktiskt vilja be kammarens ledamöter att fundera en stund över konsekvenserna av det ställningstagande som majoriteten inom näringsutskottet bjuder in oss att ta.

Riksdagen kan aldrig, lika litet som regeringen, flytta över sitt ansvar för statens finanser till någon annan. Men det är vad majoriteten inom näringsutskottet nu är i färd med att göra. Här kan situationen bli den att vi beviljar ett lån till utveckling av en civil svensk flygmotor men den kommer inte att användas i ett svenskt flygplan, till vilket vi beviljar stora belopp.

Fundera ett ögonblick över konsekvenserna för den svenska flygindustrin av ett beslut i enlighet med majoritetens förslag i näringsutskottet! Här finns ett enastående tillfälle att utnyttja den mycket stora tekniska kapacitet och yrkeserfarenhet som den svenska flygmotor- och den svenska flygplansindustrin representerar genom en samverkan mellan dessa två. Men denna möjlighet kan lätt förspillas. Vilken framtid har flygmotorindustrin i Sverige om man inte ens vill använda den motor man där tar fram i ett svenskt civilplan?

Man talar om att här gäller att konkurrera på världsmarknaden, men man tänker bara på den konkurrens man kan göra på flygplanssidan. Men hur skall en svensk flygmotor kunna konkurrera på världsmarknaden om man från svenska flygplanstillverkares sida säger: Vi väljer en annan motor? Det tål att fundera litet över – såvitt man inte avser att vi bara skall ha en flygplanstillverkning tillsammans med ett amerikanskt företag och strunta i flygmotortillverkning i Sverige. Men avser man det, då tycker jag att man skall säga det från den här talarstolen.

Man manar nu fram bilden av de stora riskerna för en farlig socialism om staten lägger sig i hur statliga medel skall utnyttjas. Detta är en ny näringspolitisk princip. Staten skall lämna över åt företag att bestämma detta, om det inte skall vara fråga om en farlig socialism, som man på borgerligt håll skall motarbeta.

Det skulle vara väldigt intressant om man finge lyssna till ett samtal mellan företrädare för den liberala regeringen i Canada och svenska statsråd eller

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

varför inte borgerliga ledamöter av näringsutskottet. I Canada ställer staten upp villkor för lån till flygplanstillverkning, nämligen det villkoret att man – så långt möjligt – skall använda motordelar som tillverkas i Canada.

Majoriteten uttalar också att det inte går att ställa krav på samverkan här, därför att ett amerikanskt företag är inblandat. Låt mig få upprepa: Här gäller det hur svenska statliga medel skall användas. Det kan vi väl ändå inte, herr Sjönell, lämna över åt amerikanska företag att bestämma?

Jag reagerar faktiskt utifrån konstitutionella och även nationella utgångspunkter mot ett betraktelsesätt av denna typ – att vi inte kan ställa villkor därför att ett amerikanskt företag inte skulle godkänna detta.

Det är sällan man hör uttalanden av det här slaget i Sveriges riksdag. Men det amerikanska företaget lär inte tveka om att det ingår statliga medel i det finansieringsunderlag som finns för flygplanet.

Till detta kommer då de sysselsättningspolitiska konsekvenserna. Det uppstår svårigheter i Trollhättan, om Volvo Flygmotor inte kan få beställningar på de flygmotorer som staten nu ger lån till. Man får en tillverkning för den aktuella motorn, men man får en tillverkning också för framtiden.

Även om man inte i övrigt delar min syn på den svenska finanspolitiken och den svenska näringspolitiken borde man väl ändå vara intresserad av att det skapas sysselsättningstillfällen i Sverige. För dessa sysselsättningstillfällen skall borde man vara beredd att överge passivitetsprincipen och kunna förena sig med reservanterna om att uppmana regeringen att aktivt verka för att Saab skall förse sitt flygplan med en motor från Volvo Flygmotor. Är det en farlig socialism som man i den borgerliga ideologins namn måste säga bestämt nej till? Jag har så svårt att förstå det. Kan man inte anlägga vanliga vettiga sysselsättningspolitiska perspektiv på en sådan sak? Kan man inte vara mån om att utveckla den svenska flygindustrin även på motorsidan? Kan man inte vilja vara med om att slå vakt om den gamla svenska principen att det är staten som bestämmer hur statliga medel skall användas? För mig ter det sig som fullständigt naturligt att man får till stånd ett samarbete på denna punkt.

Herr talman! Jag ansluter mig till det yrkande som Ingvar Svanberg har ställt.

I detta anförande instämde Wivi-Anne Radesjö och Lars-Åke Larsson (båda s).

PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Vi har inte från den borgerliga majoriteten i näringsutskottet talat om socialism. Vi har inte velat vara på något vis kritiska mot att det skall bli sysselsättning. Tvärtom – genom att vi har agerat som vi gjort anser vi oss slå vakt om sysselsättningen i Sverige på bästa sätt. Samordning i alla sammanhang lär knappast ge ökad sysselsättning.

För det första vill jag påpeka för Hilding Johansson att det är inte ett företag som är inblandat i den här flygplanstillverkningen och motortillverk-

ningen, utan två. Det är dels Garrett, dels Fairchild – det ena med Volvo Flygmotor, det andra med Saab-Scania. Dessa två är partner.

Skulle man från amerikansk sida när det gäller amerikansk tillverkning ställa samma villkor, skulle naturligtvis alla samarbetsprojekt av denna art över gränserna komma att torpederas.

För det andra undrar jag vad Hilding Johansson menar med att vi skall värna om sysselsättningen i Sverige genom att föreskriva att man skall använda sig av Garrettmotorn. Det är väl ändå så, Hilding Johansson, att det måste fram en konkurrenskraftig motor i Sverige i samarbete med Garrett – om vi skall få sysselsättning. Lyckas dessutom Fairchild tillsammans med Saab med sin flygplanstillverkning, kommer vi också att få tillverkning av de med Garrettmotorn konkurrerande motorerna i Sverige, och det ger sysselsättning, om än inte i Trollhätteområdet – Hilding Johanssons hemtrakter.

Herr talman! Jag förstår inte riktigt Hilding Johanssons resonemang. Det måste ändå vara så att man väljer de resp. samordningar och konstruktioner som skapar förutsättningen för att man skall kunna sälja de produkter man har till sitt förfogande.

Jag skulle även vilja fråga Hilding Johansson, om han inte inser att det har varit fråga om en förhandling mellan staten och resp. företag där man för att ge länen till resp. företag har ställt upp statuterna och villkoren i de förslag som regeringen har lagt på riksdagens bord. Är Hilding Johansson beredd att, exempelvis när Saab har legotillverkning av motordelar till Douglasfabrikerna, även se till att man då – från exempelvis flygbolaget SAS, som Sverige är delägare i – endast skall köpa Douglasmaskiner? Det skulle naturligtvis gynna sysselsättningen i Sverige, men det skulle knappast gynna SAS.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! När jag sade att man hade manat fram den farliga socialismen här i debatten var min replik inte riktad till Per Westerberg, utan till Bengt Sjönell, som faktiskt förde in det resonemanget i debatten. Nu har han inte tillfälle att vara närvarande, och jag får alltså inte möjlighet att diskutera detta med honom. Jag har läst utskottets betänkande ordentligt, men där står det inte.

Jag tror inte heller att man är emot tanken på att skapa sysselsättning i Sverige. Men är det en riktig metod att skapa sysselsättning att vara så passiv att man inte ens vill göra ett uttalande om att regeringen skall utveckla aktivitet för att få till stånd den samordning det här gäller? Självfallet är en samordning inte alltid nödvändig, men jag betraktar Sverige som ett så litet land att vi inte har råd att ha två konkurrerande flygplansindustrier och inte heller två konkurrerande flygmotorindustrier. Om jag fattade den senaste talaren rätt var han i färd med att vilja skapa sådan konkurrens – Garrett i

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Trollhättan och någonting annat i Linköping. Är Sverige ett så stort industriland att vi har råd med sådan konkurrens? Jag har inte sett något exempel på det. I stället är det viktigt att våra resurser samordnas.

Sedan kan det hända att den ärade talaren inte har något intresse av att vi får sysselsättning i Trollhättan. Men även med risk för att bli beskylld för lokalpatriotism måste jag säga att vi har behov av ökad industriell sysselsättning i Trollhättere regionen och att jag är beredd att verka för detta.

Jag har svårt att se varför man skall skapa en svensk konkurrens här. Man talar om att man skall ha en flygmotor som är internationellt konkurrenskraftig. Jag delar den uppfattningen. Men jag kan inte se att det skulle vara möjligt att i Sverige få fram två motorer som *bägge två* är konkurrenskraftiga på det internationella fältet.

PER WESTERBERG (m) replik:

Herr talman! Det är inte fråga om att i Sverige få fram två konkurrenskraftiga motorer, utan det är fråga om dels att Volvo Flygmotor tillsammans med en amerikansk tillverkare håller på att utveckla en motor, dels att Saab-Scania kan få möjlighet till legotillverkning av en annan motor, om det visar sig att Fairchildprojektet erfordrar det eller har större möjligheter att lyckas på världsmarknaden om man får tillfälle att utnyttja den andra motorn.

Herr talman! Jag är fortfarande litet förvånad över reservationen I, som Hilding Johansson är förespråkare för. Ställer denna kammare krav på att Saab-Fairchild skall ha Garrettmotorn även om denna är mindre förmånlig än konkurrerande motorer, faller Saab-Fairchildprojektet, och det lär inte gynna sysselsättningen vare sig i Trollhättan eller i Linköping.

Herr talman! Jag ber ånyo att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande.

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Man har inte i debatten kunnat visa att den motor som Flygmotor tar fram tillsammans med ett amerikanskt företag är prestandamässigt så dålig att den bör monstras ut – att den är en sämre motor, som man av denna anledning behöver kassera i Linköping eller New York.

Till detta vill jag lägga att det är ganska märkligt att ingen har diskuterat den finansiella sidan av den här frågan. Ett av de skäl som jag åberopade i mitt huvudanförande var att när staten ger bidrag eller beviljar lån är det ändå nödvändigt för staten inte bara att ha insyn i verksamheten utan också att påverka hur medlen används. Det är helt enkelt vår skyldighet som riksdag att påverka på det sättet. Men tydligen vill den borgerliga majoriteten i näringsutskottet att denna riksdagens uppgift skall lämnas över åt ett enskilt företag i Sverige i samarbete med ett företag i USA.

Talmannen anmälde att Per Westerberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KERSTIN ANDERSSON i Hjärtum (c):

Herr talman! De flesta här i kammaren skulle väl gärna skriva under på s-reservationens ord om att det vore bra om Saab-Scantias nya flygplan fick en till stor del svenskbyggd motor – i synnerhet vi från norra Älvsborg och Trollhättan, som vet vad sysselsättningen på Volvo Flygmotor betyder för trakten. Den höga tekniska kunskap som man har inom företaget där måste vi ta vara på för framtiden.

Men vi vet också att när det gäller ett kommersiellt företag kan man inte gå ut och säga att vi måste ta en speciell motor, för då sätts ju konkurrensen och alla förhandlingsrutiner ur spel. Motorn måste vara bra. Vore det ett militärt plan – som staten beställer – kunde det vara annorlunda. I likhet med utskottsmajoriteten och i enlighet med vad industriminister Åsling sagt i ett frågesvar litar jag helt på Volvo Flygmotor och dess samarbetspartner Garrett när det gäller motorns prestanda och tillförlitlighet och när det gäller möjligheten att i konkurrens med andra företag erhålla ordern från Saab-Scania och dess samarbetspartner Fairchild. Hilding Johansson har tydligen inte samma tilltro till deras förmåga.

Det ligger ett mycket stort ansvar på Saab-Scania. Företaget har stort inflytande på valet av motor, bl. a. genom att man har en stor ekonomisk del i det aktuella flygplansprojektet. Man har stora möjligheter att vid sin bedömning ta med i beräkningen vad det skulle betyda för Sverige samt Volvo Flygmotor och dess utveckling och ställning i världen inom det högteknologiska området om detta företag får ordern.

Regeringen har inte formella möjligheter att gripa in, även om Hilding Johansson skyller på regeringens passivitet. Vi litat ifrån utskottsmajoritetens sida på regeringens aktivitet utan att vi behöver göra några tillkännagivanden till regeringen.

Det gäller verkligen för Saab-Scania, som får detta stora lån, att också visa sitt ansvar för att övriga industrier skall kunna överleva och att de inte av rädsla för konkurrens försöker stoppa en svenskbyggd motor om den f. ö. är tekniskt likvärdig med andra motorer.

Jag vet att industriminister Åsling är förhoppningsfull och optimistisk om Volvo Flygmotors konkurrenskraft när det gäller motortillverkningen, och jag vill därför yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 63.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte väntat att Kerstin Andersson skulle anföra några andra synpunkter än dem hon tog upp. Hon sätter sin lit till regeringen, till Saab-Scania i Linköping och till ett amerikanskt företag som samverkar med det svenska företaget. Mätte hon få rätt.

Men det finns ett bättre sätt – det är att rösta på reservationen. Den ger större garantier. Utskottsmajoriteten visar en förtröstan som är helt ogrundad eller bygger på lösan sand.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Onsdagen den
4 juni 1980

*Lån till Saab-
Scania AB och
Volvo Flygmotor
AB, m. m.*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 63 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 63 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Ingvar Svanberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 63 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Ingvar Svanberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 157

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1950 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Marie-Ann Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 63 mom. 4 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1950 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Marie-Ann Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 301
Nej – 17

§ 10 Gummiindustrin (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande 1979/80:61.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! I går kväll hann vi börja debattera näringsutskottets betänkande nr 61, som handlar om gummiindustrin. Tre av motionärerna var då uppe i debatten och framförde väsentligen kritiska synpunkter på utskottets skrivning. De tyckte att skrivningen var nonchalant och lämnade mycket övrigt att önska. Det påpekades också att vissa fakta hade utelämnats i utskottets skrivning.

Det var äldre riksdagsledamöter som framförde dessa åsikter. De borde rimligtvis känna till hur utskotten jobbar och vilka möjligheter ett utskott har att kontakta expertis. Utskottet i sig självt har ju inte experter av olika slag som kan göra de undersökningar som krävdes i debatten i går – utskottsledamöterna har f. ö. inte heller rätt att göra sådana undersökningar. När det gäller bakgrundsbeskrivningar har utskottet att i allt väsentligt förlita sig på de uppgifter som det får dels från industriverket och andra statliga organ, dels från departement.

Jag kan tillägga att sedan utskottet avlämnade detta betänkande har några

veckor förflutit, och mycket har hänt under den tiden. Bl. a. har det i kammaren varit en interpellationsdebatt som gällde läget för gummiindustrin här i Sverige.

Vad beror det på att vi har ett enhälligt utskottsbetänkande? Jo, det hänger samman med att industriverket har regeringens uppdrag att göra en kartläggning av den svenska gummiindustrin. Jag hänvisar i det sammanhanget till s. 11 i utskottsbetänkandet. Vi får alltså avvakta utredningens resultat.

Jag har varit i kontakt med industriverket, och där meddelades det mig från ansvarigt håll att den tillsatta referensgruppen har kallats till sammanträde den här veckan och att kartläggningen blir klar under juni månad. Utskottet har tidigare begärt att få en övergripande plan för den svenska gummiindustrin, och vi har alltså att nu invänta förslag i den riktningen.

Till de motionärer som deltog i debatten i går vill jag säga att utskottet har avstyrkt de yrkanden som gäller nationalisering av vissa delar av gummiindustrin. Däremot blir motionsyrkandena om ett samlat program för gummiindustrin tillgodosedda när utredningen blir klar med sitt arbete och förslag läggs fram.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det otillfredsställande med utskottets ställningstagande framför allt när det gäller Tretorn AB, som jag i den tidigare debatten i första hand berörde, är ju att utskottet försöker skapa föreställningen att man nu har fått en sorts andrum, att man nu har börjat finna en lösning på problemen genom de litet egenartade rekonstruktioner som har skett. Jag tycker att man skall vara så pass ärlig att man ser sanningen i ansiktet. Om man har någon strävan att slå vakt om gummiindustrin och vill få till stånd en förnyelse av den, så att den kan komma ur den återvändsgränd där den nu kan sägas vara och förnya sitt produktsortiment, utveckla det och få en verkligt långsiktig framtid, då skall man vara så ärlig att man erkänner faktum, nämligen att de "lösningar" som nu presenterats och som utskottet faller tillbaka på inte alls är några lösningar. De kan sägas vara en sorts förlängning eller konstgjord andning – snarast för att utöka plundringen, om man skall uttrycka sig cyniskt.

Utrustningen i Tretorns fabrik är så nedsliten och dålig att den inte kan beräknas ha någon större livslängd. Den måste i grunden förnyas. Lokalerna är så eländiga att om fabriken över huvud taget skall ha någon framtid måste avsevärda nyinvesteringar till. Vad man nu gör på Tretorn är ju att gå ut och höja prestationskraven utan att göra någonting åt den utomordentligt dåliga och nedgångna arbetsmiljön.

Man skall nu t. ex. på Tretorns avdelning för stöveltillverkning samla mer folk än tidigare i skosalen. Där skall nu ännu fler människor stå med en ännu mindre luftkubik och andas in ångorna från cementen med tiolösning i. Inte har man så mycket pengar att man ens kan ge löfte om att ordna det lufttugs som de arbetsmiljöansvariga myndigheterna har krävt!

När marginalerna är så knappa och företagets ekonomi ligger så på gränsen

måste man säga sig att det hela inte kan fortgå. Är man för en förnyelse, måste man också vara för en satsning av initialresurser på ett ordentligt sätt. Det kan bara ske genom en rekonstruktion av företaget i statlig regi och genom en nationalisering.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Gummiindustrin

PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! När kammaren i går kväll avbröt förhandlingarna mitt i behandlingen av det här ärendet tänkte jag att det kanske var bra – därmed gav man utskottets talesman en oförutsedd möjlighet att kritiskt granska den kritik som jag framförde mot utskottets sätt att hantera frågan. Den förhoppningen har inte infriats – utskottets talesman kom i dag tämligen tomhänt till debatten och visade sig vara okänslig för den kritik som vi framförde i går. Han bekräftade att mycket har hänt men drog inga som helst slutsatser av det. Jag har därför egentligen bara två frågor. Den första är: Vari ligger det industripolitiskt felaktiga i att nu begära ett program för den svenska gummiindustrin och i det sammanhanget föreskriva att det skall läggas fram till nästa riksmöte?

Den andra frågan är: Vad har utskottets företrädare för idéer om hur kapitalförsörjningen inom gummiindustrin skall klaras på kort sikt och på lång sikt?

MAJ-LIS LANDBERG (s) replik:

Herr talman! Vi har varit kritiska mot att det ännu inte framlagts någon plan för gummiindustrin. Industriminister Åsling lovade 1976 att man mycket snabbt skulle komma fram med en plan och ett program för hur gummiindustrin skulle se ut i framtiden. Sedan dess har det hänt så mycket inom gummiindustrin att det är helt naturligt att de som är anställda inom gummiindustrin är mycket oroliga för sina jobb. Under allra senaste tiden har det hänt som vi diskuterade förra veckan, nämligen hotet om nedläggning av Goodyear.

Nu säger utskottets talesman att han har fått upplysningar som inte vi fick förra veckan om att statens industriverk, som sysslar med de här frågorna, skall ha sammanträde inom det snaraste. Det är bra. Men vi tycker att man efter så många år skulle kunna prestera ett program för hur gummiindustrin skall se ut.

Om man haft ett program visste man hur man skulle bete sig och behöve inte vara så orolig som man är i dag. Vi måste i vårt land bestämma oss för om vi över huvud taget skall ha en gummiindustri, hur den skall se ut, hur många som skall vara sysselsatta i den och vilka orter den skall omspänna.

Det är viktigt för oss från Norrköping att få veta om det över huvud taget blir något stöd för att vi skall få ha kvar den gummiindustri vi har. Norrköping har drabbats mycket hårt av industrinedläggningar, och vi behöver faktiskt det stöd som en kraftfull regering kan ge. Vi hade också väntat oss att utskottet skulle ge oss det stödet.

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Man skulle kunna säga att detta ärende är segt som gummi. Det har funnits på föredragningslistan sedan förra veckan, och när behandlingen sker drar det över två dagar. Bordläggningen i natt gav, som tidigare sagts, utskottets talesman tid att fundera över den kritik vi riktade mot utskottets ståndpunkt. Vad hade han då att säga?

Ja, han sade att utskottet har att förlita sig på de uppgifter man får, bl. a. från industriverket. Men, Sven Andersson, utskottets ledamöter är väl oförhindrade att dra egna slutsatser. Sven Andersson har inte kunnat tillbakavisa vår kritik mot att utskottet förlitar sig på en rad förhoppningar som inte innebär något konkret när det gäller den aktuella situationen för Goodyear och Firestone och heller ingenting när det gäller den långsiktiga utvecklingen i Sverige.

I debatten i går kritiserade vi utskottet för att det bara frambåller betydelsen av att samhället följer utvecklingen, att det förutsätter att regeringen tar upp frågan om ett samlat grepp och att det förutsätter en rad andra ting. Men på vilka konkreta saker bygger utskottet sitt yrkande om avslag på motionerna? Utskottet refererar också till de debatter som har förts här i riksdagen, bl. a. arbetsmarknadsministerns svar på min fråga om situationen vid Goodyear i Norrköping för ett halvår sedan. Jag vill erinra om att arbetsmarknadsministern vid det tillfället hävdade att läget där var bättre än tidigare. De orden ter sig något märkliga som situationen är i dag.

I en annan debatt här i riksdagen menade industriministern att det var för tidigt att se om en nedläggning av verksamheten i Norrköping skulle få återverkningar på arbetssituationen där. Han gjorde jämförelser med situationen för Firestone i Borås och uttryckte sin tillförsikt om att Goodyears problem skulle kunna lösas genom samma handlingsmönster som för Firestone. Det är inte mycket att hänvisa till i dag, därför att situationen är verkligt oroande på bägge orterna.

I en tidningsdebatt häromdagen såg jag uttryck som rävspel, kohandel, skandal och ekonomiskt vansinne. Det är inte vi motionärer som har fällt dessa ord, utan de har fällts i den politiska debatten i Borås med anledning av situationen där.

I den motion som jag talade för i går har vi yrkat på en utvecklingsplan för svensk gummiindustri och en nationalisering av Goodyears och Firestones fabriker i Sverige. Jag vill fråga utskottets talesman om han anser dessa krav vara omotiverade.

SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Herr talman! Det har väl oftast varit så att utskotten här i riksdagen har avvaktat en sittande utredning t. ex. i ett statligt organ, om en sådan funnits i ärendet, innan de har tagit ställning i skilda frågor. Vi har självfallet förlitat oss på att den ordningen skulle följas även i detta fall. Märkvärdigare än så är det inte. Näringsutskottet kan ju inte gärna uttala sig för en nationalisering i detta sammanhang.

Av den debatt där industriministern deltog framgick det väl att det ur

produktionssynpunkt hjälper föga med en nationalisering, eftersom det ju är företagen själva som bestämmer över sina tillverkningssystem. Dessutom har de kvar sin marknad även om de inte bedriver någon tillverkning här. Självklart befinner sig gummiindustrin i Sverige i ett mycket besvärligt läge. Det är också därför som industriverket genom sin utredning vill få en helhetsbild av branschen.

Till Jörn Svensson vill jag säga att det som han säkerligen förstår självfallet är väldigt svårt för ett utskott att på grundval av motioner kunna ta del av hur det är ställt med exempelvis arbetsmiljön i enskilda fall. Det ankommer på de organ som vi har tillsatt att kontrollera om arbetsmiljön är bra eller dålig, om människor skall tillåtas att jobba i vissa lokaler. Jag tycker att det är att ställa väl stora krav på ett utskott att det i sina yrkanden skall uttala sig om arbetsmiljön. Men, som jag tidigare har sagt, skall referensgruppen sammankallas denna vecka, och kartläggningen vad gäller den svenska gummivaruindustrin blir klar under juni månad.

Herr talman! Per Olof Håkansson frågade mig – om jag uppfattade honom rätt – vilka industripolitiska synpunkter som ligger i det förslag som eventuellt kommer att framläggas. I de flesta betänkanden från näringsutskottet har vi, när sådana ställningstaganden har begärts, hänvisat till utredningar som pågått, såsom t. ex. industriverkets, för att riksdagen skall få ett fullgott underlag för sina beslut.

JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Nej, jag begärde inte att Sven Andersson i detalj skulle gå in på de enskilda fabrikernas materiella förhållanden. Det var inte riktigt så jag menade, utan min förebråelse var snarare riktad mot det ständiga undvikande av politiska ställningstaganden och ansvarstaganden som man så ofta får se när det gäller sådana här branschkriser. Man skjuter upp sitt eget ställningstagande till dess utvecklingen har skött om att man har hamnat i ett läge, där man egentligen ingenting kan göra. Detta fruktar jag håller på att ske här. Skall man vara ärlig mot människorna, i första hand mot dem som arbetar i denna industri, måste man säga till dem endera av två saker.

Antingen säger man att man inte är beredd till några förnyade grundläggande insatser utan måste se det förhållandet i ögonen att denna industribransch måste ges upp. Då får man försöka ordna alternativ sysselsättning. Till de gamla, som börjar närma sig 55–60-årsåldern får man säga: O. K., ni har slitit färdigt och vi får försöka ordna förtidspension eller liknande saker. Det är den ena vägen man har att gå.

Men det finns också ett annat alternativ, nämligen att säga att skall man hävda den svenska gummiindustrin och slå vakt om den, kan man inte göra det i det tillstånd som den nu befinner sig, utan då måste en grundläggande upprustning av gummiindustrin företas i fråga om lokaler och produktionsmedel. Man måste inrikta sig på att fortlevnaden kan realiseras bara om man har en väldigt offensiv produktutveckling. Också det är en möjlig väg, men den kan inte beträdas med den organisationsform som gummiindustrin har i dag, utan den förutsätter en nationalisering av företagsenheterna. Endast en

nationalisering kan ställa sådana resurser till förfogande att en förnyelse kan garanteras.

Dessa två vägar har man att välja mellan. Vad jag ständigt reagerar mot i dessa branschdiskussioner är att utskottsmajoriteterna egentligen inte säger någonting. Man skjuter på ställningstagandena, medan man i själ och hjärta har givit upp striden. Det är dock en väsentlig skillnad – det tror jag att Sven Andersson är beredd att medge efter att ha funderat närmare på saken – mellan att vara ett passivt offer för en rådande marknadssituation, när man står där med en dålig utrustning, och att på ett offensivt sätt kunna möta och kanske erövra marknader för nya produkter, om man får litet resurser till att rusta upp sitt nedgångna tillstånd med. Marknadsförutsättningarna är olika i de båda fallen.

PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Ingen skall komma och beskylla Sven Andersson för att vara en inkonsekvent person. Det han gör i sin replik här är att han egentligen bara fortsätter det resonemang som förs i betänkandet och säger att praxis är att man skall avvakta att en sittande utredning blir färdig. Får jag då påpeka att jag redan 1976 förde en debatt med industriminister Åsling om dessa frågor. Han lovade vid det tillfället att utredningen, som alltså är så gammal, skulle ske på det sättet att kommunerna skulle medverka. Utredningen skulle också arbeta inom vissa tidsramar. Jag kan nu bara konstatera att de löftena inte har hållits. Nu hänger näringsutskottet upp ett nytt uppskjutande på denna utredning. Jag tillhör dem som frågar: Varför får man inte ifrågasätta, när väsentliga förutsättningar ändras i ett utredningsarbete?

Vad vill då vi motionärer? Vi vill helt enkelt precisera arbetet och fastställa ramar. Vi tycker att det är fel att – såsom utskottet är – vara avvaktande och passiv.

Sedan gjorde Sven Andersson medvetet eller omedvetet den turneringen av min fråga att han inte tog upp den på korrekt sätt. Jag tror nämligen att man måste formulera frågan som jag gjorde första gången: Om utskottet inte vill vara med om det vi begär, vari ligger då det industripolitiskt felaktiga i att arbeta fram ett program för den svenska gummiindustrin med de preciseringar som vi har gjort?

Att Sven Andersson helt avstod från att diskutera hur kapitalförsörjningen skall ordnas är också konsekvent, för det har heller inte utskottet gjort.

MAJ-LIS LÅNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är ganska upprörande att höra Sven Andersson. Jag tycker nog att Sven Andersson och utskottet har tagit alldeles för lätt på uppgiften. Det är ändå fråga om väldigt många människors sysselsättning, om deras framtid. Det enda vi egentligen har begärt är att utskottet skulle ha stöttat oss när det gäller att påskynda att få fram ett program för hela gummiindustrin i vårt land.

Om vi inte hade någon gummiindustri i landet, Sven Andersson, om det inte tillverkades några bildäck i Sverige, som vi gör på Goodyear, skulle det

påverka väldigt mycket annat i vårt samhälle. Det skulle framför allt påverka importen och det kunde också påverka samhällsekonomin. Därför tycker jag att utskottet borde ha behandlat den här frågan något mer seriöst.

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig friska upp Sven Anderssons minne genom att erinra om vilka frågeställningar vi reste i debatten i går.

När utskottet sätter sin lit till en utlovad kartläggning av den svenska gummiindustrin påpekade vi att det är en akut krissituation för såväl Goodyear i Norrköping som Firestone i Borås och förmodligen även i Viskafors. Jag sade också att medan gräset växer dör kon, för det finns inget konkret att ta fasta på.

Vi kritiserade vidare att utskottet förutsätter att regeringen skall ta upp frågan om ett samlat program och eventuella statliga insatser när utredningsarbetet är klart någon gång under 1980, som man hoppas. Men vad händer om de här aktuella industrierna då har slagit igen? Vad skall man ta för grepp för att då lösa problemen?

Hur ser Sven Andersson på frågan om Goodyears och Firestones fabriker avvecklas här i Sverige under tiden han och utskottet förlitar sig på att någonting skall hända?

Nej, utskottets hållning är förödande passiv, och det kommer ni inte ifrån. Det ges inga besked till arbetare och tjänstemän vid Goodyear och Firestone som i dag hotas av arbetslöshet, inga besked om vad ni anser att regeringen omedelbart skall göra och heller inga besked om hur ni ser på gummiindustrins framtid i vårt land.

SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Herr talman! Nils Berndtson och även Maj-Lis Landberg fick ju svar vad gäller Goodyears fabrik i Norrköping, när industriministern redogjorde för sina överläggningar med företagen för att förmå dem att lämna så pass mycket rådrum att man skulle komma fram till någon form av fortsatt sysselsättning. Men det redovisades då också vilka problem det innebar.

Nej, jag kan inte alls hålla med dem som påstår att utskottet har varit nonchalant och passivt i den här frågan. Det tycks inte spela någon roll för motionärerna vad utskottet har skrivit. Vi säger ju att när utredningsarbetet är avslutat skall frågan tas upp om ett samlat program. Ni vill ju ha ett samlat program. Men hur kan ni tro att det är möjligt för ett utskott att skriva ett samlat program för gummiindustrin? Har utskottet expertis härför till förfogande? Vi har uttalat oss positivt i denna fråga, och det tycker jag att ni skall notera.

Som jag tidigare sade har industriverket upplyst mig om att referensgruppen sammankallas denna vecka. Under juni månad blir denna kartläggning klar, och då kan vi avvakta den plan som alla så hett åstundar att få se. Och då förutsätter vi också, som utskottet skriver, att regeringen snabbt kommer med förslag.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Gummiindustrin

Gummiindustrin

Talmannen anmälde att Per Olof Håkansson, Maj-Lis Landberg och Nils Berndtson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag kan instämma i början av Nils Berndtsons första replik. Vi har lyckats dra ut denna debatt som ett gummiband över sju dagar och tre debattillfällen. Nu är vad som skall sägas, diskuteras, frågas och besvaras i denna debatt egentligen allaredan gjort. Orsaken till att jag en gång begärde ordet i debatten om näringsutskottets betänkande 61 var dels en skrivelse som centerns kommunorganisation i Norrköping skickat till regeringen om Goodyears framtid, dels ett behov av att fråga utskottets talesman om han kunde säga någonting närmare om de utredningar angående gummiindustrins framtid som berörs i betänkandet.

För att börja med skrivelsen från kommunorganisationen, så säger man där bl. a.:

Vi förväntar oss att regeringen tar initiativ till en översyn av gummiindustrin i Sverige bl. a. ur försörjningssynpunkt. Det finns bl. a. anledning att se över vår försörjningsberedskap när det gäller industridäck, traktordäck, däck till tunga maskiner osv. Tills en sådan översyn har skett bör Goodyears ledning kunna förmås vänta med ett ställningstagande till inriktning och verksamhet vid Norrköpingsfabriken.

I näringsutskottets betänkande 61, som vi nu behandlar, sägs bl. a.:

”En kartläggning av den svenska gummivaruindustrin genomförs på regeringens uppdrag av statens industriverk. Resultatet skall utgöra en utgångspunkt för bedömning av utvecklingstendenserna inom branschen. --- Utredningsarbetet beräknas bli avslutat under år 1980. ---

Beträffande Goodyears fabrik i Norrköping vill utskottet framhålla att följderna av en eventuell nedläggning av produktionen bör granskas från beredskapssynpunkt. Detta sker för närvarande inom regeringskansliet ---.”

I anslutning till detta vill jag göra samma påpekande som jag gjorde i frågedebatten med industriministern förra torsdagen, nämligen att det vore synnerligen oklokt och olyckligt om vi inte kunde få fram dessa utredningar i sådan tid att hänsyn kunde tas till deras resultat innan vi eventuellt måste se en yrkeskunnig arbetarkår skingras och en fabrik byggd just för däcktillverkning läggs ned.

Nu har Sven Andersson för utskottets räkning redan besvarat frågan om när de här utredningarna kan tänkas bli färdiga och sagt att det kan bli snart nog, och som jag har uppfattat det kan det bli inom de närmaste veckorna.

Jag skall därför nöja mig med att säga att jag naturligtvis hoppas att det skall visa sig att Goodyears fabrik i Norrköping behövs. Jag hoppas också att det skall gå att finna former för att rädda fabriken åt Norrköping och Sverige.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets.

PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först understryka Anna Wohlin-Anderssons kritik av utskottets hantering av frågan. Jag kan inte tolka inlägget på annat sätt än att det gällde en sådan kritik. Men för att få det bekräftat vill jag fråga om Anna Wohlin-Andersson därmed också har den uppfattningen, att man bör ta avstånd från industriministerns försök att placera en ny gummifabrik i Landskrona. Den idén är enligt sakkunniga på området helt befängd. Det vore därför mycket intressant att höra Anna Wohlin-Anderssons synpunkter på den frågan.

ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har inte uttalat någon kritik mot utskottets betänkande. Vad jag har sagt är att där finns hänvisningar till två viktiga utredningar: en om gummiindustrins framtid och en om vilken betydelse Goodyear har ur beredskapssynpunkt här i landet. Det är, som jag också har sagt, viktigt att vi får fram de här utredningarna innan Goodyears framtid går i stöpet. Det vidhåller jag, och mina frågor i det avseendet har jag fått svar på.

PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller försörjningssynpunkten vill jag rekommendera Anna Wohlin-Andersson att inte fästa för stort hopp vid utredningarna. Vad frågan gäller är att överstyrelsen för ekonomiskt försvar i sin till regeringen överlämnade plan utgår från att Goodyearfabriken är nedlagd som producerande enhet. Min fråga kvarstår alltså: Delar Anna Wohlin-Andersson mot den här bakgrunden industriministerns uppfattning att det är rätt att förlägga en ny gummiproducerande enhet till Landskrona?

RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Låt mig först beklaga att industriministern inte hade tillfälle att stanna kvar under den fortsatta behandlingen av det här ärendet – han hade en internationell kongress som han skulle öppna och måste alltså lämna kammaren.

I det nu behandlade betänkandet från näringsutskottet lämnas en redogörelse för läget vid Firestones fabrik i Borås. Möjligen kan man av den redogörelsen få intrycket att problemen för de 350 anställda som är uppsagda är på väg att lösas. Men så är inte fallet.

Den 13 februari i år framställde jag en interpellation till industriministern om situationen vid Firestone. I det svar som jag erhöll den 10 mars visade industriministern en viss optimism. Möjligheterna att klara av problemen för de uppsagda bedömdes ligga inom räckhåll. Industriministern försäkrade att departementet med uppmärksamhet följde frågan – eller, för att citera:

”Jag vill till att börja med försäkra Rune Carlstein att den uppmärksamhet med vilken vi har följt hela den här frågan inte kommer att avta förrän vi är på det klara med att vi har gjort vad som är maximalt möjligt för att lösa problemen också i Borås.”

Det har nu gått i det närmaste tre månader sedan jag fick det här beskedet.

Någon lösning har inte nåtts för de anställda vid Firestones fabrik i Borås. Däremot har tidningarna i de sista av dessa dagar innehållit uppgifter om att industriministern har planer på att lokalisera en helt ny däckfabrik till Landskrona.

Nog förefaller det minst sagt märkligt att samtidigt som 350 yrkesarbetare i Borås avskedas och ställs utan sysselsättning, en modern anläggning står ledig och industriministern sedan månader tillbaka letar efter alternativ sysselsättning till Borås, så pågår sonderingar om att bygga en ny anläggning i Landskrona. Samtidigt som de fackliga organisationerna tillsammans med representanter för Borås kommun och företrädare för länsmyndigheterna med ljus och lykta söker efter en gummiindustri som ersättning för de förlorade arbetstillfällena, så planerar industriministern och regeringen något helt annat.

Industriministern säger sig göra maximala insatser för att lösa problemen i Borås, och samtidigt är regeringen beredd att ge lokaliseringsstöd för nyetablering i Landskrona.

I Borås finns 250 välutbildade däckbyggare som saknar jobb. Där finns en stor modern fabriksanläggning, specialkonstruerad för gummitillverkning och uppförd med hjälp av bl. a. statliga och kommunala medel. Den står outnyttjad. Och industriministern går ut och informerar om att det går att få lokaliseringsstöd för nyetablering av en liknande anläggning på annan ort.

Det är inte konstigt att det här landet får en allt svagare ekonomi. Det hade varit bra om industriministern varit här i kammaren och klarat ut hur det förhåller sig med dessa frågor. I det här läget kan jag instämma i Per Olof Håkansson's yrkande om bifall till motionen 392, som innehåller ett krav på en strukturplan för den svenska gummiindustrin. Det är hög tid att vi får en sådan plan för gummiindustrin i Sverige.

I detta anförande instämde Lahja Exner (s).

WILHELM GUSTAFSSON (fp):

Herr talman! I det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar och där det behandlas några motioner rörande gummiindustrin finns det också, vilket framhållits tidigare, en redogörelse för det aktuella läget vid några av de berörda företagen, bl. a. Firestone-Viskafors och Firestone i Borås.

Utskottet noterar att sysselsättningen vid fabriken i Viskafors har tryggats, sedan Hexagon köpte företaget i februari 1980, men att verksamheten vid fabriken i Borås fortfarande inte funnit någon köpare och att arbetarna är varslade om uppsägning till mitten av augusti.

Utskottet skriver också, och det är bra, att det är angeläget att samhället noga följer utvecklingen och är berett att medverka till en lösning av sysselsättningsproblemen. Med tanke på de uppgifter som pressen publicerade i slutet av förra veckan får man hoppas att detta är mera värt än en from önskan. Då publicerades nämligen uppgifter, som åtminstone i Borås och Sjuhäradsbygden satte sinnena i jäsning. Det var uppgifterna om att man

planerade en gummiabrik i Landskrona. För att förstå upphetsningen i Borås kan det kanske vara bra att för kammarens protokoll ge en kort redovisning av läget för Firestonefabriken i Borås.

Boråsfabriken är en av de modernaste i Europa när det gäller däckstillverkning, och huvudambitionen för fack, kommunala myndigheter och länsmyndigheter har hela tiden varit att försöka ersätta den nedlagda Firestonetillverkningen med någon liknande verksamhet. Redan i november presenterade fackets företrädare tanken på tillverkning av lastvagnsdäck. Eftersom det en längre tid varit känt att Gislaved AB hade planer på tillverkning av lastvagnsdäck, var det naturligt att förhandlingskontakter togs med Gislaved. Det är inte min mening att här redogöra för alla turer i förhandlingarna, men låt mig helt kort konstatera att det inte ledde till något resultat, uppenbarligen därför att industridepartementet inte var berett att ställa upp med de stora lån och bidrag som Gislaved ansåg sig behöva för att starta ett så vittomfattande företag. I Borås kan man till nöds förstå att det fattas pengar, men man kan inte förstå att samma industridepartement – om tidningsuppgifterna är korrekta – skulle ha möjlighet att skaka fram de erforderliga lånen och bidragen, om Gislaveds utvecklingsfabrik i stället förläggs till Landskrona. I Landskrona finns, såvitt jag vet, ingen fabrik som är lämpad för däckstillverkning och inte heller någon gummiarbetartradition som i Borås.

Man frågar sig onekligen: Kan det vara samhällsekonomiskt vettigt att dels helt nybygga en fabrik i Landskrona, dels omskola varvsarbetare till gummiarbetare samtidigt som man inte tar till vara en redan gjord – i dag billig – Boråsinvestering och omskolar Borås gummiarbetare till annan sysselsättning?

Och vad är det som säger att sysselsättningsläget i Landskrona skulle kräva kraftigare stödåtgärder än det krävs i Borås? Borås har under 1970-talet haft en sysselsättningsminskning som skulle kunna rubriceras som en varvskris varje år, då ca 1 000 arbetstillfällen försvunnit inom tekoindustrin årligen. Vi missunnar inte Landskrona effektivt stöd när sysselsättningsproblem uppstår. Men regering och riksdag måste försöka mäta med lika mått vid sina bedömningar.

Nu finns det också ett mindre projekt, som snabbt skulle kunna ge ett antal gummiarbetare fortsatt arbete i fabriken. Det är viktigt att det inte blir något schackrande med det projektet. Men på längre sikt är det viktigt att Borås finns med i diskussionen – om och när någon utvecklingsfabrik för lastvagnsdäck skall byggas i Sverige.

Jag har inte kunnat underlåta att delge kammaren dessa synpunkter i anslutning till näringsutskottets uttalande om medverkan till en lösning av Boråsproblemen. Det uttalandet är förpliktande, och jag avser inte att lägga fram något yrkande nu, men det kan finnas anledning att återkomma om det inte blir konkreta resultat.

Onsdagen den
4 juni 1980

Gummiindustrin

PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Wilhelm Gustafsson är som folkpartist en intressant person. Sven G. Andersson är också folkpartist. Låt mig säga att jag helt delar Wilhelm Gustafssons uppfattning när det gäller att bygga en gummitfabrik i Landskrona, men jag tror att skälet till det här förslaget är något annat än Wilhelm Gustafsson tror, nämligen två andra folkpartister. Jag tror att det här är ett utspel från industriministerns sida, som utgår från förutsättningen att varvet skall läggas ned, och genom det här utspelet försöker man fånga in två andra folkpartister. Men slutsatsen av Wilhelm Gustafssons resonemang är att han tycker att det skulle vara bra med en plan. Därför förutsätter jag att han kommer att stödja den första att-satsen i den kommande omröstningen.

LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Wilhelm Gustafsson gav en ganska bra redogörelse för arbetsmarknadssituationen i Boråsregionen och Sjuhäradsbygden. Det är alltså naturligt att vi känner en ganska stor oro inför de problem som Firestone och däckindustrin i övrigt har.

Jag har egentligen begärt ordet här i dag för att litet tillrättalägga de uppgifter som har lämnats. Jag kan börja med att dementera Per Olof Håkanssonns påstående att industriministern skulle ha gjort ett utspel om att lägga en gummiindustri i Landskrona för att muta några folkpartistiska riksdagsledamöter därifrån. Det är inte alls på det sättet som det hela ligger till.

För att återgå till Borås vill jag framhålla att det under hela vintern har försiggått ett ganska intensivt arbete för att försöka lösa de sysselsättningsproblem som krisen vid Firestone har gett upphov till. Det har tagits fram många olika förslag till lösningar. Man fick en dellösning i och med att Hexagon tog över Viskafors, men då blev Boråsfabriken över.

Mot bakgrund av den diskussion som har förts vill jag beklaga att inte det avtal träffades som i det närmaste var klart mellan Hexagon och Gislaved om att Gislaved skulle gå in i Boråsfabriken med en viss verksamhet. Även om den verksamheten inte var så stor hade det i nuläget varit fördelaktigt om den hade kommit till stånd. Då hade, som framgår av de resonemang som både Wilhelm Gustafsson och Rune Carlstein fört om den mera långsiktiga synen på den tillverkning av lastvagnsdäck som Gislaved planerar att sätta i gång, Borås varit ett mycket naturligt och realistiskt alternativ för Gislaved.

Vi får akta oss så att vi inte förväxlar dagens sysselsättningstillfällen med just den här tillverkningen av lastvagnsdäck, eftersom det är en verksamhet på litet längre sikt – den dröjer ett par år, om den över huvud taget kommer till stånd. Såvitt jag vet håller man f. n. inom Gislaved på att skissa hur en sådan här tillverkning skulle ske, och jag vill för min del säga att det skulle vara utomordentligt lämpligt om den tillverkningen, när den väl kommer till stånd, kan förläggas till Borås, eftersom vi har en tradition på området där.

Däremot tycker jag det är felaktigt att beskylla departementet och

industriministern för att ha sprungit bakom ryggen på någon i detta ärende.

Skall man lösa den akuta situationen i Borås måste man dock tillgripa andra medel. Det är sysselsättningstillfällen som ger jobb inom den närmaste tiden som måste till, för man kan inte räkna med att den här lokalen skall stå tom i ett par år, och inte heller kan man räkna med att gummiarbetarna skall vänta på de arbetstillfällen som då kommer att ges. Här måste skapas annan sysselsättning dessförinnan, och det är ju det man håller på och jobbar med.

Jag vill i dag bara uttala den förhoppningen, att man kan klara av saken inom den närmaste tiden och att Borås också får möjlighet att vara med i diskussionen, när de här nya lastvagnsdäcken skall börja produceras.

RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt hur jag skall fatta Lennart Brunanders inlägg när det gäller detta att han dementerar att det förevarit förhandlingar mellan Landskrona, industridepartementet och Gislaved. Det har uppenbarligen varit sådana förhandlingar – industriministern har varit ute och sagt att det förts förhandlingar.

Jag har Borås Tidning framför mig, och jag skall be att få citera vad industriministern har sagt till pressen i Borås. Det står att industriministern säger följande:

”Ja vi har informerat KF och Gislaved om möjligheterna att få lokaliseringsstöd för nyetablering i Landskrona. Det har skett inom ramen för lokaliseringsrådet.”

Och tidningen fortsätter:

”Så kommenterar industriminister Nils G. Åsling (c) gårdagens uppgifter i BT om att industridepartementet stöder Gislaveds planer på en ny gummifabrik i Landskrona – istället för att ge statligt stöd till f. d. Firestone i Borås.”

Påstående står mot påstående. Det här har industriministern sagt till pressen i Borås. Lennart Brunander dementerar att det har förevarit något sådant här samråd mellan de berörda parterna.

Sedan är det också så att man skulle mycket väl snabbt kunna komma i gång med en produktion av lastvagnsbildäck även i Borås. Man behöver inte nödvändigtvis ett långt utvecklingsarbete – däcken kan licenstillverkas. Firestone har tidigare bedrivit en sådan tillverkning i Borås under 1970-talet, men den upphörde sedermera. Det finns alltså möjligheter att starta även den produktionen i Borås, om viljan finns och om man är villig att anvisa de medel som erfordras för att det hela skall komma i gång.

LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Vad jag egentligen dementerade var vad Per Olof Håkansson sade, nämligen att man planerar en fabrik i Landskrona.

Att det har förekommit kontakter mellan Gislaved och industridepartementet är kanske riktigt, men det är inte så att industriministern har tagit

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Gummiindustrin

några initiativ för att de kontakterna skulle komma till stånd.

Att KF och Gislaved lika väl som andra företag kan vara intresserade av att dra nytta av de lokaliseringsbidrag som kan bli aktuella vid en varvsnedläggelse i Landskrona är i och för sig inte konstigt. Just nu håller man i Gislaved på att fundera över hur en sådan tillverkning som det här är fråga om skall gå till. I bilden finns möjligheten att använda licenstillverkning i stället för, såsom tidigare, utveckling i Sverige. Men även detta tar tid, och enligt tidsplanen kommer man väl först någon gång fram i höst att ta ställning – om man skall börja med en sådan tillverkning eller inte.

Vad som har diskuterats är att industriministern har erbjudit KF vissa favörer i detta sammanhang, och det var det som jag dementerade.

RUNE CARLSTEIN (s) replik:

Herr talman! Det här blir mer och mer intressant, därför att det i samma tidningsartikel som jag citerade ur för en stund sedan – där Lennart Brunander medgav att det hade förekommit kontakter mellan KF, Gislaved, industridepartementet och Landskrona – också står att tidningen har varit i kontakt med kommunalrådet Bo Nilsson i Landskrona, som säger att det är industridepartementet självt som har drivit fram planerna på en däckfabrik i Landskrona. Det är alltså vad det ansvariga kommunalrådet i Landskrona har att säga, och jag litat faktiskt på ett kommunalråd i Landskrona.

Sedan måste jag säga att det är ganska viktigt att vi som är från Borås hävdar att vi måste skapa sysselsättning för de 350 yrkesarbetare i Borås som nu inte har något arbete längre. De maximala insatserna från departementet borde kunna ta sig det uttrycket att man arbetade för att få Gislaved att etablera sig i Borås och skapa de sysselsättningstillfällena som behövs där.

Till slut vill jag beklaga att industriministern inte hade tid att stanna kvar och ta upp de här frågorna till behandling, när han nu visste att de skulle komma upp i kammaren.

LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Jag kan dela Rune Carlsteins uppfattning att det var synd att inte industriministern kunde stanna kvar under den här debatten. Då hade vi kunnat få svar direkt av honom själv.

Jag delar också Rune Carlsteins uppfattning att det är angeläget att vi ordnar jobb åt de 300–350 personer som blir arbetslösa genom att Firestone lägger ner driften helt och hållet. Men jag tror inte att vi bäst gör det genom att slåss om vad som är sagt och vad som inte är sagt. De uppgifter jag har delgett kammaren har jag fått från industriministern. Om nu Rune Carlstein tror på kommunalråden i Landskrona, kan väl jag säga att jag tror på industriministern.

Vad som är viktigt i sammanhanget är också vad jag sade tidigare om att vi måste skapa arbetstillfällena i dag i Borås. Det gör vi inte med det här Gislavedsprojektet, eftersom det är en lösning på litet längre sikt. Jag måste därför återigen säga att jag beklagar att inte det avtal mellan Hexagon och Gislaved, som faktiskt var klart, kom till stånd. Det hade klart stöd från

departementets sida, och där var man också beredd att gå in med de pengar som krävdes för att projektet skulle gå i lås.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Jag vill förlänga – eller skall vi med tanke på ämnet säga tänja ut – debatten en aning till. Jag gör det därför att jag gärna vill säga ett par ord till Sven Andersson med anledning av hans inlägg tidigare.

Han säger att vi skall hämta de konkreta beskedena från förra veckans frågedebatt här i riksdagen. Jag vill då uppmana Sven Andersson att läsa industriministerns svar och plocka fram de konkreta beskedena – jag kan försäkra att det inte blir någon lätt uppgift.

Sedan säger Sven Andersson att utskottet inte kan skriva ett program för gummiindustrin. Nej, det har heller ingen begärt, och jag tycker inte att utskottet skall göra det. Jag vill hänvisa till vad vi föreslagit i motion 699, nämligen

”1. att riksdagen hos regeringen begär en utvecklingsplan för svensk gummiindustri i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen uttalar sig för en nationalisering av Goodyears och Firestones fabriker i Sverige”.

Det är vad vi begärt. Om Sven Andersson yrkat avslag på något annat har han faktiskt gått vilse i ärendet.

SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Herr talman! Detta skall bli det sista jag säger i den här debatten, och det skall bli ett kort svar till Nils Berndtson.

Jag har aldrig påstått, som Nils Berndtson säger, att ni har fått konkreta svar. Men jag har sagt att Nils Berndtson fick svar från industriministern.

Sedan har jag hela tiden frågat: Vad är ni ute efter i era motioner? I den motion som är undertecknad av Nils Berndtson yrkas att riksdagen begär en utvecklingsplan för svensk gummiindustri i enlighet med vad som anförts i motionen och uttalar sig för en nationalisering av Goodyears och Firestones fabriker i Sverige.

Det andra yrkandet har ett enhälligt utskott sagt nej till, och det är förvånansvärt att de som varit uppe i kammardebatten inte har talat med sina partikamrater i utskottet. Nu har inte Nils Berndtson någon partikamrat där, vilket jag beklagar – för då hade man kunnat hänga på en reservation från det hållet.

Vad gäller en utvecklingsplan har jag tidigare sagt att näringsutskottet inte har några instrument för att skriva en plan på direkt beställning, utan utskottet får avvakta industriverkets utredning. Märkvärdigare är det inte i det här fallet, och det är en praxis som vi alltid haft här i huset.

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Näringsutskottet behöver inte bara avvakta något. Utskottet kan ju begära en utvecklingsplan, såsom vi har yrkat i motionen. Märkligare är det inte, Sven Andersson.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Gummiindustrin

Sedan noterar jag att Sven Andersson beklagar att vpk inte är representerat i utskottet. Det går mycket bra för de övriga partierna att ändra på det förhållandet.

HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I samband med att beskedet kom att Firestones verksamhet i Borås skulle läggas ned ställde jag en fråga till industriministern angående vilka åtgärder han avsåg att vidta för att klara sysselsättningsfrågorna för de anställda. Industriministern var vid svarstillfället av naturliga skäl inte beredd att göra några preciserade utfästelser. Men utgångspunkten skulle vara, meddelade ministern, att verksamheten vid Boråsfabriken skulle kunna fortsätta, och han hyste stora förhoppningar om att så skulle kunna ske.

Sedan dess har det varit många turer i den här frågan, som berörts tidigare i debatten. Jag skall inte nu fördjupa mig i dem. Men det är väl ändå – bl. a. mot bakgrund av industriministerns svar på min fråga – anmärkningsvärt att uppleva de i dessa dagar publicerade uppgifterna om att en helt ny gummiabrik skall byggas i Landskrona. Därest det verkligen skulle förhålla sig på det sättet, kräver det en övertygande förklaring som skall ställas i relation till förhållandena i Borås. Det hade därför varit mycket värdefullt om industriministern hade haft möjlighet att vara här vid detta tillfälle och ge en dylik redovisning.

Det förefaller närmast orimligt att man skall investera i en helt ny fabrik i Landskrona till en kostnad av ganska många hundra miljoner kronor och omskola varvsarbetarna till gummiarbetare samtidigt som en modern anläggning står till förfogande i Borås och flera hundra gummiarbetare där står utan arbete. Inte minst med hänsyn till de många människor som i dag är berörda i Borås är det helt nödvändigt att de överläggningar med industriministern som man från alla håll i Borås – från kommunalpolitiskt håll, från fackligt håll och från riksdagsledamöternas sida – har begärt snarast kommer till stånd. Vi måste få ett klarläggande i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 2

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande ett program för den svenska gummiindustrin och därefter i fråga om ökat statligt engagemang i gummiindustrin.

Ett program för den svenska gummiindustrin

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 392 av Per Olof Håkansson m. fl. och 699 av Nils Berndtson och Maric-Ann Johansson i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Olof Håkansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 61 mom. 1 och 2 såvitt avser ett program för den svenska gummiindustrin röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 392 av Per Olof Håkansson m. fl. och 699 av Nils Berndtson och Marie-Ann Johansson i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Olof Håkansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 57
Avstår - 2

Ökat statligt engagemang i gummiindustrin

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motion 392 av Per Olof Håkansson m. fl. i motsvarande del samt 3:o) motion 699 av Nils Berndtson och Marie-Ann Johansson i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Nils Berndtson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Nils Berndtson begärde votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkande 61 mom. 1 och 2 såvitt avser ökat statligt engagemang i gummiindustrin antar motion 392 av Per Olof Håkansson m. fl. i motsvarande del röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 699 av Nils Berndtson och Marie-Ann Johansson i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 89
Nej - 18
Avstår - 212

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Gummiindustrin

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 61 mom. 1 och 2 såvitt avser ökat statligt engagemang i gummiindustrin röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 392 av Per Olof Håkansson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Olof Håkansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 55
Avstår - 3

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1784 av Jörn Svensson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 61 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1784 av Jörn Svensson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 17
Avstår - 3

§ 11 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1979/80:68 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Skatteutskottets betänkande

1979/80:61 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1980/81

Justitieutskottets betänkande

1979/80:47 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Lagutskottets betänkande

1979/80:35 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1979/80:20 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1980/81

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

*Uppskov med
behandlingen av
vissa ärenden*

§ 12 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:47 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1980/81.

Utskottet hemställde att riksdagen beslutade att till riksmötet 1980/81 uppskjuta behandlingen av i betänkandet angivna ärenden.

RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har sedan länge drivit kravet att barnomsorgen skall kunna tillgodose alla barns rätt till en bra och avgiftsfri barnstugeplats. Vi driver den kampen i förvisningen att barnomsorgen har ett värde i sig oberoende av föräldrars deltagande i arbetslivet. Barnstugor med tillräcklig och välutbildad personal fyller en viktig funktion i barnens sociala fostran och utveckling och som ett oundgängligt komplement till föräldrars omsorger. Vi har mött och möter motstånd från andra partier, och där motståndet är starkast kallas brister och försummelser för valfrihet.

Herr talman! Det finns ingen anledning att föra en utförlig barnomsorgsdebatt i anslutning till socialutskottets uppskovsbetänkande. Vi ser det emellertid som utmanande att vår motion nr 451 har förhalats, samtidigt som barnomsorgen nu avrustas både kvalitativt och kvantitativt. I mars i år fattades 22 000 av de i den antagna femårsplanen för utbyggnad beslutade 150 000 barnstugeplatserna.

Herr talman! Jag yrkar att riksdagen med bifall till utskottets hemställan i övrigt beslutar att ej uppskjuta behandlingen av motion 1979/80:451 av Lars Werner m. fl. om utbyggnad av barnomsorgen.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Riksdagen behandlade nyligen – den 28 maj – socialhuvudtiteln, den del som rör barnomsorgen. Det finns ingen anledning att nu ta upp en ytterligare debatt i sakfrågan. Socialutskottet föreslår att behandlingen av de motioner som inte behandlades i samband med budgeten skjuts upp till i höst, då vi har för avsikt att behandla den proposition som regeringen har utlovat om kvalitetsfrågor och statsbidragsfrågor. Vi har tyckt att vpk:s

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

Användningen av kadmium

motion, lika väl som övriga motioner, hör bäst hemma i det sammanhanget. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Raul Blücher under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Raul Blücher begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 47 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Raul Blücher under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Raul Blücher begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299

Nej – 17

§ 13 Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1979/80:43 med förslag om uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

Civilutskottets betänkande

1979/80:34 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Användningen av kadmium

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:45 med anledning av motioner om användningen av kadmium.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det förevarande betänkandet nr 45 från jordbruksutskottet behandlar och besvarar ett antal motioner om åtgärder mot spridning av metallen kadmium i den mänskliga livsmiljön. Mitt anförande nu sker med anledning av vpk-motionen nr 1394, i vilken vi tar upp tre krav: dels att åtgärder snarast vidtas för att minska halten kadmium i gödselmedel till jordbruket, bl. a. genom användande av råvara från Norrbotten, dels att ett

svenskt gränsvärde för kadmium i livsmedel fastställs och sätts så lågt att folkhälsan tryggas, dels att de miljövårdande myndigheterna gör en noggrann uppföljning av kadmiumfrågans utveckling i landet.

Då man läser utskottets betänkande finner man att samtliga motioner, sålades också vår motion, fått en för motioner synnerligen välvillig behandling av utskottet. Det är så mycket mer glädjande som det här rör sig om en för framtiden mycket angelägen fråga. Ett snabbt och medvetet handlande i denna fråga kan komma att få mycket stor betydelse för folkhälsan i framtiden.

De negativa effekter som kadmium har på folkhälsan behöver jag inte nu återupprepa. De finns utförligt beskrivna i motionerna och i utskottets skrivning. Jag vill bara erinra om en sak. En metall, som inte är radioaktiv, är ett stabilt grundämne i naturen och förblir där så länge jorden består. Den kan bara flytta på sig och kanske ingå kemisk förening med andra grundämnena, men kvar finns den. Radioaktiva ämnen faller sönder till andra ämnen och har sina halveringstider. Organiska gifter, som ju är kolföreningar, bryts ned till enklare och oftast ogiftiga ämnen, men en giftig metall finns som sagt alltid kvar. Därför är det utomordentligt viktigt att vi inte fortsätter med att sprida giftiga metaller, som i detta fall kadmium, i vår mänskliga miljö. Det är ju ett hemskt framtidsperspektiv om en betydande del av vår befolkning skulle få sina njurar allvarligt skadade eller sina skelett försvagade. Det får vi helt enkelt inte tillåta. Därför måste vi vidta åtgärder redan nu. Det är dess bättre vad också utskottet anser.

De yrkanden som vi har ställt i vår motion har blivit väl tillgodosedda i utskottets skrivning. Nu gäller det att genomföra vad utskottet kräver. Vi har föreslagit tillverkning av gödselmedel av råvara från Norrbotten som har lägre kadmiumhalt än importerad råvara. I betänkandet sägs att denna råvara även innehåller arsenik, som också är giftig. Det hade jag inte kännedom om när jag skrev motionen. Den inriktning som utskottet rekommenderar, framtagande av teknik för rening av råvaran till handelsgödsel, är därför en bra inriktning. Lyckas den, får vi också en vidgad råvarubas för handelsgödseln.

Vad sedan gäller vårt andra yrkande, om ett gränsvärde i livsmedel för kadmium, så har det behandlats mycket positivt. Utskottet säger att denna fråga skall ägnas särskild uppmärksamhet.

Vad slutligen gäller vårt tredje yrkande, att frågan måste följas noga i fortsättningen, så framgår det av hela framtoningen av betänkandet att så kommer att ske.

Herr talman! För en gångs skull har det hänt att en motion blivit så välvilligt behandlad att det inte finns någon anledning till erinringar. Därför har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Förra sommaren beslöt folkpartiregeringen om ett förbud mot kadmium och kadmiumföreningar i plaster och färger. Förbudet skulle ha trätt i kraft den 1 juli 1980. Det var ett angeläget beslut som

Onsdagen den
4 juni 1980

*Användningen
av kadmium*

folkpartiregeringen fattade eftersom kadmium är en väldigt farlig tungmetall. Senare har emellertid regeringen på den centerpartistiske jordbruksministerns förslag beslutat att skjuta förbudet framåt i tiden två år. Motivet för detta var att användningen av kadmium var så mycket mer omfattande än man trodde och att man därför ansåg att förbudet måste flyttas fram. Kadmium var med andra ord ännu farligare än man trodde, och därför ville man skjuta förbudet på framtiden. I det läget borde det naturligtvis ha funnits ännu större skäl att hålla fast vid folkpartiregeringens beslut. Kadmium blir faktiskt inte mindre farligt bara därför att förbudet skjuts framåt i tiden.

Nu har utskottet i praktiken tillstyrkt min motion, vari jag yrkar på att den tidpunkt som folkpartiregeringen beslöt om för förbudet borde stå kvar. Därför är jag nöjd med utskottets skrivning. Jag kan nämligen inte förstå varför regeringen inte vågar förbjuda Coca-Colas vita bokstäver på flaskorna eller de röda legobitar som barnen leker med. Det finns, herr talman, mängder av leksaker som innehåller kadmium, just sådana leksaker som de minsta barnen gillar att stoppa i munnen och bita på när de håller på att få tänder. Just de leksakerna har de mest lysande färgerna och appellerar till barnen.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag utgår från att regeringen tar fasta på skrivningen i betänkandet, vari hänvisas till att det finns möjlighet att redan från den 1 juli 1980 vidta åtgärder mot användningen av kadmium, t. ex. ett förbud mot kadmium redan före 1982, och att den möjligheten bör tas till vara. Jag hoppas att regeringen gör detta, i synnerhet på leksaksområdet, eftersom kadmium här drabbar de små barnen.

TORKEL LINDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i vad Bonnie Bernström sade. När det gäller kadmium kan man konstatera att en hel del av vad det används till är en ganska onödigt användning. Det har en ganska kosmetisk uppgift. Kadmium ger klarare och mer lysande färger än man annars skulle kunna åstadkomma. Ett populärt exempel på en kadmiumrik produkt är ju den nejknap som fanns före folkomröstningen. Den innehöll mycket av denna giftiga metall. Det bör naturligtvis vara lätt att finna ersättningar. Inte minst från arbetarskyddssynpunkt måste man bringa ned kadmiumhanteringen till ett absolut minimum.

Det kadmium som finns i en del produkter är kanske inte så farligt medan de används. Men så småningom kommer ju dessa produkter att hamna på soptippen. Man försöker förstöra dem och göra sig av med dem. Då kommer det kadmium som ingår i olika färger att verkligen bli farligt. Det finns ingen anledning att släppa ut mer kadmium än vad som redan finns ute i naturen. Vi har alla skäl att verkligen driva på så att myndigheterna tillvaratar möjligheterna att genomföra delförbud, t. ex. mot leksaker, så fort som möjligt. Man skall inte vänta till sista möjliga dag utan försöka förbjuda så mycket som möjligt så fort det går.

Kadmium finns ju också till en liten del i handelsgödsel, och här har vi ett

ganska bra exempel på att det är mera kunskap vi behöver, inte mindre. Vi behöver ha kunskaper om hur det egentligen fungerar. Vi behöver en bättre teknik så att vi kan ta bort det kadmium som finns i handelsgödsel.

Direkt när det upptäcktes att det faktiskt fanns kadmiumfria fosfatråvaror, t. ex. apatit från de norrländska malmfyndigheterna, var det en och annan som föreslog att man skulle använda detta. Men det hade i praktiken inneburit att man bytt ut kadmium mot en något högre halt av arsenik, och jag är inte riktigt övertygad om att det är bättre att sprida arsenik över åkrarna än det är att sprida kadmium.

Här pågår nu ett forskningsarbete, och utskottet begär – jag hoppas att riksdagen kommer att ställa sig bakom detta – att regeringen lägger fram ett åtgärdsprogram senast 1981 och att vi skall kunna följa upp vad som går att göra på detta område.

Sedan finns det ytterligare saker att ta reda på. Det visar sig att kadmiuminnehållet i växterna inte följer någon jämnt stigande kurva, utan det är stora variationer från år till år. Det finns anledning att anta att atmosfäriska förhållanden och kanske framför allt försurningen spelar en väldigt stor roll. Man blir skrämmd när man får höra talas om älgar med ett så högt kadmiuminnehåll att njurarna är direkt hälsovådliga.

Kadmium kan ju finnas och finns i våra livsmedel. Det är väldigt svårt att dra upp gränser, eftersom totalkonsumtionen är det avgörande, dvs. hur mycket man stoppar i sig av olika saker. Därför är det närmast ogörligt att konstruera lämpliga gränsvärden. Men de här sakerna måste våra vetenskapsmän hjälpa oss med, så att vi får fram snara lösningar. Den nuvarande utvecklingen kan helt enkelt inte få fortsätta i längden.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Det kanske kan tyckas konstigt att så många talare kommer upp i ett ärende där vi har ett helt enhälligt utskott. Som svar på flera motioner angående riskerna med den ökade kadmiumhalten har utskottet gjort två mycket viktiga tillkännagivanden.

För några år sedan kom det varningssignaler om kadmium, och vi hade den glädjen att myndigheterna beundransvärt snabbt föreslog förbud mot användning av kadmium på vissa områden. Men tyvärr drogs detta förbud tillbaka innan det hade trätt i kraft. Det visade sig omöjligt att genomföra, eftersom det skulle förorsaka stora omställningsproblem för näringslivet.

Det är alltid allvarligt när man på detta sätt drar tillbaka ett förbud som egentligen hade varit befogat. Utskottet har också förklarat vid en hearing med en del myndigheter och intressenter att vi är mycket intresserade av att följa den här frågan. Kadmium är ett mycket farligt gift, om det kommer in i människokroppen i för stora proportioner. Arbetarskyddsstyrelsen har också krävt att kadmium snarast möjligt skall ersättas med icke hälsofarliga ämnen.

Utskottet gör som sagt två tillkännagivanden. För det första säger vi att den tidpunkt för kadmiumförbud som nu är fastställd till den 1 juli 1982 måste hållas. Redan nu, menar vi, bör både myndigheter och näringsliv förbereda

Nr 162

Onsdagen den
4 juni 1980

*Användningen
av kadmium*

en anpassning till förbudet. För det andra beställer utskottet ett åtgärdsprogram beträffande användningen av kadmium på de områden som inte kommer att omfattas av förbudet. Användningen av kadmium i handelsgödsel undersöks redan av en speciell utredning, men utskottet har tyckt att vi måste ha en helhetssyn på detta mycket allvarliga giftproblem.

Därför, herr talman, kan jag med stor glädje yrka bifall till utskottets förslag, och jag tror att alla motionärer också är tacksamma och nöjda med utskottets behandling av frågan.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Bakom regeringens beslut om uppskov i februari 1980 står också folkpartiet. Det framgick inte av Bonnie Bernströms anförande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15 På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 17.56.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert